

Slovenski Pravnik

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

1. BORIS FURLAN: Naravna pravna načela (§ 7 avstr. drž. zak.)	57
2. DR. RUDOLF SAJOVIC: Vpliv kazenskega postopanja na civilno pravdo	74
3. DR. METOD DOLENC: Ali se sme določba § 376 k. z. uporabljati za dražbe lovišč?	95
4. DR. ALEKSANDER BILIMOVIČ: Karl Bücher in njegovo znanstveno delo	98
5. DR. PAJNIC EDVARD: Naš novi izvršilni postopnik in dr. Goršičev tolmač o njem	107
6. Književna poročila	119
7. Razne vesti	127
PRILOGI: Odločbe stola sedmorice v civilnih stvareh.	
Odločbe stola sedmorice v kazenskih stvareh.	

V LJUBLJANI 1931
NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

Za uredništvo in Izdajatelja odgovarja: Dr. Rudolf Sajovic
Za Narodno tiskarno: Franc Jezeršek

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLV.

Ljubljana, 1931.

Št. 3.—5.

Naravna pravna načela (§ 7 avstr. drž. zak.)

(Prispevek k problemu popolnosti pravnega reda.)

Boris Furlan.

(Konec)

§ 8.

Ako se skušamo poglobiti v značaj teh občnih pravnih načel, kakor jih pojmuje Zeiler, pridemo do zaključka, da pomenijo isto, kar v najnovejši francoski doktrini normativna pravila.³⁹ Pod vplivom Bergsonovega intuicionizma je namreč francoska pravna filozofija zapustila običajno razdelitev pravnih norm in ubrala nova pota, ki naj bi jo bolj približala realnosti vsega prava in njegovi resnični funkciji v socialnem življenju. Razlikovanje prava v to kar je »dano« in v to kar je »konstruirano« je prvi zastopal Géný,⁴⁰ za njim je pa to razlikovanje med vedo in tehniko popolnoma samostojno uporabil za pravne norme Duguit,⁴¹ po katerem so normativna pravila tista, ki nam nalagajo dolžnost, kaj storiti ali opustiti, medtem ko ustvarjajo konstruktivna pravila pripravna tehnična sredstva, s katerimi se norme v praksi izvajajo. Tako vidi Duguit v Napoleonovem kodeksu (z izjemo rodbinskega prava) tri temeljne norme: 1. svobodo sklepanja pogodb, 2. spoštovanje lastnine in 3. obveznost poravnati krivno povzročeno škodo. Vse druge določbe kodeksa so le tehničnega značaja in imajo namen, organizirati v praktičnem življenju sredstva za ostvarjanje teh maloštevilnih temeljnih norm. Slično razlikuje De Page⁴² v družabni organizaciji sedanjosti šest temeljnih principov: 1. načelo suverenosti naroda ali demokratični princip; 2. načelo monogamske rodbinske organizacije, katere poglavar

³⁹ Za splošen pregled naukov normativne šole prim. Tasić, *Le réalisme et le normativisme dans la science juridique*, v *Revue internationale de la théorie du droit*, I in II.

⁴⁰ *Science et technique en droit privé positif*, I — IV, Sirey, Paris.

⁴¹ *Traité de droit constitutionnel*, 1927, 105 in nasl.

⁴² *L. c.* II, 92.

je mož; 3. načelo individualne lastnine; 4. načelo svobodnega sklepanja pogodb; 5. načelo spoštovanja svobodno sprejetih obveznosti in 6. načelo povrnitve škode, povzročene drugemu po lastnem dejanju.

Kaj drugega pravi Zeiler, ko izvaja iz najvišjega zakona sožitja (h kateremu se še povrnemo): »die bekannten Rechtsgrundsätze, dass man freistehende Sachen sich zu eignen, und über sein Eigenthum unter Lebenden, oder im Staate durch letzte Willenserklärungen verfügen könne; dass man Verträge nach der ausdrücklichen, stillschweigenden, oder rechtlich vermuteten Willenserklärung erfüllen, dass man die von den Gesetzen zur Sicherheit und Feststellung der Rechte vorgeschriebenen Förmlichkeiten zu beobachten, und den durch sein Verschulden verursachten Schaden ersetzen müsse. Auf diesen untergeordneten Grundsätzen aber beruhen am Ende alle, oder die meisten Zivilgesetze.«⁴³ Sličnost je naravnost frapantna. Tudi za zgolj tehnične določbe najdemo pri Zeilerju zelo zanimiv primer. V večkrat citiranem komentarju pravi:⁴⁴ »So ist das Gesetz, welches ein bestimmtes Alter zur Volljährigkeit festsetzt, nicht ganz positiv. Denn das ein in unreifem Alter geschlossenes Rechtsgeschäft ungiltig sei, ist eine einleuchtende Rechtsregel; dass zur Sicherheit des Verkehrs ein gewisses Alter festzusetzen sei, fordert die Philosophie des Rechts; dass in einem Staate nach Verschiedenheit des Klimas, der Verfassung des Unterrichts, der Verstand früher reife, als in den anderen, ist eine bekannte Wahrheit: dass aber gerade der letzte Tag des zurückgelegten 24. Jahres die Volljährigkeit bestimme, ist bloss positiv und willkürlich. Auf eine ähnliche Weise verhält es sich bei der, zur Sicherheit oder leichteren Entscheidung festgesetzten, Zahl der Zeugen, oder Bestimmung anderer Förmlichkeiten.«⁴⁵ Ali se nam ne zdi, da slišimo modernega teoretika prava, n. pr. De Page-a, ko trdi: »La loi, comme procédé technique de réalisation, est indispensable à un double titre. Il convient en premier lieu de créer le forfait, de l'établir, de le choisir. En principe et dans la plupart des cas, mille solutions sont possibles. Pourquoi ne serait-on pas tout aussi bien majeur à vingt ans qu'à vingt et un? Pourquoi le délai d'ajournement est-il de huit jours et non de dix? Pourquoi

⁴³ Commentar., § 6., točka 5.

⁴⁴ Ibid točka 6.

⁴⁵ Podčrtal sam.

la prescription en matière d'arrérages de rentes est-elle de cinq ans et non de quatre. En matière immobilière, pour quoi est-elle décennale plutôt que quinquennale? Pourquoi le délai d'appel en matière pénale est-il de dix jours plutôt que de cinq?»⁴⁶ Samo ime se je spremenilo: kar imenuje De Page golo tehniko, to je Zeilerju čista pozitivnost.

§ 9.

V vsakem normativnem kompleksu utegnemo najti majhno število pravil, ki izražajo skupna načela posameznih norm. Ako hočemo, utegnemo tudi reči, da so posamezne norme praktična uporaba teh principov v raznovrstnosti socialnih odnošajev, ne da bi s tem oznanjali filozofske resnice, ker izkustvo ne daje prej občnih načel in potem konkretne norme, ampak vprav obratno. Željo po poenostavljanju normativnega gradiva je izrazil že Kant: »Es ist ein alter Wunsch, der, wer weiss wie spät, vielleicht einmal in Erfüllung gehen wird, dass man doch einmal statt der endlosen Mannigfaltigkeit bürgerlicher Gesetze ihre Prinzipien aufsuchen möge; denn darin kann allein das Geheimnis bestehen, die Gesetzgebung, wie man sagt, zu simplifizieren.«⁴⁷ Poleg navedenih načel: svobode dogovorov, individualne lastnine, povračila škode i. t. d. bi utegnili našteti n. pr. načelo publicitete, načelo neretroaktivnosti zakonov, (§ 5 avstr. civil. zak., čl. 2 Code civil), načelo »ignorantia juris non excusat« (§ 2 avstr. civil. zak.) načelo »vim vi repellere licet« (primerjaj pa nasprotni Tolstojev nauk⁴⁸), »potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum«, »ne eat iudex ultra petitum« i. t. d. Vsa ta načela izražajo bolj ali manj popolno nekakšno skupno temeljno črto ali tendenco večjega ali manjšega števila abstraktnih norm; so takorekoč stenografični znaki, s katerimi si olajšamo obvladanje danega normativnega materiala.⁴⁹ O teh načelih pa ne moremo trditi,

⁴⁶ L. c. II, 127.

⁴⁷ Kritik der reinen Vernunft, ed Cassirer, 249.

⁴⁸ Spektorsky, Der russische Anarchismus, v Philosophie und Recht, letnik II.; Goldweiser, Tolstois Kampf gegen das Recht, v Archiv für Rechts- und Wirtschaftsphilosophie, XXII.

⁴⁹ Za različno pojmovanje občnih pravnih načel glej Del Vecchio, Sui principi generali del diritto, Modena, 1921, z bogato literaturo o predmetu. Teorija prof. Del Vecchio je izzvala zelo zanimivo diskusijo o predmetu; prim. dosedanje letnike Rivista internazionale di filosofia del diritto.

da bi bili večni in nespremenljivi. V drugi zvezi smo razpravljali o stremljenju moderne občne pravne vede, ki išče v raznovrstnosti pravnega izkustva one osnovne pojme, ki se ponavljajo vedno in povsod v vsakem pravnem fenomenu. Poskusili smo dokazati, da nas vodi metoda občne pravne vede samo do komparativne, ne pa do absolutne občnosti.⁵⁰ Dokaz, ki smo ga tam skušali izvesti s filozofskega stališča, hočemo tu ponoviti s primeri iz dnevne pravne prakse. V to svrho se bomo omejili na načelo zasebne lastnine in na načelo odgovornosti za krivdo.

Obč. drž. zak. definira n. pr. v § 354 lastninsko pravico v subjektivnem smislu kot »oblast, ravnati po svoji volji s stvarino in užitki stvari in vsakega drugega od tega izključiti.« Slično se glasijo definicije lastninske pravice v vseh drugih zakonih, ki priznavajo lastnino kot temelj obstoječega socialnega reda.⁵¹ Po teh zakonitih predpisih bi mogel posameznik ravnati s svojo lastnino popolnoma po mili volji, samo da ne krši obstoječih zakonitih prepovedi, mogel bi torej pustiti svoje zemljišče neobdelano, ga rabiti in izrabljati v svoje partikularistične namene, čeprav bi s tem škodil sosedu, tudi če nima za tako ravnanje nobenega legitimnega interesa, ki bi s stališča občne koristi upravičeval njegovo dejanje. Proti taki interpretaciji zakona, ki je nastal v dobi skrajnega individualizma francoske revolucije in ki je ob času nastanka ustrezal socialnim razmeram s karakteristično malo obrtjo, pri redki naseljenosti in pri razmeroma primitivnem stanju tehnike, prometa in obrata, sta se skoro enodušno uprla moderna veda in sodstvo.⁵² Posebna zasluga Duguít-a je, da je poudarjal pojem dolžnosti in socialne funkcije, ki jih mora lastnik izvrševati v interesu splošnosti. Kajti vodilno načelo za interpretacijo zakonitih določb in za presojanje dejanj posameznega človeka mora biti ideja socialne solidarnosti in medsebojne vkupnosti (*interdépendence sociale*), ne pa zaščita partikularističnih interesov posameznega, ki ne služijo objektiv-

⁵⁰ Prim. moj članek *Pravna filozofija in splošne pravne vede*, Arhiv za pravne in društvene nauke, 1931.

⁵¹ N. pr. člen 544 Code civil; 436 Codice civile.

⁵² Morin, *La loi et le contrat*, 1927, passim; Duguít, *Les transformations générales du droit privé depuis le Code Napoléon*, 1920, passim; Charmont, *Les transformations du droit civil*, 1921, 186 — 232; Ripert, *La règle morale dans les obligations civiles*, 1927, passim; v svoji tezi »De l'exercice du droit de propriété dans ses rapports avec les propriétés voisines« dokazuje Ripert, da ima vsa judikatura k čl. 544 namen spremeniti njegov duh ob spoštovanju besedila. (De Page, l. c. I, 74.)

nemu cilju in izpopolnitvi socialne harmonije. Sem spadajo n. pr. omejitve glede stanovanjskih hiš, ki se dajo razlagati in opravičiti samo z vidika socialne funkcije kapitala, prav tako pa tudi postopna odprava teh izjemnih določb, ki ima namen pospeševati gradnjo novih stanovanjskih hiš, nadalje izjemne določbe glede obdelovanja kmetijskih posestev v Franciji in Belgiji; zakoni, ki dajejo v Italiji upravnemu oblastvu pravico, da sme proti volji lastnika dati v najem zemljišča, ki jih lastnik namenoma pušča neobdelana i. t. d.

Francoska kasacija je n. pr. že leta 1857. oznanila načelo, da »on doit prévenir et réprimer toute entreprise faite par haine et par malice et sans utilité pour celui qui se la permet.«⁵³ Že prej je Kolmarski sodni dvor postavil načelo, da »... s'il est de principe que le droit de propriété est un droit en quelque sorte absolu, autorisant le propriétaire à user et à abuser de la chose, cependant l'exercice de ce droit, comme celui de tout autre, doit avoir pour limite la satisfaction d'un intérêt sérieux et légitime.«⁵⁴ Načelo, da se pravica ne sme izrabljati, je francosko sodstvo uporabljalo, ko je moralo soditi, ali je smel lastnik zemljišča z uprizorjenim hrupom (concert discordant) plašiti divjačino svojemu sosеду; ali je smel lastnik postaviti na svojem zemljišču, ki meji na letališče, visoke lesene lope in jih na vrhu opremiti s špičastimi železnimi koli, in tako izpostaviti zrakoplove nevarnosti, da si stržejo svileni ovoj; ali je smel nalašč zgraditi nepotreben (fausse) dimnik, samo da je zagradil sosеду razgled.⁵⁵ Morin⁵⁶ postavlja primer, da lastnik ogradi svoje zemljišče z zidom, ki zapira sosеду razgled in pravi, da se mu v načelu to ne more zabraniti, ker izvršuje samo svojo pravico. Odgovoren postane lastnik šele tedaj, ko uporablja svojo pravico samo z namenom, škodovati sosеду, ne da bi imel upravičen interes zase.

Francosko sodstvo je na ta način izdelalo popolnoma samostojno in neodvisno od Code civil načelo izrabljanja pravice, ki je n. pr. v Avstriji bilo uzakonjeno leta 1916. s § 154, tretje novele.⁵⁷ Kar je sedaj za avstrijsko sodstvo

⁵³ Ripert, La règle morale, 174.

⁵⁴ Jossierand, De l'esprit des droits et de leur relativité, 1927, 24.

⁵⁵ Ripert, l. c.

⁵⁶ La loi et le contrat, 1927, 134.

⁵⁷ »Tudi je odgovoren za to, kdor namenoma škodo prizadene na način, ki greši zoper dobre šege, toda ako se je to zgodilo izvršujoč

pozitivno pravna norma, je za francosko sodstvo občno načelo prava. Zanimivo je n. pr., da je avstrijsko sodstvo utemeljevalo prepoved poglobitve zemljišča pred noveliranim § 364b avstrijskega civil. zak.⁵⁸ z naravno pravnimi načeli.⁵⁹ Prav to velja tudi glede noveliranega § 1052 avstr. civ. kod.⁶⁰

Načela, ki sta jih izdelala francosko sodstvo in nauk, so gotovo povsem pravilna, ne more se pa trditi, da bi bila v skladu z načeli, ki jih je sankcioniral Code civil. Novo načelo lastnine kot socialne funkcije pa seveda nima absolutnega značaja. Mislimo si n. pr. redko naseljeno in zelo bogato ozemlje, na katerem bi člani družbe živeli kolikor toliko neodvisno drug od drugega, tako da ne bi vplivalo na medsebojne odnošaje, kaj kdo dela na svojem zemljišču. V takih socialnih prilikah bi družba pač ne imela interesa, komu zabraniti, da bi po mili volji gospodaril na svojem. Kakor je socialnim prilikam koncem XVIII. stoletja ustrezalo načelo individualne, avtonomne lastnine, tako ustreza današnjemu naziranju načelo socializacije.⁶¹

Do istega zaključka nas dovede analiza načela glede odgovornosti za krivdo. Code civil stoji n. pr. na stališču, da obvezuje samo krivično dejanje k povračilu škode (čl. 1382). To ustreza povsem teoriji individualizma, ki vidi v ločenem in samostojnem človeku družabno prvino in smatra socialno vezanost in vkupnost kot produkt avtonomne volje ali boljše samovolje posameznih ljudi. Da postane posamezni človek odgovoren, mora sam dati povod s tem, da poseza v sfero drugega posameznega človeka na način, ki je po zakonu prepovedan in tvori zaradi storilčeve subjektivne krivde podlago za odškodninsko zahtevo. Zanimivo je zasledovati, kako je francosko sodstvo po sili razmer in očitvidnih krivičnih posledicah stroge uporabe tega načela v mnogih primerih prešlo k objektivni odgovornosti brez subjektivne krivde, dokler se ni v določenih panogah to načelo priznalo tudi v zakonu (n. pr. za nezgode pri delu).⁶²

kakšno pravico, le, ako je izvrševanje pravice imelo očiten namen, drugemu škodovati.« (§ 1295 obč. drž. zak.)

⁵⁸ »Zemljišče se ne sme poglobiti tako, da izgubi sosedovo zemljišče ali zgradba potrebno oporo, razen če posestnik zemljišča poskrbi za drugačno zadostno utrditev.«

⁵⁹ Ehrenzweig, System des ö. a. Privatrechts, 1925, I/I, 76.

⁶⁰ Ehrenzweig, l. c.

⁶¹ De Page, l. c. II, 180 — 190.

⁶² Duguit, Les transformations générales du droit privé, 140 in nasl.; Charmont, l. c. 232 in nasl.

Avstrijski civilni zakonik je v nasprotju s francoskim že od vsega početka priznal tudi odgovornost brez krivde, a trajalo je mnogo desetletij, preden se je ta teorija uveljavila tudi v nauku. V primerih, ki niso predvideni v zakonu, bo moral torej sodnik v avstrijskem normativnem sistemu izbirati med tema dvema načeloma subjektivne in objektivne odgovornosti, ker ga občna načela prava v svoji protislovnosti očitvidno pustijo na cedilu.

Občna načela prava niso torej absolutna in nespremenljiva, ampak stoje s posameznimi pravnimi normami na isti stopnji pravne kontingentnosti. Kot vodilne misli, ki obvladajo normativne skupine določenega pravnega reda, ali določeni pravni red ali pa vse pozitivne pravne ureditve sploh, se ne morejo oddeliti od večno spreminjajoče se materije socialnega življenja in se morajo nujno z njo spreminjati. Splošna načela prava so takorekoč samo zakoni zakonov: kakor obvladajo norme določeno serijo fenomenov, tako izražajo občna načela skupne znake določene serije norm. Od teh se razlikujejo po še večji abstraktnosti, njih praktična funkcija pa je ista kakor pri normah, namreč poenostavljanje in obvladanje pravne realnosti.

§ 10.

Kakor smo videli v prejšnjem poglavju, se občna ali naravna načela prava avstrijskega civilnega kodeksa istovetijo z načeli pozitivne zakonodaje ali z duhom zakona v smislu historične šole in končno z normativnimi pravili novejšega francoskega nauka. Vendar ostane ena temeljna razlika, ki se pa ne nanaša na bistvo teh norm in zlasti ne na njih funkcijo, marveč na njihov izvor. Po naziranju historične šole in modernega pozitivizma vobče je namreč iskati izvor pravnih norm v realnosti zgodovinsko danega socialnega življenja, medtem ko jih izvajajo avtorji avstrijskega civilnega kodeksa iz umnosti človeške narave. Kakor znano je pamet kot v ir zakonodaje in zakonodajne veljavnosti glavna karakteristika naravnega prava in je bila glavni povod za besne napade historične šole. Da je pa imelo pri avtorjih avstrijskega civilnega kodeksa naravno pravo tudi drugi pomen in da je vprav v Avstriji historična pravna šola pokazala v tem oziru povsem nehistorično nepoznanje zgodovinskega gradiva, je pač tragična ironija usode in posledica občnega neznanja in zaničevanja filozofije, ki je zlasti cvetelo v pravniških krogih.

Analiza občnih tendenc naravnega prava bi nas vodila predaleč in zato se moramo v okviru te razprave omejiti na

avtorje avstrijskega civilnega kodeksa. Velika zasluga prof. Svobode je, da je dokazal, da je naravno pravo avstrijskih kodifikatorjev stalo popolnoma pod Kantovim vplivom in da velja to še zlasti za »očeta« avstrijskega civilnega kodeksa, Zeilerja⁶³. S tem je prof. Svoboda po več kakor 100 letih obstoja avstrijskega civilnega kodeksa ustvaril podlago za nadaljna uspešna raziskovanja, ki jih skušamo v tem članku izvesti zgolj za občne probleme interpretacije in izpopolnitev pravnega reda.

Na trditve, da pravo ni tvorba preudarne človeške volje, da so občna načela prava dana že po pameti in da ima zakonodajec le nalogo, jih spoznati, natančno določiti in uporabiti za raznovrstna razmerja življenja, naletimo pri Zeilerju večkrat.⁶⁴ V seji 21. decembra 1801.⁶⁵ je Zeiler izvajal, da »Das Recht sei kein Machwerk der Menschen, und die Machthaber seien keine Rechtsschöpfer, keine Rechtsgeber. Alle Rechte gebe ursprünglich die Vernunft. Der Gesetzgeber sei das Organ, der anwendende Erklärer der rechtlichen Vernunft. Die Vernunft aber lasse keine in ihrem Sehkreise gelegene Frage unbeantwortet, ihre Aussprüche seien unveränderlich und allgemein. Alle Fälle also bis dahin zurückbezogen, unterliegen einer rechtlichen Entscheidung.« V tej umnosti najdejo avtorji avstrijskih civilnih kodeksov tudi vzrok za enakost temeljnih predpisov raznih zakonskih uredb in vsled tega tvori tudi »das aus der Vernunft geschöpfte, vorlängst angenommene Römische Recht« še vedno podlago novejših kodifikacij. Ob tej osnovni enakosti se pa ne smejo prezreti različnosti: »Allein die Verschiedenheit des Klima, der Bevölkerung, Verfassung und Kultur, der Grad der religiösen, sittlichen und politischen Aufklärung, die herrschende Erziehungsart und Beschäftigung, der Gemüths-Charakter und Wohlstand der Einwohner, kurz die Verschiedenheit der äusseren und inneren Verhältnisse begründet auch eine Verschiedenheit der Rechtsverhältnisse, nach welchen die darauf sich beziehenden Gesetze modifiziert werden müssen.«⁶⁶

Vendar pa so iz pameti izvirajoča pravila v bistvu vedno sebi enaka in se dajo končno reducirati na en sam racionalni zakon. Ta najvišji zakon vsega prava pojmuje Zeiler čisto

⁶³ S w o b o d a, Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch in Lichte der Lehren Kants, 1926.

⁶⁴ Commentar, Vorkenntnisse, § 1.

⁶⁵ Ofner, l. c. I, 6.

⁶⁶ Commentar, Vorkenntnisse, § XXXI; prim. tudi izvajanja k § 7, ibid., str. 63, točka 2.

v Kantovem smislu kot problem možnosti sožitja. Pravo je utesnitev svobode vsakega posameznega s svrha, da lahko vsi drugi žive poleg njega kot v enaki meri svobodne osebnosti.⁶⁷ Nihče ne sme biti samo sredstvo za smotre drugega, ampak mora biti v enaki meri tudi smoter sam sebi. Temeljno načelo pravoslovja je torej vsebovano v formuli: »Alle jene Handlungen, bei denen ein geselliger Zustand äusserlich auf gleiche Weise freihandelnder Wesen als möglich gedacht werden kann, sind rechtlich, die entgegengesetzten sind widerrechtlich, oder Rechtsverletzungen... Die ganze Rechtswissenschaft beschäftigt sich mit der Anwendung dieses Urgrundsatzes auf die mannigfaltigen Handlungsarten... sie beschäftigt sich mit der systematischen Aufstellung der Bedingungen, unter denen ein geselliger Zustand der Menschen, als Personen, denkbar ist.«⁶⁸

Ti nazori glede končnega smotra vsega prava so tako moderni, da bi jih lahko našli pri Stammlerju ali pri vsakem drugem kantovsko orientiranem pravnem filozofu. Pravilnost tega pojmovanja je pač izven diskusije in gre samo za to, ali se dajo iz tega najvišjega zakona vsega prava, ali kakor ga danes imenujemo, iz ideje prava, neposredno izvajati pravice in dolžnosti, ki naj bi imele v socialnem življenju absolutno veljavo. Ta problem se v moderni pravni filozofiji utegne smatrati za rešenega v negativnem smislu.⁶⁹ Pravo je predvsem tehnična umetnost, ki išče primerna

⁶⁷ Ofner, l. c. I, I (seja 21. dec. 1801); prim. tudi Commentar, § 16: »Der Mensch als ein sinnlich vernünftiges Wesen steht unter dem Gebote der Vernunft. Er ist sich bewusst, dass er seine sinnlichen Triebe und Neigungen zum Wohlsein, vermittels des Verstandes und der Vernunft, prüfen und sie derselben (als freies Wesen) unterordnen könne; dass er um seiner selbst willen, um seine vernünftigen Zwecke zu realisieren, (als Selbstzweck) existiere, und dass er die ihn umgebenden vernunftlosen Wesen (Sachen) als Mittel zu seinen Zwecken verwenden dürfe. In der Gemeinschaft oder Wechselwirkung mit seinen Mitmenschen muss er ihnen, wenn er mit sich selbst nicht in Widerspruch stehen will, eben dieses Bewusstsein zutrauen, und die Vernunft sagt ihm also, dass seine äussere Freiheit auf die Bedingung beschränkt sei, dass auch andere neben ihm als freitätige Wesen ihre Zwecke verfolgen können. Die Freiheit zu allen, aber auch nur denjenigen Handlungen, wobei ein geselliger Zustand freytätiger Wesen Statt finden kann, ist das Recht (im subjektiven Sinne).«

⁶⁸ Das natürliche Privatrecht, §§ 3 in 4; prim. tudi Commentar, § 6, točka 5.

⁶⁹ Bänder, Philosophie des Rechts, 1925, 418/419; Stammler, Sozialismus und Christentum, 1920, 130 in nasl.

sredstva za uresničenje določenega ekonomskega ali etičnega smotra. Med raznimi sredstvi, ki so nam na razpolago, moramo izbrati ona, ki ob največji tehnični prikladnosti najbolj ustrezajo temeljni ideji prava kot možnosti sožitja vseh družabnikov na osnovi priznavanja dostojanstva človeške osebnosti. Ideja pravičnega sožitja ali socialni ideal predstavlja torej samo vrednostno merilo za presojo in izbero sredstev, ni pa vir posameznih pravnih norm. Norme ne izvirajo neposredno iz ideje prava, temveč iz konkretnih potreb socialnega življenja, danega v določenem kraju in času, torej nujno omejenega in kontingentnega. Glede na te kontingentne različnosti utegnejo ustrezati isti ideji pravičnosti najrazličnejše vsebinske norme, ki predstavljajo relativno najprikladnejša sredstva za ostvaritev ideje. Glede na kontingentnost vsebine velja vsaka norma samo za določen kraj in čas, ne pa večno in povsod. Kakor se vedno spreminja vsebina, ki jo mora norma urejevati, tako se mora v socialnem življenju spremeniti tudi norma, sicer bi postala tuja življenju in ne bi ustrezala svojemu namenu. A v tej večno spreminjajoči se materiji socialnega življenja moramo najti stalno oporno točko, ki se sama več ne spreminja, zvezdo vodnico, kakor pravi Stammler.⁷⁰ To more biti samo ideja prava ali socialni ideal. Tej regulativni ideji mora ustrezati v vsakem trenutku našega življenja vsako naše dejanje, samo po tej ideji moremo presojati in izbirati norme kot primerna sredstva za uresničevanje kontingentnih ciljev. Pomen te regulativne ideje se najbolj očitno kaže v tem, da moramo nekatera sredstva brezpogojno izločiti kot neprimerna, ker so absolutno nasprotna ideji prava. Tako ne more biti n. pr. suženjstvo nikjer upravičeno, tako je vsako nasilno poseganje v integriteto druge osebnosti vedno protipravno, tako ne more biti nikoli v soglasju z idejo prava raznarodovalna politika, ki »manjšinskemu« narodu ne priznava kulturne osebnosti. V vseh teh primerih gre za izrabljanje bližnjega kot golo sredstvo, naj bo ta bližnji posamezni človek, družabni razred ali pa cel narod. V pozitivnem smislu pa bo izbira norm vprav glede na kontingentne potrebe sožitja zelo težka. Življenje ne pozna ostrih meja in strogo začrtanih razlikovanj logike: absolutno pravilne pozitivne rešitve ne bomo mogli najti nikjer. O načinu, kako naj se uredi institut bančnega akreditiva, sankcija za neizpolnitev pogodbenih obveznosti, dokaz no pričah ali po listinah, razne formalnosti pravnih poslov i. t. d. se utegne

⁷⁰ Stammler, Lehrbuch der Rechtsphilosophie, 1923, § 83.

diskutirati brez konca, a samo glede na kontingentne potrebe socialnega življenja. Glede na te omejene okoliščine so možne različne rešitve, ki bodo morda vse enako ustrezale temeljni ideji pravičnosti. Iz te ideje same pa ne moremo deducirati predpisa, da naj se določeni posel sklene v notarski obliki ali pa da naj se prezentira ček v plačilo v določenem roku. Isto velja tudi za občna načela prava, ki se razlikujejo od konkretnih norm po večji abstraktnosti in so pravtako podvržena večnim spremembam kakor vse druge norme sožitja. Tudi ta načela ne morejo izvirati iz racionalnosti človeške narave, ampak služijo, kakor smo videli, praktičnim potrebam življenja kakor vse druge norme. Radi tega so tudi takozvana normativna pravila, ki se istočasno odražajo v občnih načelih prava, samo tehnična sredstva v službi ideje prava, a ne izvirajo iz nje.⁷¹

§ 11.

Kritika historične šole zoper naravno pravo bi bila torej povsem upravičena, če bi bilo bistvo naravnega prava edino v tem, da bi se iz umnosti človeške narave deducirale norme, ki naj bi veljale vedno in povsod. Da so se avtorji avstr. civil. kodeksa vedno ozirali na posebne razmere svoje dobe, izhajajo iz vseh pripravljanih del in se jim glede tega pač ne more očitati abstraktnost ali pretirana racionalnost. Kakor Code civil ustreza tudi avstr. civil. kodeks razmeram časa in kraja in ima hibe in vrline vsake zakonodaje. Da je pa predvsem Zeiler pojmoval naloge pravne filozofije v povsem modernem smislu, ki velja v polni meri še danes, izvira iz vseh njegovih del. Ali ni že Zeiler sam iznesel proti takozvanemu materialnemu naravnemu pravu vseh argumentov, ki jih je petdeset let kasneje pozitivizem ponavljal v najrazličnejših variantah? »Die Jurisprudenz

⁷¹ Kadar tega je treba po našem mnenju odklanjati delitev norm v tehnična in v normativna pravila, ker so tudi poslednja v razmerju do ideje prava zgolj tehnična sredstva. Nujnost pravne tehnike sploh izvira iz dejstva, da se ideja prava ne more ostvariti brez posredovanja tehničnih pravil, ki ustvarjajo v nepretrgani kontinuiteti socialnega življenja določene tipične položaje, takorekoč oporne točke mehanizma, ki prične funkcionirati, ko nastopijo v normi predvideni pogoji. V sistemu danega pravnega reda moremo smatrati vsako normo istočasno kot tehnično sredstvo za ostvarjanje drugih, njej idejno nadrejenih norm in kot smoter njej podrejenih norm. Zadnji razlog veljavnosti pa ne more biti niti v tehničnih niti v normativnih pravilih kot takih, marveč samo v transcendentni ideji, ki omogoča in pogojuje vse izkustvene norme.

kann und soll nie unmittelbar aus der Philosophie schöpfen. Sie darf das positive Gesetz nicht umgehen, und aus einem allgemeinen Prinzip der Legislation irgend eine den Buchstaben des positiven Gesetzes abläugnende Bestimmung ableiten. Sie soll das positive Gesetz beleben, nicht beherrschen, oder gar unterdrücken; sie soll es in seinem Geiste zergliedern, nicht verbessern oder gar verdrehen; sie soll es mit sich selbst, mit der menschlichen Natur und mit den Forderungen der Gesellschaft vereinigen, und die verschiedenen Zweige der Legislation harmonisch untereinander verbinden. Nur so und nicht anders kann sich die Doctrin zur Würde einer selbständigen, von der Philosophie des Rechts selbst verschiedenen, Wissenschaft erheben.«^{72 73}

Ob takem pojmovanju bistva pravne filozofije in spričo Zeilerjeve kritične orijentacije se zdi, da je stereotipno ponavljana fraza o izvoru norm iz umnosti človeške narave nekaj povsem nebitvenega v njegovem sistemu, nekaj, kar je ostalo na vsak način popolnoma brez vsakega vpliva na realno pojmovanje prava. Pod to zgolj zunanjo obliko se kaže povsem drugi pomen naravnega prava, ki prevladuje pri avtorjih avstrijskega civilnega kodeksa in zlasti pri Zeilerju in ki je ostal do najnovejšega časa popolnoma neopažen. Poleg sistema materialnih absolutnih norm ima namreč naravno pravo predvsem pomen kot vrednostno merilo, po katerem presoajamo norme glede njih soglasnosti ali nesoglasnosti z idejo pravičnosti.⁷⁴ In v tem smislu je predvsem Zeiler pojmoval naravno pravo: »Ob... ein positives Gesetz gerecht sei, kann doch nicht wieder aus dem positiven Gesetze, es kann nur aus den allgemeinen Rechtsgrundsätzen beurteilt werden.«⁷⁵ A kakor smo videli, izražajo vsa ta občna načela samo temeljno načelo sožitja kot

⁷² Commentar, § 7, točka 5, opomba.

⁷³ Spričo teh tako jasnih stavkov je povsem nerazumljivo, kako more Ehrenzweig (l. c. 75) podtakniti Zeilerju mnenje, da mora ob pomanjkljivosti pozitivne norme sodnik črpati iz pravne filozofije.

⁷⁴ Lask, Rechtsphilosophie (Gesammelte Schriften) 1923., I., 279: »Das Naturrecht war eine Frage nach dem absoluten Sinn von Recht und Gerechtigkeit, und dadurch wurde es zu einem welt- und problemgeschichtlichen Prinzip, dessen unvergängliche Bedeutung durch keinerlei — wenn auch methodisch noch so unentbehrliche — Berichtigungen wesentlich getrübt werden kann.«

⁷⁵ Das natürliche Privatrecht, § 25.

enakega priznanja človeškega dostojanstva v vseh družabnikih. *To je torej ono najvišje načelo, ki mora voditi sodnika pri vsem njegovem delovanju, ako naj ne bo samo legalno, marveč tudi pravično.* In samo po tem načelu mora sodnik izbirati normo, s katero bo izpopolnil praznino v zakonu. Ne pravna analogija, ne duh zakona, ne občna načela pozitivne zakonodaje, ampak samo ideja prava ga mora voditi pri ustvarjanju one norme, ki naj ustreza konkretnemu primeru, kadar ne najde pozitivnopravnega predpisa v zakoniku.

§ 12.

Ako je ideja pravičnosti pravi smisel naravnih pravnih načel, moramo priznati, da je § 7. obč. drž. zak. zelo nesrečno formuliran, in se ne smemo čuditi, da ga praksa ni mogla plodno uporabljati. Tej neplodnosti v praksi je kriva tudi občna protifilozofska usmerjenost pravoslovja in pomanjkanje spoznanja, da so vse pravne norme in tudi občna načela teh norm samo mrtve logične formule, ako jih ne pojmuje kot izraz ideje, ki se uresničuje *certo tempore et loco*. Norme kot abstrakcije konkretne realnosti in načela teh norm kot abstrakcije večjega ali manjšega števila pravnih pravil so na isti stopnji realnosti. Ta načela ne morejo vtisniti normam nobene nove smeri in v praktičnem življenju jim manjka vsaka plodnost in tvornost. Samo ideja prava je resnično ustvarjajoče in dinamično načelo, ki utegne dati abstraktnim normam smisel in smer.

Še najbolj popolno formulacijo tega načela najdemo v slavnem § 1. švicarskega državlanskega zakonika, po katerem mora sodnik v primerih, ki niso predvideni v zakonu ali običaju, odločevati po oni normi, ki bi jo uporabljal, ako bi bil sam zakonodajec. Ako pristavlja § 1., da se sodnik pri tem »*inspire des solutions consacrées par la doctrine et la jurisprudence*«, je to neobvezen nasvet, ki izraža samo pravilno zahtevo, da moramo temeljito poznati, kaj so drugi pred nami mislili in kako so sodili o kakšnem vprašanju, preden izrečemo lastno sodbo. Samoomejitev švicarskega zakonodajca, ki ni vezal sodnika na določene predpise, kako naj izpopolni nujno nepopolnost vsakega prava, je več kot razumljiva, če pomislimo, da je iskanje objektivne metode za pravilno reševanje izključna naloga vede in da bi vse kako eventualni imperativi zakonodajca v tem pogledu ostali popolnoma brez vsakega vpliva. Analogija med delom sodnika in delom zakonodajca se je večkrat pravilno po-

udarjala v smislu, da normira zakonodajec serijo abstraktnih primerov, sodnik pa konkretni primer; v obeh primerih je funkcija ureditve socialnih odnošajev popolnoma ista, samo da je enkrat generalna, drugič pa individualna. V zahtevi pa, da naj sodnik ustvari za individualni primer tako normo, kakor bi jo zakonodajec, je že vsebovan postulat po objektivni pravilnosti, ki ne sme biti niti subjektivno domnevanje niti kakšno nedoločeno pravno čuvstvo. In vprav v tej tendenci k objektivnosti, ki naj ustreza se danjim socialnim razmeram, je prednost formulacije § 1. švicarskega zakonika pred § 7. avstrijskega civilnega kodeksa. Pri strogem tolmačenju občnih načel avstrijskega kodeksa pa bi morali ostati vedno v mejah zakonodajčeve volje, kakor jo je izrazil pred sto leti ali kakor bi jo bil takrat izrazil, če bi bil predvideval dani primer. Analiza bistva in nalog interpretacije pa nam je pokazala, da ne gre za to, kako bi bil zakonodajec reguliral kak primer pred sto leti, ko ga najbrž sploh ni mogel predvidevati, marveč kako bi ga normiral danes, v aktualnih socialnih razmerah in v duhu, ki ustreza potrebam sedanjosti. Ta postulat aktualnosti je izražen v zahtevku, naj sodnik sodi »selon les règles qui'il établirait s'il avait à faire acte de législateur«. Za to gre, da bi bil on, ta določeni sodnik, ki sodi v tem določenem primeru sedanjosti, zakonodajec, ne pa za to, kako bi bil zakonodajec sam razsodil, kar je vselej brezplodno ugibanje. O temeljitem neumevanju tega postulata je n. pr. dokaz kritika, ki jo je iznesel Wellspacher⁷⁶ proti formulaciji § 1. švicarskega državljskega zakonika. Wellspacher trdi, da bo po § 1. socialistični ali konservativni sodnik utegnil uveljavljati svoje osebno politično naziranje, pozablja pa, da je v zahtevi, naj sodnik sodi kot zakonodajec, že vsebovan postulat po objektivnosti in ne po realiziranju subjektivnega mnenja ali domnevanja. Tudi zakonodajec se ne more otresti svoje subjektivne osebnosti, a gre predvsem za to, ali more to subjektivno delo aspirirati na objektivno veljavnost in na pravilnost, ki naj presega vsako subjektivnost. Formula, katero predlaga Wellspacher, naj sodnik sodi po pravilu, ki bi ga postavil zakonodajec (nach der Regel, die der Gesetzgeber aufstellen würde) pa uniči vprav ono samostojnost in aktualnost sojenja, ki jo postulira § 1. Na ta način se povrnemo vedno k pravni analogiji, k odločitvi »im Geist und aus dem Geist des

⁷⁶ Das Naturrecht und das ABGB, I. c. 186 — 187; enako Pisko, I. c. 147.

bestehenden positiven Rechts«. ⁷⁷ Do kako čudnih zaključkov vodi tradicionalno naziranje, se najbolje razvidi iz Piskove polemike proti Scheyu. Ta je namreč mnenja, da je treba enotno pojmovati duh zakonodajca in da ga je treba razlikovati od prvotne zakonodajčeve volje, ki se je vsled raznih novel k avstrijskemu civilnemu zakoniku spremenila. ⁷⁸ Pisko pa je mnenja, da velja vobče za avstrijski civilni zakonik hipotetična volja zakonodajca iz leta 1811., glede noveliranih oddelkov pa hipotetična volja iz let 1914. do 1916., ko so novele izšle. ⁷⁹ To pa vse radi tega, da bi se za vsako ceno izognili samostojni odločitvi in ustvarjanju prava po sodniku in se skrili za pretvezno zakonodajčevo voljo, dasi zahteva rekonstrukcija te hipotetične volje najbolj izumetničene argumentacije. Če pa smo spoznali, da je vsako rekonstruiranje vedno bolj ali manj subjektivno delo in da gre samo za to, kako more ta subjektivnost pridobiti objektivno veljavnost, potem ne moremo pripisati obvezne sile občnim načelom, iz katerih je izšel zakonodajec. Kakor smo videli, ne izražajo ta načela nobene večje resnice nego posamezni pravni stavki in ostanejo vedno v mejah kontingentnosti. Samo ideja prava, ki pogojuje vsako pravno kontingentnost in jo presega, nam more nuditi stalno oporno točko za kritično analizo in presojo vsakega kontingentnega hotenja. Po našem skromnem mnenju je sojenje v smeri ideje prava po avstrijskem civilnem kodeksu tudi pozitivno pravni predpis, ako vzlic ponesrečenemu besedilu pravilno interpretiramo § 7. Kot obrazloženo se dajo namreč po naziranju avtorjev avstrijskega civilnega kodeksa vse norme reducirati na najvišji zakon vsega prava, to je na idejo sožitja v smislu enakega priznanja osebnosti v vsakem družabniku. Če je torej zakonodajec sam usmeril izdelavo pozitivnih norm po ideji prava, ni mogel hoteti, da bi se iz teh norm izvajale rešitve, ki bi

⁷⁷ Unger, I. c. 59; enako Pisko, I. c. 148: »Man kann die Entscheidung nach den natürlichen Rechtsgrundsätzen als Entscheidung nach dem Geiste des Gesetzgebers bezeichnen.«

⁷⁸ Schey v G. Z. 1916, 422: »Nur ein Geist kann das Gesetz (das novellierte ABGB) beherrschen; dieser aber muss, da durch jeden neuen Faktor sich notwendig auch das Produkt ändern muss, ein vom alten Geiste in der Richtung des neuen Faktors verschobener sein.«

⁷⁹ Pisko I. c. 149: »Die Frage ist daher nach dem hypotetischen Willen des Gesetzgebers der Jahre 1914 bis 1916, nicht nach dem des Gesetzgebers des Jahres 1811 zu beantworten, sofern die Bedachtnahme auf den einen oder anderen Willen zu einem verschiedenen Ergebnis führt.«

nasprotovale ideji prava. Pri vsaki odločbi bi morala radi tega biti ideja prava v večji meri merodajna kakor pozitivne norme same. Tako nasprotje z idejo prava je dano vselej, kadar se ena osebnost izrablja po drugi samo kot sredstvo in ne istočasno kot smoter sama na sebi.⁸⁰ Samo če usmerimo naše iskanje po ideji prava, utegnemo najti rešitev, ki bo v danem primeru, v omejenih razmerah kraja in časa, ustrezala temeljnemu postulatoma socialne pravičnosti. V tem iskanju pravičnosti pa mora biti sodnik čim manj omejen. Radi tega bi moralo po našem mnenju v besedilu § 1. odpasti običajno pravo kot pomožni pravni vir. Iz istega razloga se nam zdi tudi po Gényju predlagana hierarhija pravnih virov⁸¹ 1. zakon, 2. običaj, 3. nauk in sodstvo in 4. svobodno znanstveno raziskavanje nesprejemljiva.⁸² Mi smatramo, da mora stati na čelu vsakega pravnega iskanja kritično razmotrivanje o objektivni metodi pravilnosti. Po tej metodi, ki je eminentno filozofska, ne sme biti ničesar dano, kar se ni prej glede veljavnosti preiskalo in utemeljilo. V kontingentnosti sožitja se seveda ta ideal ne da popolnoma izvesti in v interesu sigurnosti pravnega prometa moramo pač sprejeti to, kar je v zakonu podano, kot nekakšno stalno točko, s katero računamo pri naših dejanjih. Da se niti to ne izvrši popolnoma pasivno in da je treba pri interpretaciji norm upoštevati predvsem ustvarjajočo silo našega duha, smo že prej poudarjali. (§ 4.) Vendar je v danih zakonih toliko čisto tehničnih predpisov, ki se ne dajo premostiti, celo tedaj ne, če rodijo v konkretnem primeru krivične rezultate. Mislimo predvsem na vse for-

⁸⁰ Stammer, Lehrbuch der Rechtsphilosophie, 1923, § 162: »Ein Rechtsgeschäft ist dann grundsätzlich verwerflich, wenn ihm zufolge der eine Teil dem willkürlichen Belieben des anderen Teils überliefert wird. Denn alsdann wird er als blosses Mittel zu dem subjektiven Begehren des andern behandelt, ohne im Sinne des bedingenden Gedankens reiner Gemeinschaft, als der notwendigen idealen Einheit alles Rechtes, in jeder Sonderverbindung noch als Selbstzweck zu bestehen«.

⁸¹ Geny, l. c. 404 — 410.

⁸² Zanimivo je, da je po Gényju predlagani vrstni red že uresničen v srbskem gradjanskem zakoniku, ki določa v § 10 sledečo razporedbo pravnih virov: 1. zakonsko pravo, 2. običajno pravo, 3. pravna analogija in 4. svobodno tolmačenje, po katerem sodnik sam konstruira pravilo, trudeč se, da ostvari idejo pravičnosti. Prim. objašnjenja dr. Laze Markovića k § 10 gradjanskega zakonika, § 10, izd. 1921.

malne predpise, n. pr. na procesualne róle, zastaranje, uskupajo, nekatere neobhodne formalnosti meničnega, čerkovnega, civilnega prava itd. Brez nekakšne mehantičnosti, ki jamči za stalnost in sigurnost pravnega prometa, bi odpadel glavni smisel vsake pozitivno pravne uredbe. Ta mehanizem prava tvori materialno podlago za naše ekonomično delovanje in za naše etično udejstvovanje, mi računamo s točnim delovanjem tega mehanizma in socialno življenje bi moralo zastati, ako bi se to računanje nadomestilo z golim naključjem ali z usodo. »Legis tantum interest, ut certa sit, ut absque hoc nec justa esse possit« pravi z globokim vpogledom v naravo vsega prava Bacon.⁸³ Če pa že moramo žrtvovati kontingentnim potrebam sožitja in del svobodne ustvarjajoče sile našega duha, kolikor ne pridemo seveda s tem v konflikt z idejo prava, je za nas popolnoma jasno, da se mora to zgoditi v čim manjši meri. V zakonu samem moramo danost kolikor mogoče omejiti, ne smemo pa te danosti še razširiti na običaj in na sodstvo. Ob pomanjkanju jasnega imperativnega teksta naj takoj nastopi kritična analiza, katera se bo seveda morala ozirati tudi na rešitve običaja in sodstva. A za to kritično postopanje bodo danosti običaja in sodstva tvorile samo izhodno točko za iskanje pravilne rešitve, ne bodo pa nudile že pravilne rešitve kot take. Naravno, da ne gre lahkomišlno zametavati izkustva, ki je nakopičeno v običaju in sodstvu, ker moramo prej temeljito poznati, kako so drugi sodili in kaj so mislili o kakšnem vprašanju, ako se nočemo izpostaviti nevarnosti, da zastopamo kot originalno in pravilno tezo, ki se je v zgodovini že davno izkazala kot premagana. S tem hočemo le poudariti, da nas običaji in sodstvo ne morejo vezati v svobodnem iskanju po objektivni pravilnosti, kakor nas ne more vezati nobena druga abstraktna formula. Soglasje z idejo prava je treba šele ustvariti, ne samo poiskati in najti že ustvarjeno in doseženo pravičnost. Formule kakor »dobre šege«, »običaji poštenega prometa«, »nazori pravično in pošteno mislečih« ne pomenijo nič, ako jih oddelimo od ideje prava. Človeška družba ima sicer ob vsakem času mnenje o tem, kaj je pravično in kaj krivično, a pojma krivičnosti in pravičnosti ne izvirata iz tega socialnega mnenja ali domnevanja, temveč jih predpostavljata in se morata utemeljiti neod-

⁸³ Bacon, De dignitate et augmentis scientiarum, L. VIII, C. III, De justitia universali sive de fontibus juris, Aph. VIII. (cit. po Del Vecchio, l. c. 50).

visno od kontingentne predstave določene družbe.

V pravoslovju najdemo celo zastopano mnenje, da bi moral sodnik o vsebini dobrih šeg zaslišati izvedence! Večje *capitis deminutio* avtonomnega sodstva si pač ne moremo misliti, saj bi morali vendar izvedenci tudi raziskovati, kaj je pošteno ali nepošteno, kaj pravično in kaj krivično. Ako naj bo ta preiskava objektivna in ne samo subjektivno domnevanje, se bodo morali sicer ozirati na rešitve običaja in na rabe, katerih pa ne bodo mogli akceptirati nekritično, kakor da bi v njih bila že realizirana vsa pravilnost. Dejstvo šege ali navade dokazuje samo obstoj tega dejstva, njegovo soglasje ali nesoglasje z idejo pravičnosti pa moramo v vsakem primeru ugotoviti povsem samostojno in *na podlagi merila, ki to dejstvo presega in ki ga iz njega samega na noben način ne moremo izvleči*. V tem raziskovanju kritičnih metod našega duha, po katerih spoznavamo idejo prava in možnost njenega uveljavljanja v konkretnih družabnih odnošajih, se družita veda in sodstvo, ki ne moreta in ne smeta prepustiti te naloge drugim socialnim faktorjem.

Vpliv kazenskega postopanja na civilno pravdo.

Dr. Rudolf Sajovic.

V nastopnih izvajanjih je razmotrivano, ali ima kazensko postopanje vpliv na civilno postopanje in kako se ta vpliv pojavlja. Vprašanje, ki je obravnavano od cele vrste pravniških pisateljev, razpravljamo omejeno v tej meri, da raziskujemo samo, kakšen učinek imata kaznivo dejanje in kazensko postopanje bodisi dovršeno ali tekoče na civilno-pravdni postopek, brez podrobne obravnave tudi civilno-procesualnih dejanj, ki jih podvzemajo sodnik in stranke v svrhu, da se zagotovi ta učinek v civilni pravdi.

Po svojem bistvu bi bilo prav za prav vsa ta skupna vprašanja med kazenskim in civilnim postopanjem osredotočiti na eno samo, namreč na dejstvo kazenske sodbe. To vprašanje je osrednje pri vsem problemu in stoji zato v ospredju, kajti gotovo je, da more vplivati tekoče ali sploh še neizproženo kazensko postopanje zgolj glede na svoj zaključek, na pričakovano sodbo, ki postopek konča. Ako naštevamo torej več momentov, v katerih se nam kažejo učinki kazenskega postopanja na civilno, ločimo snov pri

tem samo po situacijah, kakršne nam podaja civilna pravda. Ta se bo razvijala različno, kakor se bo v njej utegnil uporabiti že doseženi izsledek kazenskega postopanja, ali pa bo treba kazensko postopanje šele spraviti v tek, da se takšen izsledek doseže. Za civilno postopanje je naslednja razdelitev za to bistvena, za razmotrivanje dejstva samega, ki nam je problem, le zunanja: ogledovanje in preizkušavanje vprašanja iz različnih pojavljajočih se vidikov.

V tem smislu torej treba določiti v prvi vrsti, kakšen je učinek kazenske sodbe sploh. V drugi vrsti pokazati, da je v svrhu lažjega razpleta civilnega postopanja to prekiniti, da se izposluje pred kazenskim sodnikom izrek, ki bo odločujoče vplival na nadaljnji potek civilne pravde. Dalje je treba ugotoviti, da je moči doseči obnovo civilnega postopanja v nekaterih primerih redoma samo po predhodnem kazenskem postopanju. Končno se mora osvetliti še pomen pridružnega (adhezijskega) postopanja, ki so mu zasebnopravni zahtevki vprav edini predmet.

I. Prejudicialnost kazenske sodbe.

Postopanje, pa bodisi sodno civilno sporno ali kazensko bodisi upravno, v svojem bistvu ni nič drugega, kakor preizkus o zahtevku na pravno zaščito po preizkuševalnem oblastvu, postavljenem od države, in sicer ob udeležbi prizadetih strank. Stranke so pri tem osebe, ki so nastopile z omenjenim pravnozaščitnim zahtevkom napram pozvanemu državnemu oblastvu, ki je po državnem redu konkretno za to določeno, kakor tudi nasprotniki teh oseb. Da je poklicanih več in mnogovrstnih preizkuševalnih oblastev, je posledica raznolikosti poslov in njih delitev glede na moč njih izrekov je smatrati zgolj za naključno. Vsa oblastva imajo zaradi tega, ker črpajo svojo preizkuševalno oblast iz enega in istega vira, pravnega reda, ki ureja z raznimi zakoni le različne strani pravnega izživljanja, isto moč in uživajo izreki vseh oblastev enako avtoritativnost. Ali le pod pogojem, da je bilo dotično oblastvo po veljavnem pravnem redu v konkretnem primeru poklicano postopati, je sporno, ne prihaja pa tu v poštev.

Ob zapletenosti pravnih razmerij, pri katerih so kajkrat neločljivo združene zasebnopravne sestavine z javnopravnimi elementi, katerih ugotovitev spada sicer v prvi vrsti pred kazensko ali upravno oblastvo, se pojavlja vprašanje, ali naj o teh elementih sodi vselej le dotično specifično za to poklicano oblastvo. No o tem prevladuje danes načelo, da sme odločati oblastvo, ki je poklicano za sojenje o neposredno stavljenem zahtevku, tudi o vseh predhodnih

vprašanjih, ki so prejudicialne važnosti za ostvarjani zahtev sam, ako ni za pretres dotičnega predhodnega vprašanja izrečno predpisano postopanje posebne vrste. Tako razpravlja in odloči civilno sodišče samo tudi o vseh predhodnih pravnih razmerjih, ki naj se sicer raziskujejo pred upravnimi oblastvi, enako pa tudi o predhodnih kazenskih vprašanjih. Sme pa seveda civilno sodišče tudi začasno prestatiti s postopanjem (ga prekiniti) in počakati na izid upravnega ali kazenskega postopanja (§§ 254, 255 c. p. p. Gl. tudi § 4 k. p. in § 72 z. o obč. upr. p.). Ali vselej ali le pod izvestnimi pogoji, to je različno po pozitivni zakonodaji. Vendar vselej ni bilo tako in je treba zlasti poudariti, da je civilno sodišče moralo počakati na izid kazenskega postopanja in če bi to ne bilo še uvedeno, provzročiti ga, o čemer bo še govor pozneje.

Nadaljnje vprašanje pri tem je, kakšna moč naj se prizna odločbam teh oblastev, izrečenih v njih območju, v razmerju nasproti drugim oblastvom. Ali so odločbe enega oblastva obvezne za ostala oblastva in koliko? Gotovo je, da za odgovor na to vprašanje ne more in ne sme imeti nobenega vpliva dejstvo, da je bila odločba izrečena od drugega oblastva. Čim različna oblastva ne pomenjajo nič drugega kakor samo porazdelitev javne oblasti ali ustanovitve pristojnosti, morajo imeti tudi njih izreki enak učinek v tujem območju, kakor ga imajo v lastnem. Ako je ta moč absolutna v lastnem območju, mora biti prav taka tudi v tujem, ako je samo relativna, potem ji ni priznati tudi drugod večje veljave. Pozitivno pravo, ki odreja učinek izreka enega oblastva tudi za drugo oblastvo, ne postavlja s tem nobene nove norme, marveč le ugotavlja že obstoječe stanje, izvirajoče iz stvari same.

Odločilna okolnost za to, ali naj se prizna izreku absolutna, to je nasproti vsakomur in vselej učinkujoča moč, ali samo relativna, to je samo med prizadetimi strankami učinkujoča moč, bo poleg značaja preiskovanega pravnega razmerja predvsem način postopanja, v katerem si dotično oblastvo ustvarja temelje svoji odločbi. Ako je oblastvo vezano pri tem le na navedbe in predloge strank, bo učinek njegovega izreka redoma omejen le na obe stranki. Druge osebe bi sicer upravičeno ugovarjale, da oblastvo, ki ni smelo prekoračiti meje strankinih navedb in je bilo vezano tudi na njih dispozicije o spornem predmetu (kakor n. pr. sodišče redoma v civilnih sporih, ne vselej), ni iskalo materialne resnice in da se zaradi tega ne morejo čutiti vezane. Kjer je pa oblastvo preiskavalo dejanski stran neodvisno od predlogov strank in mu je bila zlasti dolžnost, enako

skrbno upoštevati vse okolnosti, ki govorijo za stavljeni zahtevek kakor tudi zoper njega, kjer z drugimi besedami oblastvo išče materialno resnico, tam učinkuje oblastveni izrek neomejeno, absolutno.

To je tudi stališče pozitivnega prava. Le tako si moremo tolmačiti, da dovoljuje c. p. p. prekinitvev postopanja v to svrhu, da se reši predhodno, za civilni zahtevek odločilno vprašanje v drugem postopku, kajti sicer bi bil ta predpis brez praktične vrednosti. Zato velja tudi v drugem pravnem območju za pravno veljavno, kar je eno oblastvo izreklo, razen ako zakon tega izrečno ni izključil. To je na primer po § 4. k. p., po katerem rešuje kazensko sodišče samo javnopravna ali zasebnopravna vprašanja, vendar le tedaj, ako zavisi od teh vprašanj obstoj kaznivega dejanja ali večja ali manjša kaznivost. Ne velja pa to za druga predhodna vprašanja,¹ zlasti ne za vprašanje veljavnosti ali neveljavnosti zakona (braka). Tudi civilno sodišče raziskuje samo praviloma vsa prehodna vprašanja (§§ 254, 255 c. p. p.), toda glede na določbo § 364 c. pr. p. je rešiti vprašanje, koliko je civilni sodnik vezan na odločbo kazenskega sodišča.

Po gori povedanem bi moral biti izrek kazenskega sodišča o obstoju kaznivega dejanja, ki se pojavlja kot predhodno vprašanje za ostvarjani zasebnopravni zahtevek ali pa je celo temelj zanj, za vsakogar in tudi za civilnega sodnika obvezen. To spoznanje ni bilo vedno splošno. Civilni sodnik je često, ne glede na izsledke kazenskega postopanja, raziskaval kaznivo dejanje in svoj lastni izsledek uporabil v prid svoji odločbi. Pa ne le to, tudi še danes ni dosežena enotnost, kaj kazenska sodba izreka ali ugotavlja in v čem naj se kaže njen učinek.

Po občnem civilnem procesu je bil civilni sodnik povsem prost in ni bil vezan na odločbo, izrečeno v kazenskem procesu. Pod vplivom francoskega prava pa je nastal o tem vprašanju preokret v tem smislu, da so ob konkurenci civilnega in kazenskega postopanja priznavali večjo važnost kazenskemu in temu dajali tudi prednost. Po vzgledu mnogih nemških držav je odredil staroavstrijski dvorni dekret z dne 6. marca 1821 št. 1743 zbirke prav. zak. odložitvev civilnega postopanja, dokler ne izreče besede o prejudicialnem kazenskem vprašanju kazensko sodišče. Slično določbo imajo še danes veljavni civilni postopniki za Hrvatsko-

¹ Ogorelica, Kazeno procesualno pravo, str. 270; Lohsing, Oesterr. Strafprozessrecht, str. 90; Marković, Udžbenik sudskog krivičnog postupka, str. 235.

Slavonijo (§ 2, črka b), ta določba je veljala do leta 1912. tudi na področju apelacijskega sodišča v Novem Sadu, dalje za Bosno in Hercegovino (§ 99) ter za Srbijo (§ 174).

Smisel vseh teh določb je, da naj izreče o vprašanju, ali je podano kaznivo dejanje, odločbo kazensko sodišče, in da se radi tega pred to odločbo ne more započeti oziroma nadaljevati civilna pravda. Iz teh določb sledi nadalje, da veže civilnega sodnika² ugotovitev kazenskega sodišča, da je obtoženec kriv kaznivega dejanja.

Ne izhaja pa iz njih, ali naj bo za civilno sodišče obvezna tudi oprostilna kazenska sodba; zato si moramo vsebino teh določb dopolniti iz skladnih določb kazenskih postopnikov. Vsi ti zakoniki priznavajo po kaznivem dejanju oškodovanemu, da terja svojo pravico po odškodnini na civilnem sodišču, ako obtoženec ni bil spoznan krivim kaznivega dejanja. Ako pa je bil obtoženec zaradi kaznivega dejanja obsojen, je bilo treba oškodovancu priznati obenem tudi odškodnino, in če to ni bilo mogoče, napotiti ga, da zahteva odškodnino od civilnega sodišča. Srbski kazenski postopnik od 10. aprila 1865 je v § 12 še izrečno določal, da se ne more pobijati znova s civilno pravdo, kar je bilo priznано za obstoječe s kazensko sodbo, in v § 298, da se civilna pravda za odškodnino ne more rešiti prej, preden se ne konča prejudicialno kazensko postopanje s sodbo ali sklepom. Srbski (sedaj za vso državo obvezni) vojaški kazenski postopnik pa določa v § 10, da je civilno sodišče vezano na izvršno sodbo vojaškega sodišča v vprašanjih, ali je kakšno kaznivo dejanje podano in ali je zakrivil obtoženec tako in katero kaznivo dejanje. Srbski gr. p. izključuje še, da bi se dokazovala s pričami neresničnost vsebine, izražene z listino, torej tudi s sodbo (§ 233).

Skratka, pravno stanje v naši državi, izvzemši Vojvodino, je bilo takšno, kakor je izrazil to avstrijski c. pr. r. v § 268, češ da je vsebina pravnomočne obsojajoče sodbe, ki jo je izdalo kazensko sodišče, obvezna za civilnega sodnika, to pa toliko, kolikor se nanaša kazenska sodba na dokaz in vračunljivost dotičnega kaznivega dejanja. Jasneje kakor stari zakon in v soglasju s teorijo in prakso je izrazil isto načelo naš novi civilnopravdni postopnik (§ 364). Ta določba ne prinaša nobene novosti za Slovenijo in Dalmacijo, pa tudi za druga pravna območja naše države ne, izvzemši Vojvodino. Doslej še veljavni vojvodinski c. pr. r. namreč

² Gl. Zuglia, Gradjanski parnični postupak, str. 13; staroavstrijske odločbe 18. julija 1878, Gl. U. 7768; 7. aprila 1880, Gl. U. 7965; 3. avgusta 1880, Gl. U. 8053; 23. maja 1881, Gl. U. 2181.

nima nobene slične določbe, sledil je v tem pogledu nemškemu c. pr. r. Toda dočim je slednji v § 14 točka I. uvodnega zakona izrečno razveljavil vse določbe poedinah deželnih zakonov, ki so izrekale, da je civilni sodnik vezan na kazenske sodbe, vojvodinski zakon o tem molči. Toda v praksi menda ne bo velike razlike in se tudi vojvodinska sodišča ozirajo na obsodbe kazenskih sodišč in jih jemljejo za podlago svojim odločbam, ne da bi o dotičnih činjenicah zopet na novo razpravljala.³

Motreč predvsem besedilo § 364 c. p. p., pustimo zaenkrat ob strani vprašanje, ali je s tem priznana prejudicialna moč le kazenski obsodbi in obenem povsem zanikana podobna moč kazenske oprostilne sodbe. Po tej omejitvi je prvo vprašanje, na katero treba odgovoriti, kaj predstavlja omenjena določba § 364 v sistemu civilnega postopanja.

Precej splošno je naziranje,⁴ da pomenja cit. določba eno izmed izjem od načela svobodne sodniške ocene, ki zahteva, da razpravljajoči civilni sodnik preizkusi popolnoma samostojno in prosto vse odločilne okolnosti in jih oceni po svojem svobodnem prepričanju, zlasti tudi ali je smatrati kakšno činjenico za resnično ali ne (§ 366 c. p. p.). Temu bi bilo pritrčiti le, ako bi izvirala obvezna moč kazenske sodbe samo iz formalnega razloga, da imamo opraviti z javno listino, s katero je posvedočeno ono, kar se v nji izjavlja.

Kazenska sodba ne učinkuje iz istih razlogov kakor javna listina. S slednjo je le posvedočeno po avtoritativni osebi neko stanje, vsled česar je praviloma imeti vsebino te listine za resnično. Posvedujoča avtoritativna oseba pa obično le potrjuje, kaj se je pred njo zgodilo, nima pa moči, da bi preiskala istinitost in motive posvedočenih dejanj. Zoper listino je možen zato nasprotni dokaz, da v listini posvedočeno stanje ni resnično (§ 388 c. p. p.), zoper kazensko sodbo tak dokaz ni dopusten, ker ugotavlja nekaj, do česar je prišlo kazensko sodišče po posebnem formalnem postopku, predpisanem nalašč v svrhu resnične ugotovitve. Že gori smo ugotovili, da okolnost, ker je razpravljalo o stvari drugo preizkuševalno oblastvo, v danem primeru za stvar pristojno kazensko sodišče, na veljavnost izreka ne more imeti vpliva in da mora biti ta izrek enako avtorita-

³ Gl. o tem Kisel, Zakon o sudskekom postopku u gradjanskim parnicama na teritoriji apelacionog suda u Novom Sadu, § 234.

⁴ Klein-Engel, Der Zivilprozess Oesterreichs, str. 340; Neumann, Kommentar, str. 977; Pollak, Zivilprozessrecht, str. 561; Schrutka, Grundriss § 186.

tiven tako za vse prizadete kakor tudi za državo samo in njene ustanove. Izreku pristojnega oblastva je zato imanentna pravna moč. Posledica materialne pravne moči kazenske sodbe pa je, da je izključeno ponovno postopanje zaradi iste stvari (ne bis in idem). Ker je materialna pravna moč kazenske sodbe absolutna napram vsakomur, zato učinkuje kazenska sodba v poznejši pravdi kot ugotovitev in ne kot dokaz.⁵ To že ugotovljeno pravno kakor dejansko stanje (res judicata) ima zaradi tega civilni sodnik vzeti za podlago civilni odločbi, kajti to stanje je s sodno (kazensko) odločbo že rešeno.

Položaj je podoben tistemu, kadar se stranka sklicuje na drugo že pravnomočno sodbo civilnega sodišča v utemeljitev svojega zahtevka. Tudi v tem primeru bo vzel sodnik za podlago svoji odločbi že prej izrečeno sodbo, ako učinkuje ta sodba pravnomočno med strankama. Vendar je položaj samo podoben, kajti pravna moč civilne sodbe učinkuje redoma razen v nekaterih primerih le med strankama, dočim je pravna moč kazenske sodbe absolutna, obvezna za vsakogar.

Vežanost civilnega sodnika na kazensko obsodbo torej ne krši načela svobodnega sodniškega prepričanja.

Opisane učinke ima praviloma samo kazenska sodba tuzemskega sodišča.⁶ Zato se mora priznati prejudicialnost tudi inozemski kazenski sodbi le tedaj, kadar naš kazenski zakonik izključuje ponovno preganjanje kaznivega dejanja, ki je bilo že sojeno v inozemstvu (§ 8, št. 1, 2 k. z.).⁷

Predmet kazenskega postopanja je pravnozaščitni zahtevak države na ugotovitev kaznivega dejanja in udeležitev kazni zoper krivca.⁸ Ta zahtevak nastane državi v pogledu določne osebe in določnega dejanja. Sodbi, ki zaključí kazensko postopanje, je zato predmet obtoženec in njegovo dejanje (§ 273 k. p.).⁹ Obsojajoča sodba ima vsled

⁵ G. Randa, Schadenersatzpflicht, str. 238; Sperl, Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege, st. 97, 403, 823.

⁶ Lohsing, o. c. str. 533; Neumann, o. c. str. 988; Pollak, o. c. str. 659.

⁷ Neomejeno učinkovanje inozemske sodbe trdi Rosenblatt, Das Verhältnis des Zivilprozesses zum Strafprozesse v Oesterr. Zentralblatt 1898, str. 100. Učinek inozemske sodbe izključujejo odločbe: 6. oktobra 1910. Gl. U. 5204, 11. oktobra 1910, Oesterr. Zentr. XXIX, 31.

⁸ Marković, o. c. str. 3; Lohsing, o. c. str. 1; Ogorelica, Zakonik o sudskom krivičnom postupku, str. 5.

⁹ Ogorelica, o. c. str. 12.

tega naznačiti tako osebo, ki jo je spoznalo sodišče za krivo, kakor tudi kaznivo dejanje. Slednje pa v dvojnem pogledu. Prvič v dejanskem, kaj je obsojenec storil, katero dejanje se smatra za dokazano, in drugič, kako se za dokazano vzeto dejanje kvalificira po kazenskem zakonu in sicer to po oznaki zaščitene pravne dobrine kakor tudi po težini, ali zločinstvo ali samo prestopok (§ 281 k. p.).

Obsodbeni izrek obsega z drugimi besedami povedano dejanski stan kaznivega dejanja. Ta ima vedno dvojno stran: zunanjo, objektivno ali dejansko ter notranjo krivdno, obsegajočo subjektivne znake dejanskega stanu, kamor prištevamo krivdni obliki naklep in malomarnost.

V obeh pogledih učinkuje zato kazenska sodba kot ugotovitev. Zato pa obsega kazenska sodba več kakor samo pravnomočno ugotovitev, da je pokaznivec krivca zakonita.¹⁰

Ustrezno temu, kar izreka kazenska obsodba, ustanavlja zakon tudi obvezno moč te sodbe. Obsodba proži v prvi vrsti dokaz kaznivega dejanja. S tem je ugotovljeno, kdo je storilec kaznivega dejanja, kakšno dejanje je izvršil, ali je to dejanje zločinstvo ali prestopok. Da je dejanje relevantno za civilno pravdo, mora kriti činjenice, ki se nanjo opira civilni tožbeni zahtevek. Ako gredo te činjenice preko okvira, določenega s kazensko sodbo, potem jih je treba dokazati v civilni pravdi. To na primer, ako je bil obtoženeц spoznan za krivega, da je prizadejal nasprotniku telesno poškodbo, poškodovanec pa vtožuje odškodnino razen za to s kazensko sodbo ugotovljeno poškodbo še za drugo poškodbo, ki mu je bila prizadejana tudi takrat, a sploh ni bila upoštevana v kazenskem postopanju, ne v obtožbi, ne v sodbi. Ni pa z obsojajočo sodbo potrjena tudi višina škode, ki jo poškodovanec zahteva, najsi je bila ta odločilna za kvalifikacijo kaznivega dejanja. Civilni sodnik je na tak izrek vezan le v tej meri, da ni moči pred njim zanikati, da ni nastala škoda vsaj tolikšna, kolikršno je vzelo kazensko sodišče za dokazano.¹¹

S kazensko sodbo je nadalje še ugotovljena vračunljivost dotičnega kaznivega dejanja, t. j. da je obsojeni za svoje dejanje odgovoren, sodba sama ustanavlja tudi večjo

¹⁰ Kakor trdi Goldschmidt, *Process als Rechtslage*, str. 175, op. 954a.

¹¹ Verona = Zuglia, *Zakonik o sudskom postupku u gradjan-skim parnicama*, str. 464; Eisler, *Über die Beziehungen zwischen Zivil- und Strafsachen*, *Jur. Bl.* 1903, str. 289; Gleispach, *Das deutsch-öesterr. Strafverfahren* str. 401; odl. 2. oktobra 1900, *Gl. U.* 1134; odl. 22. septembra 1922, *Themis VII* 297.

ali manjšo stopnjo odgovornosti: zlonamernost, naklep ali malomarnost.

Kjer za civilni tožbeni zahtevek ni treba izkazati drugih temeljev, kakor kaznivo dejanje in odgovornost storilčev, za to dejanje, je zahtevanim pogojem z obsojajočo kazensko sodbo ustrezno. Vendar pa je v praksi le malo primerov, ki se rešijo gladko po tej formuli, tam kjer je dejstvo kaznivega dejanja enostavno en člen v verigi pravo-utemeljujočih činjenic. V zelo pretežni večini pa utemeljujejo delikti odškodninske zahtevke in najčešči ugovor proti tem zahtevkom je ugovor sokrivde oškodovanca samega.

Ako je kaznivo dejanje s sodbo potrjeno, s tem še ni izrečeno, da gre oškodovancu zaradi tega dejanja tudi odškodnina. Potrebno je ugotoviti, ali je podana vzročna zveza med dejanjem in nastalo škodo. Često ugotavlja vzročno zvezo že kazenska sodba sama, zadevni izrek je zato obvezen za civilnega sodnika.¹² Ako pa kazenska sodba tega ni izrekla, mora civilni sodnik sam ugotoviti, ali je iz kaznivega dejanja nastala škoda, ki se iztožuje.¹³

Nadaljnje vprašanje, ki se pojavlja v zvezi s tem in na katero je odgovor težji, je, kako je z ugovorom nasprotnikove krivde. Kazenska sodba je rešila v pretežni večini samo storilčevo krivdo in njegovo odgovornost. O nasprotni krivdi kazenska sodba molči, ako izznamemo oprostilno sodbo glede sočasnega dejanja, ki ga je baje oškodovanec zagrešil. Z oprostilno sodbo bi namreč bila oškodovančeva sokrivda največkrat zanikana. O tem je podan odgovor obenem z ugotovitvijo, kolikšen pomen ima oprostilna sodba.

Praksa se nad ugovorom sokrivde ne spodtika in ga dopušča zoper zahtevek, opirajoč se na kazensko sodbo in dosledno temu tudi sodi o odškodninskem zahtevku po § 1304 o. d. z.¹⁴ Nasprotno pa teorija po večini razlikuje med oškodovalnimi dejanji in izključuje sokrivdo, torej oškodovančev odgovornost, ako je bilo oškodovalno dejanje izvršeno naklepno.¹⁵ Katero naziranje je pravilno, je težko odločiti. Tudi imenovani avtorji ne dajejo za svoje naziranje

¹² Odl. 6. decembra 1910, Praški Pravniki 1912, št. 24.

¹³ Odl. 22. novembra 1900, Gl. U. 1187; odl. 24. aprila 1901, Gl. U. 2540; 10. junija 1913, Gl. U. 6481.

¹⁴ Gl. odločbe 4. novembra 1909, Gl. U. 4782; 2. marca 1910, Gl. U. 4981; 6. maja 1920, Themis, I. 25. Nasprotno pa odl. 29. decembra 1925, Österr. Zentr. 1926, str. 236.

¹⁵ Pfaff, Zur Lehre von Schadenersatz und Genugtuung nach österr. R., str. 39. Ehrenzweig, System § 302; Krasnopolski, Obligationenrecht, str. 176; Mayer, Lehrbuch I., str. 272. Wolff v

nobene utemeljitve in se zadovoljujejo več ali manj z golim navajanjem svojega naziranja.

Izgubiti ne smemo iz vida, da gre za naklepno dejanje in da je storilčev naklep ugotovljen s kazensko sodbo, ki je to z učinkom napram vsakomur proglasila. Dejanje, ki je povzročilo škodo, ni samo civilna krivica, marveč posebej po zakonu prepovedano in kot tako označeno dejanje, na katero je zagrožena kazen. Ta zakonita kvalifikacija je takšne težine, da izloča storilčevo dejanje iz celega kompleksa drugih njegovih in nasprotnikovih akcij, ki so se pripetile in ga napravlja za odgovorno in sicer edino odgovorno. Najsi je bilo storilčevo dejanje samo reakcija na nasprotnikovo provokacijo, reakcija vendar ne sme biti izvršena v takšni obliki, da postane reakcija naklepno kaznivo dejanje. Pod provokacijo, izzivanjem razumevamo vsa dejanja, ki jih sicer ne odobravamo, ki pa vendar niso takšna, da bi bila označena za kazniva in tudi niso omenjena v sodbinem izreku, ki ugotavlja storilčevo krivdo. Res je, da provokacije ne bo prezrl kazenski sodnik, upošteval jo bo kot važno okoliščino, sicer ne pri ustanavljanju kvalifikacije kaznivega dejanja, marveč pri odmeri kazni. Na merokaznivi vpliva oškodovančevo izzivanje, (n. pr. § 167 k. z., celo oprostitev § 298 k. z.) ne pa na odgovornost, dati odškodnino in na višino te odškodnine.

Da smemo imeti le ta zaključek za pravilen, nas potrjuje tudi še nadaljnje razmotrivanje. Kazenskemu sodniku je bil predložen celotni dogodek, kakor se je pripetil, ne samo storilčevo dejanje, izluščeno iz obširnega obsežka vseh drugih spremljajočih ga okoliščin. Bilo je torej kazenskemu sodniku praviloma — in le pravilo smemo vzeti za podlago pri teoretskem razmišljanju, — soditi tako o provokaciji kakor tudi o reakciji. S tem, da je sodba omejena zgolj na drugo dejanje, je odklonila domnevo, da je pripisovati izzivanju večji pomen. Reakcija je ostala sama po sebi in edino kaznivo dejanje. To ostane tako, če se zbog izzivalnega dejanja sploh ni vršilo kazensko preganjanje in tudi ni bilo zaradi njega obtožbe. Še jasneje pa je seveda, ako je bilo obtoženo tudi izzivanje in je izšla o tem oprostilna sodba. Kar je povedano o naklepu, velja tudi o zlonamernosti kot diferencirani obliki naklepa.

Pri vsem tem seveda domnevamo, da je samo eno dejanje in sicer reakcijsko, povzročilo škodo. Zato tudi mislimo,

da ustreza bolj čutu pravičnosti, ako je naklepni storilec odgovoren za povzročeno škodo v celoti, dočim nasprotnikovo dejanje, provokacija, sploh ni napravilo nobene škode. Tembolj mora veljati to, ako pri nasprotnikovem dejanju o izzivanju skoro ne moremo govoriti, marveč le o nekem ponašanju njegovem, ki sploh ne ustanavlja sokrivde.¹⁶ Podobno tudi, ako je storilec izrabil nevednost ali lahkomišelnost nasprotnikovo in tega oškodoval, čeprav bi oškodovani (n. pr. osleparjeni) ob količkaj pazljivosti moral prevaro zapaziti. Ne gre tako daleč, da bi bil prevarjeni še s tem oškodovan, da bi šteli njegovo lahkomišelnost za sokrivdo in bi slepar bil za svoje dejanje še nagrajen ter bi moral povzročeno škodo samo delno povrniti. Ako pa je nastala škoda iz obeh dejanj, iz provokacije in reakcije, zavezuje vsako dejanje k povračilu škode.

Pri naklepnem kaznivem dejanju bo zato razbrati iz kazenske sodbe same, kdaj ima izzivalno dejanje vpliv na določitev škode odnosno kdaj se sme govoriti o deljeni krivdi. To so primeri prekoračenja silobrana (§ 24 k. z., ki sicer ni vselej kaznivo,¹⁷ poškodovanje drugega s privoljenjem tega samega (n. pr. §§ 168, 172 k. z.). Večinoma bo kazala na poškodovančevo sokrivdo tudi ugotovitev, da je zado bil kdo poškodbo pri tepežu. Vendar bi bilo treba največkrat to odkloniti, ako bi se izkazalo, da poškodovani ni imel v rokah nobenega orodja, dočim je bila poškodba prizadejana nedvomno z orodjem. Za vse primere se določno pravilo seveda ne da postaviti.

Pri tem ostane še velik del kaznivih dejanj, ki ne izključujejo že s početka nasprotnikove sokrivde. To so vsa dejanja, ki niso izvršena naklepno, marveč zgolj iz malomarnosti. Dočim malomarno dejanje nasproti naklepnemu slednjega v nobeni smeri ne oprošča ali vsaj deloma ne razkrivlja, kajti naklepa ni favorizirati zaradi nasprotnikove malomarnosti, vendar takšne stroge odgovornosti ne moremo naprtiti osebi, ki je zagrešila kaj iz malomarnosti. Pri dejanjih te vrste bo treba torej vselej razmotrivati, ali ni tudi nasprotnik kriv, oziroma kolikšna je njegova sokrivda. Slednja utegne biti celo mnogo večja kakor obsojenčeva, čeprav te civilno sodišče ne more nikdar zanikati, kajti ta

¹⁶ Wolff, Grundriss str. 49.

¹⁷ Tako odl. 10. marca 1904, Gl. U. 2637; 2. marca 1910, Gl. U. 4981; 18. junija 1912, Gl. U. 5979; 22. septembra 1914, Österr. Zentr. XXXIII, 504. Glasom zadnje odločbe tisti del kazenske odločbe, ki ugotavlja sokrivdo po kaznivem dejanju oškodovanega, ni obvezen za civilnega sodnika.

je ugotovljena že s kazensko sodbo. Civilni sodnik določi samo razmerje med obema.

Govorili smo namenoma le o naklepnem kaznivem dejanju, ker se pri tem najlažje dokaže utemeljenost postavljene trditve. Razširimo pa to pravilo na vsak naklepni delikt sploh, tudi nekazniv (civilni) in trdimo v soglasju z imenovanimi avtorji, da napram zahtevku na odškodnino, temelječem na naklepnem dejanju, ugovor sokrivde nima mesta. Da je pozitivni zakon zagrozil na neko dejanje kazen, je storil vsled tega, ker je imel dotično napadeno dobrino za toliko važno. Namenil je torej kazensko zaščito v prvi vrsti zaradi pravne dobrine, dočim je teža dejanja odločilna šele v drugi vrsti. Pa najsi je oškodovalni namen še tolikšen, izvršeno dejanje ni kaznivo, ako ga zakon za takšnega ne proglasi. Pri ugovoru sokrivde pa prihaja v poštev samo storilčev namen, zato je le pravično, ako se pri tem ne dela razlika med kaznivim in nekaznivim dejanjem.

V tej zvezi treba odgovoriti še na vprašanje, kakšen pomen ima izrek o očuvalnih odredbah nad storilcem kaznivega dejanja. Vobče se izrekajo očuvalne odredbe le obenem s sodbo, bodisi obsojajočo bodisi oprostilno. Merodavna je v teh primerih tako glede storilstva kakor vračunljivosti za civilnega sodnika edinole kazenska sodba in ne izrek o očuvalni odredbi.

Po § 110. k. p. sme sodišče, ako je bilo postopanje vsled obdolženčeve nevracunljivosti ustavljeno, odločiti ali naj se obdolženec odda v zavod za čuvanje ali zdravljenje (tudi pod zaščitni nadzor), ako je obdolženec nevaren za javno varnost.

To očuvavno odredbo sme sodišče odrediti le, ako je gotovo, da je obdolženec storilec. Na to kaže besedilo § 53 k. z., dalje da so dopustni ukrepi v kazenskem postopanju samo zoper storilca. V tem pogledu bi se torej reklo, da obsega izrek te očuvalne odredbe molče potrditev obdolženčevega storilstva. Vzlic temu ne bomo priznali takemu izreku enake ugotovitvene moči kakor kazenski obsodbi. Ne sme se pozabiti, da do tega prepričanja sodišče ni prišlo po razpravi o storilčevem dejanju ali nedejanju, ki edino nudi zadostno jamstvo za pravilnost takšne ugotovitve, dalje da ne priznavamo nobene ugotovitve kazenski oprostilni sodbi po 3. odst. § 280 k. p., s katero je moči tudi združiti kakšno izmed očuvalnih odredb. Odredba očuvalnih odredb torej v nobenem primeru, tudi v primeru § 110 k. p., ni prejudicialna za civilnega sodnika.

Zakon govori le o prejudicialni moči kazenske obsojajoče sodbe, o kazenski oprostilni sodbi popolnoma molči. Vendar bi bilo pogresno a contrario sklepati iz tega, da je kazenska oprostilna sodba brez vsakega pomena za civilno stvar in da se zato civilnemu sodniku nanjo sploh ni treba ozirati. Splošno argumentiranje a contrario ne vodi vselej do pravih zaključkov, ker ne upošteva vseh momentov pozitivne določbe, zlasti ne svrhe, zakaj je bila izdana. Zato novejša pravna teorija sklepanje iz nasprotstva izključuje iz tolmačenja, češ da takšno sklepanje ovira vsak napredek v tolmačenju zakonov.¹⁸ Vzlic temu prevladuje mnenje, da se na oprostilno sodbo ni treba ozirati;¹⁹ le maloštevilni glasovi poudarjajo važnost tudi kazenske oprostilne sodbe in vezanost civilnega sodnika nanjo.²⁰ Zlasti poudarja Rosenblatt, da je odločilna tudi kazenska oprostilna sodba za civilnega sodnika, razen če je bila izrečena oprostitev iz razlogov kazenskega procesa (ker n. pr. kazensko postopanje ni bilo uvedeno na predlog upravičenega tožilca, ker štiti obdolženca imuniteta, ali vsled nevrtačunljivosti storilca ali iz vzroka, ki izključuje pokaznitev, dalje pa se veda, če se civilnopravni zahtevek opira še na druge, od kazenskopravnega naslova neodvisne temelje. V vseh drugih primerih pa da kazenska oprostilna sodba velja tudi za presojanje upravičenosti civilnega zahtevka, zlasti tudi tedaj, če je bil obtoženec oproščen, ker se ni dal ugotoviti dejanski stan kaznivega dejanja ali pa se je izjalovil dokaz, da je obtoženec zakrivil dejanje, katerega je bil obtožen.

V utemeljitev tega navajajo, da nasprotno naziranje dopušča, da bi bil toženec spoznan za krivega kaznivega dejanja, ki ga je bil na kazenskem sodišču oproščen, ne da bi bilo kazensko postopanje obnovljeno, dalje analogija glede dopustnosti civilne obnovitvene tožbe (sedaj §§ 624 št. 1 — 3 in 632 c. p. p.). Nasprotno naziranje, da je civilni sodnik nasproti vsaki oprostilni kazenski sodbi povsem neodvisen, črpa svoje temelje iz zakona, torej iz nasprotnega zaključka določbe § 364 c. p. p., k čemur se more sedaj pritegniti tudi § 624 št. 4 c. p. p., in iz utemeljitve, da pogoji

¹⁸ Gl. Ehrenzweig, o. c. I, § 17.

¹⁹ Gl. odločbe 11. januarja 1910, Gl. U. 4892; 6. aprila 1910, Gl. U. 5023; 25. maja 1910, Gl. U. 5082; 8. marca 1911, Gl. U. 5392; nejasno 16. februarja 1926, Themis, VIII, 123.

²⁰ Waser. Hat die Entscheidung des Strafrichters etc. A. Ö. Ger. Zeit. 1875, str. 193; Rosenblatt, o. c. str. 97 sl.; isti, Beiträge zur Lehre vom Zusammenhange von Zivil- und Strafsachen, Österr. Zentr. 1884, str. 335.

kazenske odgovornosti niso identični s civilno odgovornostjo, da so slednji znatno strožji, kakor prvi.²¹ Zadnje omenjeni razlog, ki pa je citiran največkrat, je vsekakor preozek, kajti v vidu ima le dejanja, ki zavezujejo k odškodnini. Pozablja pa, da utegnejo biti predmet kazenskega postopanja tudi še druga dejanja, ki ali sama zase ali pa v zvezi z drugimi substancirajo civilni tožbeni zahtevek.

Trdno podlago za pravilen odgovor na vprašanje nam more dati le spoznanje, kolikšno ugotovitveno moč je priznati kazenski oprostilni sodbi. Kakor obsojajoča tako je deležna tudi oprostilna sodba pravne moči, ki pa more vplivati seveda le v mejah svojih ugotovitev.

Po § 280 k. p. izreče sodišče oprostilno sodbo, če spozna: 1. da dejanje, ki ga je obtoženec obtožen, ni po zakonu kaznivo dejanje, 2. ali da ni dokazov, da je storil to dejanje obtoženec, 3. ali da je kaj takih okoliščin, ki izključujejo krivdo ali izključujejo ali ukinjajo obtoženčevo kaznivost. Za obtoženca enak pomen kakor oprostilna sodba po § 280 k. p. ima tudi sodba, s katero se obtožba zavrne po §§ 276 in 277 k. p.

Sodba, s katero se zavrača obtožba po §§ 276 ali 277 k. p., ne ugotavlja nič drugega, kakor da je bilo treba postopanje ustaviti, ker niso bile podane ali pa so pozneje odpadle pravdne predpostavke za postopanje. Sodba je zgolj formalna in o dejanju samem ne prinaša nobene rešitve.²² Zato sodba po § 276 k. p. za civilnega sodnika ni relevantna.

Izrek oprostilne sodbe po § 280 k. p. more kriti, kakor razvidno, precejšno število različnih ugotovitev, kajti zanj je predpisana le abstraktna formula, da je obtoženec oproščen. Iz abstraktne formulacije sodbenega izreka samega pač ni razbrati, zakaj je bil obtoženec oproščen, ali zato ker sploh ni kaznivega dejanja, ali ker ga ni zagrešil, ali ker obtoženca ni kaznovati. Sem bi bilo podrediti tudi primer oprostitev od krivde po § 73 k. z., ako naj se izreče v takih slučajih oprostitev, kar pa je sporno.

Le tedaj, ako se motri edinole abstraktni izrek oprostilne sodbe, se more trditi, da sodnik, ki je obtoženca oprostil, ni ugotovil nobenega dejanskega stanu²³ ali pa da izreka oprostilna sodba le, da državna kaznovalna pravica ni podana.²⁴ Bodisi tudi namen kazenskemu postopanju ugotavljanje, da li je zahtevek na pokaznitev zakonit ali ne, mora

²¹ Randa, o. c. str. 237; Verona-Zuglia, o. c. str. 464.

²² Markovič, o. c., str. 514, 517; Ogorelica, Zakonik str. 12, 18.

²³ Sperl, o. c. str. 833.

²⁴ Goldschmidt, o. c. 175, op. 954 a contr.

dognati postopanje vendarle v prvi vrsti, ali je bilo obtoženo dejanje res izvršeno in sicer po obtožencu ali ne. To je premisa, na katero se naslanja sodbeni izrek. To se ne sme izgubiti iz vida, kajti sicer sodbeni sodbi njo oživljajočo vsebino in nam ostane samo prazna formula.

Treba poseči na razloge, da oživimo, izpopolnimo abstraktni sodbeni izrek. S tem se nikakor ne obide načelo, da razlogi ne postanejo nikdar pravnomočni. Hoče se doseči le gotovost, zakaj je bila oprostilna sodba izrečena. Tudi drugod je treba poseči čisto po razlogih, da se dožene, v čem je postala sodba pravnomočna. Tudi civilna sodba, ki zavrača tožbeni zahtevek, je v svojem izreku povsem abstraktna, vendar bo pri ponovitvi istega tožbenega zahtevka iz drugega naslova sodnik ob vprašanju, ali gre za že pravnomočno razsojeno stvar, črpal svojo vednost iz razlogov in ne iz izreka sodbe. Drug primer je po § 632, odst. 2 c. p. p., ko ugotovi civilni sodnik na podlagi razlogov, da je izšla oprostilna sodba iz drugih vzrokov kakor zbog tega, ker ni kaznivega dejanja ali ker zanj ni dokazov. Poseganje na razloge torej nikakor ni izključeno. V zvezi z njimi se poda tudi ugotovitev oprostilne kazenske sodbe, da kaznivega dejanja ni ali da ga ni zagrešil obtoženec. To ugotovitev črpamo iz sodbe le zaradi tega, ker je izrečena v nje izreku, ne zaradi večje ali manjše utemeljenosti v razlogih navedenih činjenic. Iz razlogov hočemo posneti le, ali pomenja abstraktna formula, »obtoženec se oprosti, češ da je zagrešil to in ono...« isto kakor: »obtoženec se oprosti, ker očitanega dejanja ni zagrešil« ali »ker očitano dejanje sploh ni bilo izvršeno«. To je isto, kakor če iščemo v civilnem izreku: »zahtevek, da naj toženec plača 1000 Din, se zavrne« dejansko podstavo n. pr. »zahtevek se zavrne, ker toženec posojila za 1000 Din ni prejel« v to svrhu, da iztožujemo 1000 Din iz naslova darila. Ugotovitev je sicer res le negativna, toda zato nič manj učinkovita kakor bi bila nasprotna pozitivna, zato mora imeti tudi enak učinek kakor poslednja in ne samo konsumiranje kaznovalnega zahtevka. Pravna moč oprostilne sodbe v teh primerih pomenja več, kakor golo izključitev, da bi bil ponovno stavljen obtožbeni zahtevek.

S tem je začrtan obenem tudi obseg, v katerem je oprostilna kazenska sodba prejudicialna. Povsem odpade tretji primer § 280 k. p., od prvega ostane le, kadar gre za posebno potrebnost, ali je dejanje, za katero gre, po kazenskem zakonu kaznivo ali ne. V celoti pa ostane drugi primer § 280 k. p., da zadevnega dejanja obtoženec ni storil, ko-

likor gre za kaznivo dejanje. Preko tega civilni sodnik ne more iti, to ugotovitev mora sprejeti neomejeno, vsako drugo postopanje krši načelo »ne bis in idem« in s tem zanj nika negativno funkcijo pravne moči oprostilne sodbe. Od tega načela odstopiti je dopustno le pod pogoji, ki jih je ustanovil zakon, torej samo v kazenskem postopanju. Ako velja nasprotno, da je v vsaki civilni pravdi prosto, ne se ozirati na oprostilno sodbo in nezavisno od nje preiskovati in ustanavljati obstoj kaznivega dejanja, potem pomeni to odreči pravno moč kazenski sodbi. Slednja ne znači samo, kakor bi se morda ugovarjalo z druge strani, da je dozdevni storilec prost kazni, ker da je kaznovalna pravica države konsumirana, in da se mu kazni ni bati, če preiskuje civilni sodnik dotično dejanje. Učinek oprostilne sodbe je pomembnejši. Sodba je namreč izrekla, da obdolženec dotičnega dejanja ni zagrešil, sodba je s tem rehabilitirala obtoženca v očeh drugih. Kazen in odškodnina sta samo posledici kaznivega dejanja. Kjer tega ni, tam tudi ne more biti posledic, odnosno kjer se izreče kazen, tam mora biti predvsem ugotovljeno kaznivo dejanje. To na novo ugotoviti, pa je edinole stvar kazenskega sodnika, ako je že kdaj izrekel negativno sodbo. Ovrženo je s tem načelo, da je imeti oprostilno sodbo za javno listino samo, kolikor prihaja v poštev izrek oprostitve, sicer pa da jo je imeti le za dokazilo, enakovredno zasebni listini, vsled česar da morajo ostati neupoštevni zlasti razlogi.²⁵ Kakor smo odklonili domnevo, da učinkuje kazenska obsodba zbog tega, ker je javna lista, na, prav tako jo moramo glede oprostilne sodbe. Obe učinkujeta le zaradi ugotovitev, ki jih postavljata, in ker so deležne te ugotovitve pravne moči.

Oporo za to naziranje nam nudi tudi zakon sam. Po § 632, odst. 2 c. p. p. je dovoljena obnova civilne sodbe, ako je navedeno kaznivo dejanje kot razlog obnove, le tedaj, če je dovedlo kazensko postopanje do pravnomočne obsodbe zbog kaznivega dejanja ali pa če se je končalo drugače, toda iz drugih razlogov, ne pa zbog tega, ker ni kaznivega dejanja ali ker zanj ni dokazov. Res je, da se tiče ta določba samo kaznivih dejanj, ki so dovedla do krivične civilne sodbe, katera naj se baš vsled tega odpravi in da gre zakon pri tem še dalje, ker podeljuje enak učinek kakor oprostilni sodbi celo ustavitvi kazenskega postopanja. Vse to bi kazalo, da imamo pred seboj posebno, izjemno določbo.

²⁵ Pollak, o. c., str. 561.

Toda naziranje, da je ustanovljena posebnost samo zato, ker je rešiti vprašanje, ali je pravilna civilna sodba ali ne, je zgolj zunanje. Nasprotno v navedeni zakoniti določbi je zaslediti načelo, ki ga je zakonodajec izrekel, četudi mora da nevede, in ne zgolj izjemo. Izjemna je le nadaljna določba, da v primerih § 624 št. 1 do 3 c. p. p. tudi ustavitev kazenskega postopanja enako učinkuje kakor oprostilna sodba. Ustavitev kazenskega postopanja namreč civilnega sodnika v drugih primerih res nikoli ne veže, ker pač ni nobene ugotovitve, izrečene s sodbo. V tem primeru pa ima pač dani učinek iz razloga, da ni pričakovati drugega uspeha od civilnega postopanja, ako kazensko, započeto baš vsled njega, ni prineslo pozitivnega rezultata.

Podobno načelo izreka tudi § 74 zak. o zemljiških knjigah. Ako se trdi, da je bila vknjižba izposlovana na kazniv način in izposlovana zaznamba spora glede dotične vknjižbe, se doseže izbris vknjižbe in že pred zaznambo pridobljenih pravic bodisi v kazenskem bodisi v civilnem postopanju le, ako je kazensko sodišče potrdilo obtoženčevo krivdo. Torej strožja določba, kakor jo poznamo iz § 632 c. p. p., ker zahteva zakon obsodbo.

Omeniti je treba končno določbo § 338 odst. 6 k. p., ki dopušča celo revizijo zoper oprostilno sodbo v obtoženčevo korist. Ta je dopuščena iz revizijskih razlogov št. 1 in 2 § 336 k. p., a le tedaj, ako je bil obtoženec oproščen samo zbog okolnosti, ki izključujejo krivdo ali njegovo kaznivost ali pa slednjo ukinjajo. Z revizijo bo obtoženec skušal v teh primerih doseči oprostitev iz drugih zanj ugodnejših razlogov § 280 k. p., da namreč ni kaznivega dejanja ali da ni on storilec. Pripisuje se torej oprostilni sodbi dalekosežnejši pomen kakor ga predstavlja le izrek, da državna kaznovalna oblast ni podana.

Ti primeri kažejo, da računa tudi pozitivno zakonodavstvo s pravno močjo kazenske oprostilne sodbe. To navzlic argumentu a contrario iz § 364 c. p. p. in navzlic okolnosti, da se zakon niti z besedico ni dotaknil v § 624 c. p. p. tudi oprostilne sodbe, ko govori v štirih točkah istega paragrafa o kaznivih dejanjih in obsodbi.

Za civilnega sodnika uporabno negativno ugotovitev bo nudila oprostilna sodba v primerih, da se obtoženo dejanje sploh ni dogodilo in da je vprav to in edino to dejanje podlaga civilnopravnemu zahtevku ter da inkriminirano dejanje krije tudi civilni delikt, ali da je storilec kdo drugi, ali da dejanje ni kaznivo. Temu naziranju tudi ne nasprotuje načelo civilnopravnega postopka, da sme odločiti civilni sodnik sam o vseh predhodnih vprašanjih, od katerih je

zavisen obstoj ali neobstoj pravnega razmerja, ki je v pravdi (§ 255 c. p. p.). Predhodno vprašanje se namreč ne pojavlja samo po sebi, o tem vprašanju imamo nasprotno že sodniški izrek. Preko tega ne more civilni sodnik, kar je posledica pravne moči, ki je imanentna vsakemu oblastvenemu izreku.²⁶

Zaključek iz teh razmotrivanj je ta, da veže v nekih, sicer zelo redkih primerih, tudi oprostilna kazenska sodba civilnega sodnika. Ako iz izreka sodbe samega ne bo razvidno, — to je pogosto pri kazenskih sodbah, saj izrek navadno ne nudi jasnosti, — ali je oprostitev posledica, da se dejanje sploh ni izvršilo ali pa da dejanje samo po kazenskem zakonu ni kaznivo, bo pritegniti v razjasnitev razloge sodbe. S tem naj ne bo nikakor rečeno, da postanejo razlogi pravnomočni, marveč se s pomočjo razlogov določi obseg izreka sodbe in s tem tudi, v kolikšni meri je ta izrek postal pravnomočen. Pa tudi v obeh označenih primerih bo civilni sodnik preiskoval nezavisno od kazenske sodbe, ako obnova kazenskega postopka po § 364 k. p. sploh ni dopustna, ker dozdevni storilec več ne živi ali pa je dejanje po kazenskem zakonu že zastarano.

Primeri absolutne prejudicialnosti kazenske oprostilne sodbe so torej zelo redki, treba jih je največkrat šele sproti ugotavljati. Zato pa zakon nima v tem pogledu nobenega predpisa, ampak prepušča sodniku, da izbere sam, kdaj ga veže po zakonu tudi oprostilni izrek kazenske sodbe.

II. Ugotavljanje kazenskih vprašanj v civilnem postopanju.

Ako je gotovo, da so neke odločbe kazenskih sodišč prejudicialne, obvezne za civilnega sodnika, potem se podajo že same po sebi določbe civilnopravnih zakonov, da imej civilni sodnik vsaj pravico, sprožiti tok kazenskega postopanja, kadar se mu pojavi sum kaznivega dejanja, o katerem še ni razpravljalo kazensko sodišče. Starejši zakoni so v tem pogledu izrečno predpisovali, da naj se civilno postopanje odloži, dokler se kazensko postopanje o zatrjevanem kaznivem dejanju pravnomočno ne dovrši.²⁷

²⁶ Oddl. 24. aprila 1901, Gl. U. 2540 izreka, da je v vprašanju, ali je nastala škoda iz kaznivega dejanja, oprostilna sodba kazenskega sodnika obvezna za civilnega.

²⁷ Avstrijski c. pr. r. je subsumiral ta procesnopravna dejanja sodišča v § 191 c. pr. r. pod pojem prekinitve. Vendar se novejša avstrijska literatura pod vplivom nemške poslužuje zopet češče izraza

Po zgledu francoskega prava, ki so mu sledile mnoge nemške države, je odredil stari avstrijski dvorni dekret z dne 6. marca 1821 št. 1743 zbirke prav. zak., da se ne sme uvesti postopanje pred civilnim sodnikom v pravnih sporih, v katerih je odvisna odločitev od dokaza in vračunljivosti zločinstva ali težkega policijskega prestopka, preden ne izreče sodbe kriminalni sodnik ali politično oblastvo. Ako pa je oseba obtožena omenjenega kaznivega dejanja šele v teku pravde in sicer na tak način, da je imeti osumljenje za ovadbo, ki je zadostna za uvedbo kazenske preiskave, tedaj je pred civilnim sodiščem postopanje ustaviti in počakati na odločbo kazenskega sodišča, če je pričakovati, da bo imel uspeh te preiskave odločilen vpliv na odločitev v civilni sporni stvari.²⁸ Podobno pravno stanje moremo ugotoviti tudi za druge pokrajine naše države. Slično določbo imata še danes veljavna hrvatskoslavonski c. pr. p. v § 2 črka b, ki je veljal do leta 1912 tudi na področju apelacijskega sodišča v Novem Sadu, in bosanskohercegovski v § 99. Vendar postopanja v pravnih zaradi motene posesti ni odložiti (§ 77 zak. od 8. maja 1890, § 360 bos. herc. c. pr. r.). Tudi srbski gr. s. p. določa v § 174, da naj se civilna razprava prekine, ako se pokaže pri razpravljanju, da je katera izmed strank zagrešila kaznivo dejanje, ki bi bilo odločilno za razsojo stvari. V zvezi s tem določa § 298 s. k. p., da se civilna tožba na odškodnino ne more rešiti prej, preden se ne konča kazensko postopanje s sodbo ali sklepom.

V teh določbah se zrcali predvsem naziranje, da preiskuj kazenske dejanske stane edinole kazenski sodnik, češ, da utegne samo on zanesljivo dognati, ali je podano kaznivo dejanje ali ne. Bilo je s tem predrto načelo razpravne maksime v civilnem postopanju, kajti čim se je uvedlo kazensko postopanje, je zavladalo glede preiskovanega dejanja v kazenskem procesu veljavno inkvizicijsko načelo. Novejši zakoni so dali civilnemu sodniku glede zbiranja dokaznega gradiva in pritegnitve dokazov večjo moč, na drugi strani pa vera, da najde edinole kazenski sodnik vedno materialno resnico, ni ostala več tako prepričevalna.²⁹ Iz zakonov je zato zopet izginila absolutna zapoved, da se postopanje sistira, čim se pojavi sum kaznivega dejanja. Civilnemu sodniku je dano na izvoljo,

»aussetzen«, ki je svojstven tudi prejšni avstrijski zakonodaji. Primer: naj srbski »prestatii« v § 174 s. gr. p.

²⁸ Gl. odločbe, navedene v op. 2.

²⁹ Klein, Vorlesungen str. 75.

ali pokrene kazensko postopanje, ni pa dolžan tega storiti, marveč smetudi samsredstvi civilnega postopanja dognati obstoj ali neobstoj kaznivega dejanja.

Od načela, da je civilni sodnik vezan, je prešla torej novejša zakonodaja do prostosti civilnega sodnika glede preiskovanja kaznivih dejanj, važnih za njegovo odločbo. Tako nemški c. pr. r. v § 149, stari avstrijski c. pr. r. v § 191,³⁰ vojvodinski (ogrski) v § 234³¹ in jugoslovanski v § 255.³²

Po določbi § 255 c. p. p. se sme prekiniti postopanje, ako gre za ugotovitev kaznivega dejanja, ki je odločilnega vpliva na odločbo o pravnem sporu ter o tem dejanju kazensko postopanje še ni končano. Ako je končano, potem veljajo načela o prejudicialnosti kazenske odločbe. Dalje se sme prekiniti postopanje, ako je sumiti, da je na razpravi izvedeno dokazilo lažno in bi sodišče ob odločbi to dokazno sredstvo najbrže upoštevalo.

Kaznivo dejanje, zbog katerega se postopanje prekine, mora biti kavzalno za uveljavljani tožbeni zahtevek. To je izraženo v besedah zakona, da mora biti odločilnega vpliva na sodniško odločbo. Neodločilno pa je, ali je kazensko postopanje glede dejanja že uvedeno ali ne. V slednjem primeru bo civilni sodnik obenem, ko prekine postopanje, odstopil spis kazenskemu oblastvu in povzročil tako kazensko zasledovanje. Iz tega izhaja, da sme civilni sodnik prekiniti postopanje in pokreniti kazensko le, ako se dotično dejanje preganja po službeni dolžnosti in ne samo na zasebno obtožbo. Ako se preganja dejanje samo na oškodovančev predlog, le tedaj, ako je tak predlog podan. Postopanje je prekiniti, le če se pokrene kazensko postopanje pred tuzemskim sodiščem. Na inozemsko sodišče domači sodnik nima nobenega vpliva, zato tudi ne gre prekinjati postopanja v svrhu, da bi se uvedlo kazensko zasledovanje pred inozemskim sodiščem. Pač pa je prekinitev dopustna, ako kazensko postopanje v tuji državi že teče, in to ne le takrat, kadar bo inozemska kazenska sodba za tuzemskega sodnika prejudicialna, marveč tudi sicer, ako bi bilo to sodbo upoštevati pri odločbi.

³⁰ Gl. Neumann, o. c. str. 804 in tam navedena literatura, Klein=Engel, o. c. str. 316, Pollak, str. 444, Sperl, o. c. str. 275, 421.

³¹ Kisel, o. c. str. 131.

³² Verona=Zuglia, o. c. str. 344.

Glede drugega primera § 255 je poudariti, da gre za dokazila, torej za lažne ali lažno predruščene listine, za lažne izpovedi prič in izvedencev (tolmačev) ter strank. Prav redko bo sicer vsled lažne zaprisežene izpovedi ene stranke prekiniti postopanje, čeprav tudi to ni izključeno.³³ Predočiti si je namreč, da pada zapriseženo zaslišanje stranke redoma (ne sicer vedno) na konec razprave in da tik pred zaključkom razprave prekinitvev ni na mestu, marveč sklep razprave in samostojna presoja razpravnih podatkov po civilnem sodniku samem. Velja pa za vsa ta dokazna sredstva, da so res odločilne važnosti za odločbo o pravnem sporu.

Drugi odstavek § 255 c. p. p. je imeti bolj za eksemplifikacijo cele določbe kakor pa za to, da se ustanovi samostojen pogoj za prekinitvev poleg glavnega pogoja: sum kaznivega dejanja. Zato bo prekinitvev dopustna tudi, ako pridejo med pravdo na dan kaznive nasprotnikove spletkke ali njegovega zastopnika (»prevarna dejanja«), ki utegnejo odločilno vplivati na razsojo, in ne samo taka dejanja teh oseb, ki se kažejo kot dokazna sredstva.³⁴ Pač pa glede sodnikovih dejanj ni druge možnosti kakor odklonitev krivičnega sodnika.

Kdaj je civilno postopanje prekiniti, odloči sodnik po svojem preudarku.³⁵ Kadar je gotovo, da je bilo dotično dejanje res izvršeno, ker je priznano (civilni sodnik išče redoma le formalno resnico) ali ni nasprotnih dokazov, postopanja sploh ne bo prekiniti. Ni več suma, marveč gotovost kaznivega dejanja.³⁶ Sicer pa velja načelo, da takrat, kadar more civilni sodnik s svojimi sredstvi enako zanesljivo ugotoviti pravno stanje kakor kazenski sodnik, zlasti kadar niso potrebne posebne poizvedbe (hišne preiskave), prekinitvev ni na mestu.³⁷ Postopanje je tudi prej končano brez nepotrebnih zavlačevanj, ako ga izvede civilni sodnik neprekinjeno, kar je osobito upoštevati pri nujnih primerih. Prav malokdaj je na mestu prekinitvev vsled lažne izpovedi priče ali izvedenca. Sodnik more vendarle večinoma sam presoditi, ali naj priči verjame ali ne.

³³ Kilein, o. c. str. 74; Sperl, o. c., str. 275.

³⁴ Nasprotno Sperl, o. c., str. 275.

³⁵ Odl. 24. aprila 1922, Themis III, 239; 14. novembra 1922, Themis III, 319.

³⁶ Odl. 25. junija 1903, Gl. U. 2389.

³⁷ Gl. Schauer, Unterbrechung des Zivilprozesses wegen Verdachtes einer strafbaren Handlung, Ger. Zeit. 1898 št. 6; odl. 6. oktobra 1910, Gl. U. 5204; 30. maja 1917, Jur. Bl. 1917, 32.

kajti redkokdaj bo ugotovil kazenski sodnik lažnivost izpovedb z drugimi sredstvi, kakor so na razpolago civilnemu sodniku baš v tej pravdi. Kakor on bo navezan tudi kazenski sodnik na ista dokazila, vsled česar se le prepogosto dogaja, da ostane tako uvedeno kazensko postopanje brez uspeha. Ako pride celo do oprostilne sodbe, je situacija celo zaobrnjena, ako je ta sodba prejudicialna.

Prekinitev je dopustna tudi na višji stopnji.²⁸

Določba § 9 nar. z dne 12. oktobra 1914 št. 275 drž. zak., da je na zaprosilo kazenskega sodišča civilno postopanje prekiniti, ker da je podan sum oderuštva, je z novim kazenskim zakonikom razveljavljena. Po kazenskem zakonu je delikt oderuštva na novo določen in oderuštva po naredbi iz l. 1914 ni več. S tem pa so razveljavljene tudi ostale določbe naredbe, ki se nanašajo le na delikt oderuštva po naredbi iz l. 1914. Določba čl. 2 uvod. zak. k c. p. p. (zak. z dne 9. julija 1930 Sl. N. LXV, 384) tu nima več kaj razveljavljati.

(Konec prihodnjič.)

Ali se sme določba § 376 k. z. uporabljati na dražbe lovišč?

Dr. Metod Dolenc.

V svojem Tolmaču h kaz. zak. sem na str. 558. dejal, da gre v § 376 za »javno prodajo ali dražbo, torej v izvršilnem, konkurznem ali nespornem postopanju«. Od lovske strani sem bil pozvan, da se izjavim, ali ne spadajo tu sem tudi javne dražbe lovišč.

Da vprašanje pravilno rešimo, naj se ozremo predvsem po zgodovini postanka določbe danes veljavnega § 376 k. z.

V projektu I. (1910) se je pričenjala analogna določba § 286 tako-le: »Ko pri javni prodaji imanja u nameri da bi osujetio izmerenje svojih poverilaca, odvraca koga od licitacije...« Ta določba je bila postavljena v XXVII. glavo, naslovljeno »Zločini protiv imovine«. V motivih k temu paragrafu, ki so bili uvrščeni v podpo-

²⁸ A l l e r h a n d, Die Unterbrechung des Zivilprozesses in höherer Instanz wegen des Verdachtes einer strafbaren Handlung, Ger. H. 1898 str. 45 sl. Primerjaj tudi § 637 c. p. p.

glavje: »K a ž n j i v o k o r i s t o l j u b j e«, so izdajatelji izrečno poudarjali, da treba najti adekvatno določbo dotlej veljavnemu § 288 srb. k. z. iz l. 1860, ki da je bil iz izvornika (starega pruskega k. z.) krivo preveden. Paragraf 288 srb. k. z. se je glasil: »Ko pri javnim od nadležne vlasti predmetnim licitacijama silom ili pretnjom ili podmičivanjem i obećavanjem, druge od licitiranja odvrati, da se kazni...« Pravični prevod naj bi bil tisti, ki bi veljal samo »od nadležnih vlasti preduzetim licitacijama, kojima se vrši prodaja nečijeg imanja radi namirenja poverilaca«. Še posebe se pozneje na str. 646. poudarja, da je mišljeno »delikventovo imanje«.

V proj. II. (1922) je prišlo do analogne določbe v § 367., ki se je glasil: »Ko pri javnoj prodaji odvraca koga od nadmetanja obećanjem« i. t. d. Ta določba je bila sprejeta v glavo XXIX. z naslovom »Krivična dela protiv imovine«. Kratko pojasnilo v Proj. II. se je vobče sklicevalo na motive iz Proj. I., glede svojega novo tekstiranega § 367 pa stoji (na str. 117.), da se kvalificira kot »nedopušteno koristoljublje iz naročitih imovinskih odnosa«. Nadaljnih pojasnil ni. O »delikventovem imanju« ni več govora.

Naš sedajšnji § 376 k. z. je prinesel samo boljšo tekstacijo, sicer pa nobene nove kriminalno-politične misli. Isti tekst je stal že v Gjuričićevem predlogu (§ 364), a Subotičev ekspozé je zdrknil preko njega brez vsake pripombe. Pač pa se je isti ekspozé naravnost pozival na motive iz proj. I. in II., po katerih naj bi šla zaščita za poplačilo dolgov pri prodaji »imanja«. Temu ustrezen je tudi podnaslov XXVII. poglavja, ki nosi naslov »Krivična dela protiv imovine«, a podnaslov se glasi: »7. Oštećenje tuđjih stvari i imovinskih interesa.«

Če se vprašamo, ali so mislili redaktorji Proj. I. na imovinske interese pri dražbah lovišč, moremo to vprašanje gladko zanikati; kraljevina Srbija namreč lovskih dražb ni mogla poznati, ko ni nikdar uvedla zakupnega sistema pri oddajanju lovišč. Dražbe radi lova pa se niti pri nas ne vrše v izključno imovinskem interesu. Zgodovina postanka § 376 k. z., kakor tudi ideologija zakonodavca iz l. 1910. bi torej kazala, da gre v tem paragrafu za javne dražbe, ki se vrše eminentno in zgolj v imovinskem interesu, torej le pri javnih dražbah v izvršilnem, konkurznem in nespornem postopanju.

Navzlic temu se te ozke interpretacije iz zgodovine postanka § 376 k. z. ne moremo oprijeti. Dejstvo je, da so redaktorji iz proj. I. pri besedah »prodaje imanja« — drugo

črtali in s tem smisel norme izpremenili, to je: posplošili. O omejitvi delikta na delikventovo imenje ni več govora. Neodločilno je, ali so imeli označeni namen ali ne, ter se to iz motivov od proj. II. (1922) dalje niti ne dá določiti. Obnarodovano besedilo se glasi tako, da se sme in mora vsaka javna dražba, torej tudi od pristojnega oblastva glede zakupa lovišč odrejena, subsumirati pod dejanski stan § 376 k. z., toda kaznivost po tem paragrafu nastopile pod izvestnimi pogoji.

Deliktu po § 376 k. z. je namreč bistven element (sledec iz označbe podpoglavja 7.) »ostečenje... imovinskih interesov«, da storilec ve, da se nahaja pri javni dražbi in da se ona vrši v zaščito imovinske koristi katerega koli upravičenca, tudi imetnika pravice, dati lovišče v zakup. Kjer to ni pravno dopustno (n. pr. v Srbiji), ni možnosti kršitve. Razen tega pa mora naklep vsebovati tudi hotenje storilca, da imovinske koristi drugega oškoduje. Nikjer ne stoji, da bi moral biti storilec sam dražitelj, ali da bi se moralo odvracanje storilca vršiti v njegovo korist. Če bi šlo tistemu, ki odvraca od licitacije n. pr. samo za to, da bi z vidika plemenitega lovskega sporta preprečil zdražitev lovišča od strani človeka, ki bi divjačino sportno nesmiselno ugonabljal, o kaznivosti takega storilca ne bi moglo biti govora. Pogajanja pri dražbi, ki bi imela za svrho zenačenja interesov z medsebojnim prostovoljnim pristankom, bi vsebovala potrebni dolus samo tedaj, če bi storilec točno vedel, da je tisti, ki se odvraca, resnično in trdno voljan več ponuditi kot tisti, ki odvraca, tako da bi s tem tisti, ki so upravičeni, da dobé izlicitirano svoto, trpeli na svoji imovini.

Čas, kedaj je storitev delikta po § 376 k. z. možna, je določen z besedami »na javni prodaji ali javni dražbi«, Preozka interpretacija bi bila, ako bi smatrali, da gre samo za čas od otvoritve dražbe na odrejenem naroku. Quae estio facti bo, kako daleč pred otvoritvijo dražbe se sme šteti za modaliteto delikta »na javni dražbi«. Neposredno pred pričetkom draženja na mestu, določenem za dražbo, zbrani dražilci so gotovo že na javni dražbi, ljudje pa, ki se razgovarjajo o dražbi prejšnji dan v gostilni, ter obetajo drug drugemu razne koristi, če ne pojde dražiti, pa niso še na javni dražbi; saj se ta lahko še odpove, odgodi in pod. Zakonodajec je deial v izvorniku »pri... javnom nadmetanju«, ne pa »o prilici javnog nadmetanja«, pa tudi ne »za vreme javnog nadmetanja«. Pač pa je odvracanje samostojno kriminalizirano, tudi če ni imelo uspeha.

Če pregledamo vse te pogoje za kaznivost odvrčanja od dražbe lovišč (seveda veljajo *ceteris paribus* tudi za druge javne dražbe) zlasti pa potrebo, da mora odvrčajoči storilec imeti voljo oškodovati nekega drugega, a ne samo sebi koristiti, potem porečemo: navzlic gori omenjenemu poslošenju zaščite čistosti javnih dražb se bo dala kaznivost tistega, ki odvrča od dražbe, prav redkokrat ugotoviti.

Karl Bücher in njegovo znanstveno delo.*

Univ. prof. dr. Aleksander Bilimovič.

V starosti 83 let je nekoliko dni tega nazaj umrl v Lipskem profesor nacionalne ekonomije na tamošnji univerzi Karl Bücher. Številni mladi nacionalni ekonomisti so se učili po njegovih spisih, številni starejši nacionalni ekonomisti podučujejo po njegovih spisih svoje slušatelje. Vsled tega smatram za svojo dolžnost, da s pristankom odbora društva »Pravnika« posvetim temu nacionalnemu ekonomu kratko komemorativno predavanje.

V jugoslovanski književnosti se je že odzval na tužno vest o smrti K. Bücherja prof. dr. Velimir Bajkić, ki je v »Narodnem Blagostanju« (1930, br. 47) posvetil par vrstic tej, kakor on pravi, »najmarkantnijičnosti medju ekonomistima za poslednjih pedeset godina — posle Brentana«. To je malo pretirano ne samo glede Bücherja, marveč tudi glede Brentana, vendar ni dvoma, da je z Bücherjem legel v grob mož velikega značaja in učenjak velikih zaslug na polju ekonomske vede.

Njegova biografija je interesantna. Pričel je svoje delovanje v Frankfurtu na Majnu kot docent in obenem kot sodrudek »Frankfurter Zeitung«, L. 1878. je bil na Bismarckovo povelje aretiran skupaj z vsem uredništvom tega liberalnega lista. Zapustil je docenturo in se posvetil izključno novinarskemu poslu. Toda čez par let je zapustil »Frankfurter Zeitung«, ker se ni sporazumel s Sonnemannom, takratnim glavnim urednikom lista.

Po priporočilu Alberta Schäffleja je postal docent na monakovski univerzi, ki je bila v tej dobi rivalitete med Prusijo in Bavarijo središče opozicije proti Bismarcku. Odtod pa je prestopil na univerzo v Jurjevu, nato na

* Predavanje v društvu »Pravniku« dne 3. decembra 1930.

tehniko v Karlsruhe in v Basel. Večkrat so ga vabili v Göttingen, toda ni hotel postati profesor na nobeni pruski univerzi. Odzval se je le vabilu univerze v Lipskem, kjer se je ta akademski nomad naselil stalno in kjer je ostal do svoje smrti.

Ako pa je K. Bücher menjal visoke šole, je bilo njegovo znanstveno delo prosto vsakega frfotanja v smislu Charlesa Fourierja. Od mladosti do smrti se je bavil z dvema stvarema, in sicer z novinarstvom in z ekonomsko zgodovino.

Kar se tiče novinarstva, ni bil toliko pravi novinar, kolikor učenjak, ki je znanstveno proučeval novinarstvo, ter ga po pravici imajo za osnovatelja novinarske vede. Številni članki o »Zeitungswesen«, javna predavanja o tem predmetu, razprava o »Anonymität in den Zeitungen«, v kateri pobija v sodobnih večjih listih prevladujoči sistem anonimnih člankov, knjiga »Der deutsche Buchhandel und die Wissenschaft«, na lipski univerzi osnovana prva stolica za novinarstvo, v Lipskem osnovani institut za znanstveno proučevanje novinarstva, končno ostri nastop proti načinu pisanja, ki se je razpasel v nemških listih za časa svetovne vojne — takšna je bila ta prva znanstveno-publicistična stran njegovega delovanja.

Centralno področje znanstvenega udejstvovanja Karla Bücherja pa je bila ekonomska zgodovina. Bücher pričenja s specialnimi zgodovinsko-gospodarskimi raziskavanji, ki jih nadaljuje skoro vse življenje (Frankfurter Buchbinder — Ordnungen. Bevölkerung von Frankfurt a. M. im XIV. und XV. Jahrh. 1886, Das städtische Beamtentum im Mittelalter, die Frauenfrage im Mittelalter, Frankfurter Amtsurkunden, Ein Ausschnitt aus der Gewerbegeschichte, Berufe der Stadt Frankfurt a. M. im Mittelalter. 1914 in dr.).

Istodobno se je Bücher lotil nekaterih zelo zapletenih vprašanj o prvotnih gospodarskih razmerah. Sem spada njegova izdaja nemškega prevoda spisa Emile de Laveleye a o prvotni lastnini: »Ureigentum. Autorisierte deutsche Ausgabe, herausgegeben und vervollständigt von Dr. Karl Bücher.« Leipzig. 1879. Tej izdaji je Bücher dodal VI. poglavje (str. 86 — 112) o preostankih prvotne agrarne skupnosti v Nemčiji in IX. poglavje (str. 152 — 230) o almenдах v jugozahadni Nemčiji. O almenдах je Bücher pozneje publiciral posebno brošuro »Die Allmenden in ihrer wirtschaftlichen und sozialen Bedeutung« (Soziale Streitfragen, herausgegeben von A. Damaschke, Heft XII). Njegov je tudi članek »Allmenden« v Handwörterbuch der Staatswissenschaften (4. izdaja, I, str. 242 — 251). V svojih dopol-

nilih k Laveleyevi knjigi se Bücher pridružuje po Laveleyeju zastopanemu naziranju, da je bila tudi pri Germanih prvotna oblika zemljiške posesti Gemeineigentum (skupna lastnina). Sklicuje se pri tem na različne še za njegovega časa ohranjene pojave gospodarske skupnosti med vaščani, na periodično delitev njiv in drugih zemljišč v marsikaterih krajih Nemčije (tako zv. »Schiffeln« v Renski provinci, Westerwaldu in Fogelsbergu, westfalski »Vöhden«, posebno pa trirske »Gehöferschaften«). V tem smislu je Bücher izrazil zagovornik teorije o prvotnem agrarnem komunizmu, ki so jo postavili in utemeljevali Olufsen (1821), Hanssen (1835), Haxthausen, ki je prvi opisal ruski »mir« (1847), Maurer (1854), Roscher (1854), Laveleye (1874), Morgan (1877), Bücher (1879), Kovalevski (1879), L. v. Stein (1881), Heusler (1885), Brunner (1887) in dr., teorije, ki pravi, da je bila prvotna oblika agrarnih odnošajev »Gemeineigentum und Gemeinnutzung«, katerim je sledila oblika »Gemeineigentum und Privatnutzung« in iz katere je šele pozneje zrasla oblika »Privateigentum und Privatnutzung«. Ta teorija je bila dalje časa prevladujoča teorija, tako da ni trdil prav eden izmed njenih novejših kritikov, pred par leti umrli G. v. Below, ko je naslovil svojo kritično razpravo o tej teoriji »Das kurze Leben einer vielgenannten Theorie«. Toda polagoma so kritični udarci izpodrinili tla tej teoriji. Kot njeni kritiki so nastopili, razen starejših avtorjev (agronoma Thaerja, Alberta in Waitza), ruski državoslovec in pravni zgodovinar Boris Čičerin, ki je prvi podvrget kritiki teorijo o prvotnem značaju ruskega »mira« (1856), pod njegovim vplivom ruski pravni zgodovinar V. Sergevič, ki je kritično pregledal prvotne zapadno-evropske agrarne odnošaje (1964), nemški zgodovinar K. Lamprecht, ki je specielno proučil trirske »Gehöferschaften« (1885), francoski zgodovinar Fustel de Coulanges (1885), agrarni zgodovinar A. Meitzen (1895), nacionalni ekonom v Gradcu Richard Hildebrandt (1896), gori omenjeni G. v. Below (1903), A. Dopsch (1918) in dr.* Za tistega, kdor je prečital te kritike, ni dvoma, da je Bücherjevo naziranje glede oblike »Ureigentum« sedaj omajano. Njegov opis in analiza »almend«, ki jih on sam smatra za produkt poznejšega agrarnega razvoja, pa ne izgubljata vsed tega

* Argumentacija zagovornikov in kritikov teorije o prvotni agrarni skupnosti je podrobno razložena v moji knjigi »Germanskoe zemleustroitelnoe zakonodateljstvo. Razdjel obščinnih zemelj.« Kiev. 1908, strani 29 — 85.

svoje vrednosti, kakor tudi njegov protest proti preveč radikalnemu postopanju z almendami in nekaterimi drugimi skupnimi občinskimi zemljišči agrarne zakonodaje, tako zv. Landeskulturgesetzgebung v Prusiji in v drugih nemških državah v dobi ekonomskega liberalizma od konca XVIII. do polovice XIX. stoletja.

Težišče B ü c h e r j e v e g a dela pa ne leži v detajlnih specialnih zgodovinskih raziskavanjih, v katerih so se po-
tapljali drugi nacionalni ekonomski zgodovinske šole. Njegov talent se je pokazal v vsej svoji moči na drugem polju, na katerem B ü c h e r nadkriljuje s svojo talentiranostjo G. S c h m o l l e r j a, dasi zaostaja za njim v enciklopedičnosti svoje erudicije, B ü c h e r j a pa je na tem polju prekosil W. S o m b a r t tako s svojo erudicijo, kakor s svojim klasifikatorskim talentom. Med temi tremi avtorji se je tudi dejansko vršila tekma v obliki precej ostre polemike. Polje, na katerem se je odigravala ta tekma, je to, kar se da imenovati gospodarsko-zgodovinska m o r f o l o g i j a. Naloga te grane ekonomske vede je v tem, da uvrsti konkretno zgodovinsko gradivo v nekake posplošujoče sheme, izkleše to, kar je pozneje M a x W e b e r imenoval Ideal-Typus, in izsledi razvojne tendence teh tipov. Definicije zgodovinsko zraslih tipičnih oblik gospodarske organizacije, njih klasifikacija in sheme njih evolucije — v tem tiči glavna B ü c h e r j e v a zasluga.

Ta zasluga je najbolj izražena v njegovem klasičnem spisu »Die Entstehung der Volkswirtschaft«. Prva izdaja tega spisa je izšla l. 1893. Ne zastareti v teku več kakor 30 let, izhajati zmerom v novih in novih izdajah (l. 1922. je izšla 16. izdaja: 23. — 28. tisoč I. zvezka in 7. izdaja: 7. do 10. tisoč poznejšega II. zvezka) — to je že lepo kvalifikacijsko spričevalo za to delo. Posebno interesanten je I. zvezek, ki je postal prava propedeutika nauka o narodnem gospodarstvu ali, kakor ga je imenoval eden B ü c h e r j e v i h kolegov, »Anleitung, um nationalökonomisch denken zu lernen« (gl. Entstehung. I, str. IV — V). V tej svetovno znani knjigi popisuje B ü c h e r prvotno gospodarsko stanje »der individuellen Nahrungssuche«, kateremu odreka celo značaj gospodarjenja. Dalje podaja karakteristiko gospodarstva naravnih narodov z »Hackbau« (motižnim poljedelstvom), s pridobivanjem dobrin po darilih, z ropom, plenom, tributom, globe namesto odplatne izmenjave. Nato analizira z družitev dela in njene tipične oblike (Arbeitsver-einigung — zedinjenje več poslov v rokah enega in istega delavca in Arbeitsgemeinschaft — skupno delo več delavcev, ki se zopet deli l. v Gesellschaftsarbeit ali gesellige

Arbeit — družabno delo, 2. Arbeitshäufung — kopičenje dela, in sicer einfache Arbeitshäufung in Arbeitsverkettung — porezo dela, ter 3. Arbeitsverbindung — zvezo glavnega in pomožnega posla).

V posebnem oddelku o delitvi dela zavrača Bücher Smithovo naziranje, da je delitev dela nastala iz človeku prirojene sposobnosti za izmenjavo. V nasprotju temu smatra Bücher, da je delitev dela polagama zrasla kot »eine historische Kategorie, keine elementare Wirtschafterscheinung« (str. 316), in sicer kot pojav socialne prilagoditve. Bücher podaja nato zelo originalno klasifikacijo tipičnih oblik delitve dela: 1. Berufsbildung — nastanek poklicev; 2. Berufsspaltung ali Spezialisierung — delitev poklicev; 3. Produktionsteilung — delitev produkcije po posameznih fazah produkcijskega procesa; 4. Arbeitszerlegung — razkosanje dela, t. j. tehnična delitev dela v obratu in 5. Arbeitsverschiebung — preložitev dela, in sicer prenos enega dela produkcijskega procesa na drugi kraj, kjer se izdelujejo za ta proces potrebni stroji oz. druga pomožna sredstva). Bücher analizira zvezo, ki je bila v različnih dobah in je tudi sedaj med delitvijo dela in nastankom socialnih razredov ter slično G. Schollerju, H. Spencerju in E. Durkheimu gradi nauk o delitvi dela na splošni sociološki bazi.

V nadaljnjem oddelku razpravlja o oblikah obrtnih obratov in podjetij (Betriebssystem) in o njihovi zgodovinski metamorfozi. Bücher razločuje pri tem: 1. Hauswerk (Hausfleiss) — domače delo; 2. Lohnwerk — delo iz naročnikovega materiala, kamor spadajo tudi prej zelo razširjeni »Störer« (auf die Stör gehen), potujoči obrtniki, priljubljena postava starih nemških bajk; 3. Handwerk i. e. S. — obrtništvo, rokodelstvo v ožjem smislu, delo iz lastnega materiala (vsled tega Preiswerk), delo za naročnika (Kundenproduktion); 4. po navadi z zelo neiasnim izrazom »Hausindustrie« označeno obliko obrta — domačo industrijo, za katero Bücher uporablja po Justijeve m vzorcu izraz »Verlagssystem« — delo za trgovca, in 5. Fabrik — tovarno. V tej klasifikaciji pripada Bücherju detajlna razvrstitev oblik obrtništva. V klasifikaciji pa je izpuščena manufaktura, ki jo Bücher napačno zbližuje z domačo industrijo (str. 185), da si je med njima globoka socialno-strukturna razlika. V domači industriji dela delavec doma in je odvisen od podjetnika — kapitalista le v razpečavi produkta (štadij trgovskega kapitalizma), v manufakturi pa dela delavec v podjetnikovi delavnici in je odvisen od podjetnika — kapitalista ne samo v razpečavi

produkta, ampak tudi v produkciji sami (prvi štadij in d u s t r i j s k e g a kapitalizma, ki je ugladil pot kapitalistični tovarni). V članku »Gewerbe« v »Handwörterbuch der Staatswissenschaften« (4. Aufl. IV, str. 966 — 999, Jena, 1929) govori B ü c h e r o manufakturi in tovarni, zblížujoč ti dve obliki obratov. Tedaj pa izgiveva tehnična razlika med m a n u fakturo, v kateri prevladuje ročno delo in razvita delitev tega ročnega dela, in tovarno (m a š i n o f a k t u r o), katere bistvena poteza leži v uporabi strojev in kompliciranih kemičnih procesov.

Vrhunec B ü c h e r j e v e gospodarsko-zgodovinske morfologije pa je njegova »Stufentheorie«, t. j. shema stopenj v zgodovinskem razvoju celotnega gospodarstva. Razen knjige »Entstehung der Volkswirtschaft« je bila ta shema razložena še v razpravi »Volkswirtschaftliche Entwicklungsstufen« v »Grundriss der Sozialökonomik« (I. Bd. A. 1924). V shematizaciji gospodarskega razvoja je B ü c h e r imel več predhodnikov, in sicer: Smith, Storch, Listovo shemo (lov; živinoreja; poljedelstvo; poljedelstvo in obrt; poljedelstvo, obrt in trgovina); k tej shemi je B ü c h e r napravil sedaj skoro vobče priznano pripombo, da je poljedelstvo starejše od živinoreje in da evropski nomadski narodi »eher als verwildete Ackerbauer zu betrachten seien« (Entstehung, str. 43), t. j. kot »sekundäre Nomaden«, kakor se sedaj izraža Fr. Oppenheimer (Abriss einer Sozial- und Wirtschaftsgeschichte Europas. I. Abt. 1929. IV. historischer Band njegovega »System der Soziologie«); nato Brun o H i l d e b r a n d o v o shemo (naturalno, denarno in kreditno gospodarstvo) in Sch m o l l e r j e v o shemo (Stamm-, Dorf-, Stadt-, Territorial- in Staatswirtschaft). Zadnja shema se že precej približuje B ü c h e r j e v i, tako da je Sch m o l l e r v svoji polemiki z B ü c h e r j e m temu celo očital, da je prevzel njegovo shemo. Tudi Plenge (Die Stammformen der vergleichenden Wirtschaftstheorie, 1919) pravi, da je B ü c h e r zgradil svojo shemo na Rodbertusovem nauku o antičnem o i k o s n e m gospodarstvu in na Sch m o l l e r j e v i shemi. Vendar pa je B ü c h e r j e v a shema bolj enostavna kakor Sch m o l l e r j e v a, in, kar je posebno važno, je manj politično in več gospodarsko orientirana, vrh tega pa se odlikuje z jasno formuliranim principium divisionis. Kot razvrstilo jemlje B ü c h e r »die Länge des Weges, welchen die Güter vom Produzenten bis zum Konsumenten zurücklegen« (str. 91). Glede na to razločuje: 1. geschlossene Hauswirtschaft (zaključeno domače gospodarstvo) — prevladuje delo zase, pri katerem je dolžina poti enaka 0, 2. Stadtwirtschaft (mestno gospodar-

stvo) — prevladuje delo za naročnika, produkt gre direktno od producenta h konzumentu, in 3. Volkswirtschaft (narodno gospodarstvo) — prevladuje delo za trg, produkt prehaja skozi roke več posredovalcev, dokler pride h konzumentu. Tako narodno gospodarstvo, pravi Bücher, je »produkt tisočletnega razvoja« (str. 90).

Ta »Stufentheorie« ima veliko zagovornikov, izzvala pa je tudi nešteto ugovorov. Kot njeni kritiki so predvsem nastopili zgodovinarji: E d u a r d M e y e r (Die wirtschaftliche Entwicklung des Altertums. 1895) in dr. (gl. na pr. zadnji članek E d g a r S a l i n a: »Staat und Handel in Helas in archaischer und klassischer Zeit« v Zeitschr. f. d. ges. Staatswiss. 89. Bd. 2. H. 1930, str. 353 — 361 in tam navedeno literaturo). Ti zgodovinarji ugovarjajo proti Bücherjevem u prištevanju Grčije in Rima k stopnji domačega zaključnega gospodarstva, ker je v njih že cvetela razvita izmenjava z denarjem in kreditom. Prav to naglašata G. v. B e l o w (Probleme der Wirtschaftsgeschichte. 2. A. 1926) in A. D o p s c h (Wirtschaftliche und soziale Grundlagen der europäischen Kulturentwicklung. I. 2. A. 1923, II. 1920) glede stare Nemčije, in D o v n a r z a p o l j s k i glede stare Rusije. Cela vrsta zgodovinarjev trdi, da je bila izmenjava že v prazgodovini (gl. članek »Handel« v Reallexikon der germanischen Altertumskunde. 1915); etnografi pa dokazujejo, da je bila že pri divjih narodih (S c h m i d t, Ethnologische Volkswirtschaftslehre. I. Bd. 1920). W a l t e r S c h w e n z e n (Zum Altbabilonischen Wirtschaftsleben. Studien über Wirtschaftsbetrieb, Preise, Darlehen und Agrarverhältnisse. 1915) navaja celo podatke, iz katerih je razvidno, da je bila že za časa prve babilonske dinastije in pozneje za časa H a m u r a b i j a izmenjava kakor tudi srebrni novc, kapital, posojila, zakup zemljišč in drugi accessoireji precej razvitega menjalnega gospodarstva. Vsled vsega tega menijo M a x W e b e r («Die Objektivität sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnisse« v Arch. d. Sozialwiss. u. Sozialpol., Bd. XIX, str. 1 in sled.) in G. v. B e l o w, da Bücherjeva shema ni toliko zgodovinska shema, kolikor logična shema idealnih tipov gospodarske organizacije. Sedaj ni več dvoma, da je Bücher pretiraval naturalni značaj antičnega in drugega starejšega gospodarstva. Čim bolj rastejo konkretna raziskavanja, tem bolj in bolj se oddaljuje od nas začetek izmenjave. Vendar pa ima Bücher načelno prav v tem, da se je gospodarjenje pričelo s prevladujočim naturalnim gospodarstvom, v katerem je po izrazu P e t r o n i j a »omnia domi nascuntur« (Entstehung, str. 100), na njem zrasla s početka le tanka plast izmenjave,

predvsem v obliki zunanje trgovine, in šele polagoma je izmenjava preosnovala gospodarstvo širših ljudskih mas.

Drugo skupino kritikov tvorijo nacionalni ekonomii, ki ugovarjajo proti temu, da so vsi narodi imeli stopnjo mestnega gospodarstva s cehi in drugimi posebnostmi zapadnoevropskega mesta. Tako na pr. pravilno pripominjata ruska nacionalna ekonomia M. J. Tuga n = B a r a n o v s k i j (Osnovy političeskoj ekonomii. 3. izd. Riga. 1924, str. 86 — 87) in D e n (Očerki hozjajstvennoj geografii Rossii), da Rusija ni poznala take konkretne zgodovinske oblike mestnega gospodarstva razen začetkov razvoja v tej smeri v severozapadnih trgovskih mestih Novgorodu in Pskovu. B ü c h e r sam priznava to posebnost gospodarskega razvoja Rusije (gl. str. 184). Toda tudi Rusija ni preskočila iz štadija naturalnega kar naravnost v štadij narodnega gospodarstva; tudi ona je preživela dobo prevladujoče l o k a l n e izmenjave, to pa je bistvo druge stopnje B ü c h e r j e v e sheme.

Končno je W. S o m b a r t (Der moderne Kapitalismus. I. Bd. 6. Aufl. 1925) nastopil proti B ü c h e r j e v e m u p r i n c i p i u m d i v i s i o n i s. Svetovni pariški krojači (couturiers), Kruppove tovarne, pravi S o m b a r t, delajo po naročilu, angleške zveze konzumnih društev nabavljajo blago direktno pri producentih in ga brez posredovalcev porazdeljujejo med konzumente; dolžina poti, ki jo preide blago, se pri tem skrajša, ali pomenijo vsled tega ta najbolj razvita gospodarstva nazadovanje v drugo stopnjo? Ta ugovor pa pojmuje preveč kilometerski B ü c h e r j e v o »dolžino poti«. Vsa po S o m b a r t u navedena gospodarstva ne zožujejo p o d r o č j a izmenjave, marveč ga razširjajo skoro na ves svet. V tem smislu pomenijo vprav po B ü c h e r j e v i shemi korak naprej, ne pa nazaj.

B ü c h e r j e v o »Stufentheorie« je treba torej, vkljub vsem navedenim ugovorom, priznati v svojem bistvu za pravilno, dasi stilizirano, shematično sliko faz, ki jih je prešlo človeško gospodarstvo, preden je zadobilo obliko narodnega gospodarstva.

Shema je samo nepopolna glede na nadaljnje izpremembe, ki jih je že preživelo in preživlja naprej narodno gospodarstvo. To vrzel izpopolnjuje E. v. P h i l i p p o v i c h (Grundriss der politischen Oekonomie. I. Bd. 16. Aufl. 1922), ki razločuje starejšo obliko zvezanega (gebundene) in poznejšo obliko prostega narodnega gospodarstva (freie Volkswirtschaft). Toda tudi ta delitev ne dovaja do sedanjega časa, ker se je ielo prosto narodno gospodarstvo počenši od zadnje četrti XIX. stol. čim dalje več nagibati na novo obliko zvezanosti. Za sodobno narodno gospodarstvo je celo

karakterističen boj, ki se vodi za dozo in obliko te nove zvezanosti. Vsled tega razločuje novejši pisatelj W. Mitscherlich (»Skizze einer Wirtschaftsstufenfolge« v *Weltwirtschaftliches Archiv*, Bd. 16. Heft 2-3. 1921 in knjiga »Eine Wirtschaftsstufentheorie. Skizze des ökonomischen Werdens der germanisch-romanischen Völker.« Leipzig, 1924) te-le razvojne stopnje: einfache Gemeinwirtschaft, korporativ gebundene Wirtschaft auf gemeinschaftlicher Grundlage, freie Individualwirtschaft in zopet korporativ gebundene Wirtschaft. V tem pogledu izpopolnjeno Bücherjevo shemo, ki bi upoštevala oba aspekta in bi bila zgrajena na dveh znakih, namreč na Bücherjevem znaku »razvoja izmenjave« ter na znaku »prostosti oz. zvezanosti posameznih gospodarstev«, razlagam že davno v svojih predavanjih in sem jo priobčil v članku »Universalistička koncepcija ekonomije Othmara Spanna« v Arhivu za pravne i društvene nauke (knjiga VII, br. 4. 1923, str. 249).

Zaključim pregled Bücherjevih del z njegovim spisom »Arbeit und Rhythmus«, ki je prvič izšel l. 1897. (6. A. 1924). To je na obširnem gradivu zasnovano sociološko-gospodarsko delo. Mogoče tudi tu Bücher idealizira začetno dobo človeške kulture, vendar pa so bili v tem spisu prvokrat rekonstruirani marsikateri karakteristični pogoji, pod katerimi se je vršilo delo primitivnih narodov. Bücher naglaša, da je gnal naravnega človeka k delu ne samo pritisk potreb in ne samo nasilje, marveč tudi »der schöpferische Schönheitssinn«, zdravi nagon umetniškega ustvarjanja in iz narave človekovega organizma izvirajoča nagnjenost k ritmičnemu gibanju. Odtod prihaja tisti podstrek, ki ga daje delu ritem. Ritmično delo se vrši tudi bolj avtomatično, kar zmanjšuje psihično utrujenost. Istega izvora je delo vna pesem, ki je zrasla kot posebno estetično sredstvo za organizacijo ritmičnega dela. Bücher navaja mnogo primerov delovnih pesmi različnih, tudi slovanskih narodov.

Takšno je bilo znanstveno delo Karla Bücherja. Razen vsega drugega je bil Bücher izvrsten stilist, kar je precej redka lastnost med nemškimi učenjaki. Njegovo »prachtvolle Darstellung« priznavajo vsi nemški nacionalni ekonomisti (gl. n. pr. Adolf Weber, *Allgemeine Volkswirtschaftslehre*, 1929, str. 19). S to lastnostjo se deloma razjasnjuje tudi gori omenjena velikanska razširjenost njegovih spisov. »Entstehung der Volkswirtschaft« kritizirajo in bodo kritizirali, pač pa jočitajo in jo bodo še dalje časa čitali, na vsak način dosedaj tiskajo to knjigo v vedno novih tisočih izvodov in prevajajo na vse mogoče jezike.

Naj v miru počiva avtor te lepe knjige.

Naš novi izvršilni postopnik in dr. Goršičev tolmač o njem.*

Dr. Pajnič Edvard.

Zakon o izvršbi in zavarovanju z dne 9. julija 1930, št. 68.508 Sl. Nov. 23. julija 1930, št. 165/LXII/364 je že koncem lanskega leta našel izbornega komentatorja v dr. Goršiču Francetu, bivšem sodniku in sedaj inspektorju v ministrstvu notranjih del.

Avtor sam označuje svoje delo kot hitro v roki vzeto. Strinjamo se z njim, da je nujna potreba po takem delu baš za kraje naše države, kjer avstrijski izvršilni red ni bil že doslej v rabi. A tudi v Sloveniji in Dalmaciji se morajo praktični juristi kaj hitro seznaniti z določbami novega zakona. Pogrešno je namreč naziranje, da sta si avstrijski izvršilni red in pa novi naš izvršilni postopnik povsem slična po obliki in vsebini. Avstrijski izvršilni red¹ je bil temeljito predelan in v nekaterih važnih določbah izpremenjen ter dopolnjen. Še bolj kakor na uporabo avstrijskega civilno-pravnega reda so vplivale notranje razmere v naši državi, zlasti celokupna zakonodaja od prevrata dalje na uporabo in razvoj izvršilnega reda, kar nam predočita najbolj znani zbirki »Krek-Škerlj« in »Eberl-Sajovic« k poslednjima izdajama Neumannovih komentarjev o avstrijskem civilno-pravnem in izvršilnem redu. Prilično smo že poudarjali, da je bilo trudapolno zbiranje onih zakonskih in uredbenih predpisov, ki so vplivali na uporabo avstr. izvršilnega reda zelo potrebno nele za sedanjost, marveč da obdrži Eberl-Sajovičevo delo svojo vrednost tudi še po uveljavi novega izvršilnega postopnika.

* »Tumač zakona o izvršenju i obezbedjenju«. Napisao dr. Franjo Goršič. Tisk in naklada »Tipografije d. d. Zagreb. 621 strani.« Cena 150 Din.

¹ Vobče se pripisuje bivšemu avstrijskemu justičnemu ministru dr. Kleinu malo da ne izključno avtorstvo avstrijskega civilno-pravnega in izvršilnega reda. A načrta obeh zakonov sta bila izdelana že več kot petnajst let prej. Dr. Kleinova zasluga je pač končna redakcija in pa uzakonjenje navedenih načrtov. Pripravljalna dela k temu so se v pretežni meri izvršila že za časa ministrovanja dr. Pražaka, ki ga imamo tudi Slovenci v najboljšem spominu. Glede avstrijskega izvršilnega reda je še posebej opomniti, da mu nikakor ni bilo vzorec nemško izvršilno pravo. Pozna se pa temu zakonu, da končno ni bil z ono skrbjo urejevan, kakor se to lahko trdi o avstrijskem civilno-pravnem redu. Pogreški v tem oziru so popravljani v našem novem izvršilnem postopniku.

Skromno priznava avtor koj v uvodnih pripombah, da se je predvsem posluževal nele komentarjev ter znanstvenih del o avstrijskem izvršilnem redu, da je marveč posebno še črpal iz bogatega gradiva, nabranega v »Krek-Škerlj« in »Eberl-Sajovic«. In vendar pomeni vse to, kar je dr. Goršič moral še sam zbrati in dodati, ogromno delo zase. Prav izvršilni postopnik se nanaša v toliki meri na druge zakone in uredbe raznih panog, da je opozoritev nanje v vestnem komentarju neizbežna. Premotrimo le nekoliko izredno plodovito zakonodajo v naši državi od 6. januarja 1929 dalje pa do novega leta 1931. Nastali so od tedaj vsi naši edinstveni zakoni na polju kazenskega prava,² dobili smo pred izvršilnim tudi nov civilnopravdni postopnik s poznejšim uvodnim zakonom, nov konkurzni zakon in zakon o prisilni poravnavi izven konkurza, zakone o sodnikih rednih sodišč, o ureditvi rednih sodišč, o advokatih, o notarjih,³ zakon o sodnih taksah s pravilnikom,⁴ zakona o zemljiških knjigah in o notranji ureditvi zemljiških knjig.⁵ Omeniti je dalje zakone o zaščiti avtorskega prava,⁶ o pobijanju nelojalne tekme,⁷ več zakonov pretežno upravne narave, kakor zakon o notranji upravi,⁸ o praznikih,⁹ invalidski zakon, zakon o izdajanju tapij (str. 212 Goršičevega tolmača) itd. »Tolmač« se mestoma sklicuje nele na te zakone, marveč še na druge in navaja tudi o njih izišle uredbe ter pravilnike in opozarja izrečno na mesta, ki so važna glede na posamezne določbe izvršilnega postopnika. K nazadnje pred natiskom »Tolmača« razglašenim zakonom, ki jih ta navaja, spadajo zakon o žandarmeriji¹⁰ in zakon o državnih policijskih uslužbencih.¹¹

Avtor se zaveda, da manjka k novemu zakonu še poseben uvodni zakon. Mislimo pa, da opozarja »Tolmač«

² Po izdaji dr. Goršičevega »tolmača« je bil obelodanjen novelirani zakon o državnem sodišču za zaščito države 24. oktobra 1930 Sl. Nov. 5. novembra 1930 št. 254/LXXXVIII.

³ 11. septembra 1930 Sl. Nov. 26. septembra 1930 št. 220/LXXVII. K temu še uredba o tarifi o nagradah javnih notarjev z dne 30. novembra 1930 Sl. Nov. 29. decembra 1930 št. 299/CIV.

⁴ 30. maja 1930 Sl. Nov. 17. junija 1930 št. 134/L.

⁵ 18. maja 1930 Sl. Nov. 1. julija 1930 št. 146/LIII—307 in 308.

⁶ 26. decembra Sl. Nov. 27. decembra 1929 št. 304/CXXIX.

⁷ 4. aprila 1930 Sl. Nov. 11. aprila 1930 št. 83/XXXII.

⁸ 19. junija 1929 Sl. Nov. 21. junija 1929 št. 143.

⁹ 27. septembra 1929 Sl. Nov. 5. oktobra 1929 št. 233/XCVI z uredbo minist. pravde 1. februarja 1930 Sl. Nov. 7. februarja 1930 št. 29/X.

¹⁰ 27. septembra 1930 Sl. Nov. 14. oktobra 1930 št. 235/LXXXI.

¹¹ 14. oktobra 1930 Sl. Nov. 5. novembra 1930 št. 254/LXXXVIII.

že sedaj na domnevano vsebino še manjkajočega uvodnega zakona, predvsem, kolikor se mestoma sklicuje na takozvane izvršilne privilegije (n. pr. pri §§ 98 in 107 ter drugih izv. post.) ter na zakone in uredbe, važne osobito za vprašanje, kaj vse da je smatrati kot izvršilni naslov. Le obrazložitev k §§ 1 in 2 izv. post. obsega v knjigi 51 tiskanih strani. Avtor je uporabljal osobito v dveh zelo važnih smereh tudi že načrte bodočih zakonov, namreč načrt o zakonu o občnem upravnem postopanju¹² in načrt o nespornem postopanju, ki še ni zakon. Seveda se mora sklicevati glede na prehodno dobo tudi na ces. pat. 9. avgusta 1854 drž. zak. št. 208. Avtor tudi ni čakal na uredbo o novem sodnem poslovniku in na pravilnik za izvršilne organe, dasiravno je bilo besedilo novega izvršilnega postopnika očitvidno vprav glede na to uredbo in pravilnik za izvrševalne organe izdatno skrajšano napram svojemu vzorcu. Na mnogih mestih pa črpa avtor očitvidno tudi iz svoje lastne bogate prakse in se sklicuje poleg tega na bogato literaturo in judikaturu o določbah avstrijskega izvršilnega reda. Nov poslovnik in instrukcije torej domnevno ne utegnejo prinesiti mnogo protislovnega z izvajanjem v tej knjigi. Poudarjati je še na to, da glede na sila obvezno snov ni preobširna, kar je posebna vrlina te knjige.

Glede na vse to, kar smo gori omenili, bo potrebno, da nam poskrbi avtor v doglednem času in najbolje tedaj, ko bo novi izvršilni postopnik že v praktični rabi, v dodatku h knjigi vse to, kar se bo dopolnilo in izpremenilo po nadaljnjih novih zakonih in uredbah, razglašanih od novembra 1930 naprej. Priporočljivo bi bilo, če bi poseben pregled izkazoval vse one zakone, uredbe in pravilnike, na katere se tolmač mestoma sklicuje. Dasiravno bi taka sestava bila precej trudapolna, bi vendar ne bila odveč tudi razporedba sličnih določb avstrijskega, madžarskega in bosanskega izvršilnega prava v posebni tabeli.

Po teh občnih opombah naj v kratkem pregledu s pomočjo dr. Goršičeve knjige primerjamo novi izvršilni postopnik z njegovim vzorcem — avstrijskim izvršilnim redom, kar je storila sicer na kratko že naša knjiga v svojem uvodu.

Novi izvršilni postopnik je ne samo v zunanostih, marveč deloma tudi v bistveno važnih določbah temeljito predelan izvršilni red v poslej novelirani obliki,¹³ veljaven za

¹² Sedaj že zak. 9. novembra 1930 Sl. Nov. 25. novembra 1930 št. 271/XCIII.

¹³ Zak. z dne 27. maja 1896 drž. zak. št. 79 v zvezi z zak. 1. junija 1914 drž. zak. št. 118.

časno do 1. januarja 1932 v območju višjih deželnih sodišč v Ljubljani in v Splitu.

Zmanjšano je v novem zakonu skupno število paragrafov. Zakon se deli v dva glavna dela. Prvi del (§§ 1 — 320 izv. post.) obsega izvršbo v ožjem pomenu besede, drugi del pa izvršbo v zavarovanje in določbe o začasnih odredbah (§§ 321 — 352 izv. post.). Prvi del vsebuje v treh oddelkih občne predpise (§§ 1 — 68), izvršbo v izterjanje denarnih terjatev (§§ 69—300) in v svrhu uresničenja drugačnih kakor denarnih zahtevkov (§§ 301 — 320 izv. post.). Zadnji del pa obravnava najprej izvršbo v svrhu predhodne izpolnitve v zavarovanje in dosedanje izvršbo v zavarovanje denarnih terjatev (§§ 321 — 328) ter končno predpise o začasnih odredbah (§§ 329 — 352 izv. post.).

Izdatno zmanjšanje skupnega števila paragrafov gre le deloma na ta račun, da so povsem izpuščeni ali skrajšani predpisi avstrijskega izvršilnega reda. Cela vrsta določb je slogovno predelana, pri čemer opažamo izdatne skrajšave. Marsikaj je bilo izpuščeno kot nepotrebno za naše razmere ali kot samo ob sebi razumljivo, drugo je pridržano posebnim pravilnikom in sodnemu poslovniku.¹⁴ Izvršilni postopnik pa vsebuje tudi dokaj povsem novih določb, ki jih avstrijski izvršilni red sploh ne pozna.¹⁵ Naslednji razgovor naj pojasni, da gre za zakon na zunaj sicer manjšega, vsebinsko pa precej večjega obsega.

Kakor že omenjeno, pojasnjuje že obrazložba prvih dveh paragrafov ogromne izpremembe, ki jih je naša zakonodaja na tem polju povzročila. Opozoriti je treba zlasti na čekovne plačilne naloge po § 653 c. p. p. (§ 2 toč. 2 izv. post.), a k točki 5. pravkar cit. določbe izv. post. našteva tolmač kazenske izvršljive odločbe glede na vse sedaj veljavne kazenskopravne zakone in uredbe, kazoč pri tem na predpis § 50 odst. II. izv. post. Izpuščena je v novem zakonu navedba plačilnih povelj v opominjevalnem postopanju, pa v področju višjih deželnih sodišč v Ljubljani in v Splitu ostane še nadalje tako plačilno povelje izvršilni naslov.¹⁶ Pri

¹⁴ Ni n. pr. več določb §§ 2, 5, 22, 23, 46, 64, 72, 73, 136, 137, 140—144, 248, 265, 269, 339, 348, 359, 368, 373 avstr. izv. r.

V §§ 27, 30, 51, 68, 175, 200, 209 in drugih novega izv. post. je pa združenih kar po več ločenih predpisov avstr. izv. reda.

¹⁵ Najpomembnejše so v tem oziru določbe §§ 45, 69, 148, 149, 210, 217, 242—252, 321 novega izv. post.

¹⁶ Uvod. zak. k c. p. p. 9. julija 1930 Sl. Nov. 30. julija 1930 št. 171/LXV: čl. 14 št. 1 (Zak. 27. aprila 1873 drž. zak. št. 67 s spremembami)

razgovoru o izvršilnih naslovih, nastalih v upravnem postopanju se ozira avtor na načrt zakona o občnem upravnem postopanju, na načrt, ki je poslej postal že zakon (glej prip. št. 12).

O izvršilnih naslovih, nastalih v inozemstvu, govori izv. post. že v §§ 3. do 5. in o izvršbi na podstavi takih izvrš. naslovov v §§ 8 do 10.¹⁷ Pravni položaj se napram onemu, kakor ga tu opisujejo »Eberl-Sajovic« in »Lapajne« ni mnogo izpremenil in se zlasti ni razširil krog držav, s katerimi je dogovorno urejena izvršba v tuzemstvu in inozemstvu na podlagi vzajemnosti. Omenjamo, da konvencija naše države z Madžarsko z dne 11. novembra 1929 Sl. Nov. 15. oktobra 1930 št. 236/LXXXII o medsebojni izvršbi ne vsebuje še točnih določb. Na koncu naše knjige je natisnjena semkaj spadajoča Haška konvencija z dne 17. julija 1905 kot zakon naše države z dne 6. februarja 1930 Sl. Nov. 3. maja 1930 št. 100/XXXVIII.

Izvršba radi plačila denarnih terjatev je dopustna tudi zoper državo (§ 20 izv. post.), ni pa več tu pridržka, ki ga je vseboval načrt, da se sme dovoliti taka izvršba le tedaj, ako je upnik iskal nakazilo od pristojnega oblastva, a ga ni dobil v treh mesecih, štetih od svojega, na to merečega predloga. Pridružujemo se avtorjevemu naziranju, skladnemu s predpisi zakona o državnem računovodstvu,¹⁸ da bo moral zahtevajoči upnik tudi po 1. januarju 1932 dalje izkazati v predlogu na izvršbo, da ni imela uspeha njegova prošnja za nakazilo zneska, dolžnega od državne blagajne.

Nova je točka 3. § 22 izv. post. o onem sreskem kot izvršilnem sodišču, ki nastopa, če gre za izvršbo na ladje morske ali rečne plovitbe ali na zrakoplov. Merodaven je stalež (domača luka) ladje, zrakoplova ali pa kraj, kjer se vodi dotični vpisnik glede ladje ali glede zrakoplova.

Že v občnem delu določa § 27 izv. post.,¹⁹ da se dovoljena izvršba sprovede po službeni dolžnosti (uradoma) Res pa se izvršilni postopnik izogiba besedilu, da sodišče odredi kaj v tekočem izvršilnem postopanju u r a d o m a a l i n a p r e d l o g. Tako so n. pr. izpuščene te besede v § 172 izv. post.²⁰ Med predpisi o prisilni dražbi nepremičnin najdemo

po zak. 1. junija 1914 drž. zak. št. 118, 30. januarja 1922 Sl. Nov. št. 105/XVIII in uredbo 15. aprila 1924 Sl. Nov. št. 106/XXIII.

¹⁷ §§ 79—86 avstr. izv. r.

¹⁸ 22. januarja 1922 Sl. Nov. št. 148.

¹⁹ §§ 16 in 33 avstr. izv. r.

²⁰ Določitev naroka o razdelbi najboljšega ponudka. § 209 avstr. izv. r.

nove določbe (§§ 148, 149 izv. post.), da določi sodišče uradoma dražbeni narok na novo ob določenih pogojih.²¹ Napram § 264 avstr. izvr. r. je važna določba §§ 208 stav. 2 in 220 odst. I. izv. post., po katerih je redoma²² odrediti po odobritvi rubeža uradoma dražbo zarubljenih premičnin. »Tolmač« pri § 27 izv. post. navaja (str. 131) vse one redke primere, kjer pušča novi zakon v nemar oficialno maksimo.

Povsem na novo vpeljuje novi izvršilni postopnik protii izvršbo ali reeksekucijo (§ 45 izv. post.), ki je povzeta po ogrskem izvršilnem zakonu. Smisel nove določbe je ta, da more izvršilno sodišče na predlog dosedanjega zavezanca (prej obsojenega dolžnika) dovoliti protii izvršbo, s katero se vpostavlja poprejšnje stanje, izpremenjeno po izvršbi na podlagi naslova, ki je bil pozneje po sprovedbi izvršbe pravnomočno izpremenjen, proglašen kot ničen, ukinjen ali je postal neveljaven. Sme se pa tudi dovoliti taka protii izvršba, ako je začasa veljave omenjenega izvršilnega naslova obsojeni dolžnik (zavezanec) dobrovoljno izpolnil zahtevek. Izvršilno sodišče odloči o takem predlogu na podlagi ustne razprave. Če predlogu ugodi, naloži prejšnjemu zahtevajočemu upniku, da v roku 15 dni vrne predlagatelju reeksekucije to, kar je bil že prejel na podlagi sedaj ne več veljavnega izvršilnega naslova. Stroškovno vprašanje se reši po § 153 odst. I. c. p. p.

V §§ 50 do 68 izv. post. je urejen izvršilni postopek krajše in pregledneje kakor v avstrijskem izvršilnem redu,²⁴ dasi ni bistvenih razločkov. »Tolmač« k § 57 izv. post. (str. 188) opozarja na določbo § 614 odst. IV. c. p. p., po kateri so dopuščena v rekurzu tudi »nova«, če rekurent ni imel prilike do izjave o predmetu, preden je bil izdan pobijani sklep. Pri § 65 izv. post. (str. 195) so omenjene nove, v področjih apel. sodišč v Beogradu in v Skoplju ter v področju velikega sodišča v Podgorici veljavne advokatske tarife. Manjši pomen utegne tu imeti nova tarifa za notarje z dne 30. nov. 1930 Sl. Nov. 29. decembra 1930 št. 299/CIV.

V posebnem delu glede izvršbe v izterjanje denarnih terjatev (§§ 69 — 300) je omeniti najprej zanimivo določbo § 69 izv. post. Po tej se sme dovoliti izvršba v izterjanje denarne terjatve, ki brez pripadkov ne preseza zneska tisoč dinarjev²⁵ na nepremičnine le tedaj, ako zahtevajoči

²¹ Prim. §§ 165 št. 3 in 188 avstr. izv. r.

²² Če ni predlagana izvršba zgolj z rubežem premičnin.

²³ §§ 40—43 ogrskega zak. čl. IX. iz l. 1912.

²⁴ §§ 50—78 avstr. izv. r.

²⁵ Ali pa več takih terjatev v skupnem istem največjem obsegu.

upnik verjetno izkaže, da izvršba na zavezančevo premično imovino ni privedla do popolnega plačila take izvršljive terjatve, ali če zahtevajoči upnik verjetno izkaže, da nima zavezanec sploh nobene premične imovine ali ne toliko in takih premičnin, da bi se iz njih doseglo poplačilo. Kakor nam pojasnjuje v predgovoru dr. Goršič, je načrt k izvršilnemu postopniku vseboval²⁶ v pravnem in gospodarskem oziru še nadaljnje sila dalekosežne odločbe, s katerimi bi bil ustanovljen nekak eksistenčni nepremičninski minimum v prid zavezancu — poljedelcu, ki sebe in svojo rodbino v glavnem preživlja z obdelovanjem zemlje. Ta minimum naj bi bil izvzet od katerekoli izvršbe, a lastnik poljedelec ga tudi svojevoljno pogodbeno ne bi smel odsvojiti niti obremeniti z malimi izjemami v prid nekaterih privilegiranih terjatev. Pridržani so ti predpisi, vprav radi različnih prilik na raznih krajih države posebnemu zakonu. O stvari se bo, kakor čujemo, razpravljalo tudi še na prihodnjem pravniškem kongresu.

Upoštevan je pri obrazloženju predpisov o prisilni osnovi zastavne pravice naš novi zakon o zemljiških knjigah. Prav to velja glede določb o izvršbi s prisilno upravo in dražbo nepremičnin. Slednje določbe (§§ 107 — 207 izv. post.) so pa vendar napram dosedaj veljavnemu avstr. izvr. redu precej predrugačene, na kar opozarja obširno tudi dr. Goršič v svoji knjigi in to že v občnih pripombah k oddelku o prisilni dražbi (str. 252 nasl.).

V zadnjem odstavku uvodnega § 107 izv. post.²⁷ tega poglavja, je povedano, da s me zahtevajoči upnik svojemu predlogu na uvedbo dražbenega postopanja predložiti listine, s katerimi se posvedoči vrednost tiste nepremičnine ter končno tudi dražbene pogoje.

Iz obrazložbe (k § 107 toč. III.) izvemo, da je načrt iz l. 1928, v slični določbi zahteval imperativno predložitev gorenjih listin, a je tamkaj načrt tudi našteval — sicer ne taksativno — listine, s katerimi da je možno posvedočiti vrednost nepremičnine, ki naj se prisilno proda. Take listine so n. pr. službena potrdila o rednem letnem davku, potrdila občinskega oblastva o prometni vrednosti nepremičnine, prijave o višini najemnin in zakupnin, kupoprodajne pogodbe in listine o morda prej izvedeni cenitvi. Tolmač k §§ 109 in 110 izv. post. obrazložuje skrbno na podlagi novih določb o zemljiških knjigah učinek, ki ga ima zaznamba dovolitve

²⁶ V §§ 68 do 73 načrta iz l. 1928, ki so bili povzeti srbskemu (§ 471) in črnogorskemu (§ 256) postopniku v drž. pr. sporih.

²⁷ § 133 odst. I. in II. avstr. izv. r.; § 109 nač. iz l. 1928 o izv. post.

prisilne dražbe v zemljiški knjigi, a k § 110 odst. III. izv. post. pripominja, da avstr. izv. red (§ 135 avstr. izv. r.) nima temu predpisu ustrezne določbe v pogledu uvedbe prisilne dražbe zemljišč, ki v zemljiški knjigi niso vpisana. Če gre za zemljišča take vrste, je potrebno, da se izvrši njih rubežni popis in pri tej priliki se zemljišča tudi ocenijo. Sicer sodna cenitev zemljišča, ki se naj proda na prisilni dražbi, na licu mesta ni vsikdar potrebna,²⁸ redoma naj s pomočjo zvedencev sodišče brez ogleda na licu mesta ugotovi po prostem preudarku vrednost nepremičnine in obenem tudi vrednost priteklin ter stvarnih bremen in določi še vrednost, ki jo ima nepremičnina s temi bremenmi in brez njih. Izjemoma pa naj se ocenijo taka zemljišča na licu mesta, zlasti tedaj, če gre za zemljišča večje vrednosti. Predvidena je uredba o tem, katera zemljišča je smatrati kot taka, ki so večje vrednosti, nadalje o zvedencih, njih nagraditvi in o načinu, kako se mora vršiti cenitev na licu mesta. O predlogu, da naj se glede na ocenitev že izvršeno v kakšnem prejšnjem dražbenem postopanju ali glede na listine o verjetno izkazani vrednosti zemljišča opusti ponovna cenitev, mora sodišče zaslišati stranki, odnosno nasprotnika onega, ki predlaga tak način ocenitve zemljišča, ki naj se proda.

Le z naredbo je doslej uveljavljen v območju avstr. izv. reda predpis, da se utegne iz razlogov umestnosti izvršiti prisilna dražba nepremičnine po primerni ureditvi dražbenih pogojev s prodajo posameznih zemljiških parcel ali po skupinah parcel (§§ 115 točka 8 in 123 izv. post.). Tukaj pa je potrebno, da se utrdi vrednost vsake parcele zase in pa temu ustrezni najmanjši sprejemljivi ponudek. Poleg strank utegne predlagati opravilo dražbe po parcelah tudi vsak upnik, čigar terjatev je zastavopravno zavarovana na dotičnem zemljišču. O dražbenih pogojih, vsebujočih tak način dražbe, se mora odrediti narok za razpravljanje.

V §§ 128 — 132 in §§ 152 — 154 izv. post. je prevzeta iz avstr. izv. reda²⁹ predhodna ugotovitev bremenskega stanja, ki jo načrt iz l. 1928. kot navidezno manj praktično institucijo ni hotel uvesti. Dr. Goršič komentira te predpise po dosedanih virih izcrpno.

Če na dražbi ni doseči najmanjšega sprejemljivega ponudka, se sme odrediti na predlog zahtevajočega upnika

²⁸ Prim. §§ 140—144 avstr. izv. r., ki jih ne vsebuje v tej obliki izvršilni postopnik.

²⁹ §§ 164—168 in §§ 190—192 avstr. izv. r.

najkasneje v roku enega meseca nov dražbeni narok. Ta se naj po potrebi bolje pripravi z ocenitvijo zemljišča, če je še ni bilo, ali tudi glede na uspeh ocenitve z dopolnitvijo dražbenih pogojev (§ 148 izv. post.). V zvezi s to določbo je ona § 165 točka 5 izv. post., da zahtevajoči upnik pred potekom pol leta ne sme predlagati novega dražbenega postopanja, če je zamudil gorenji rok onega meseca, štet od dneva dražbe, ki je bila brezuspešna. Prav to velja o sličnem brezuspešnem poteku novega po § 148 izv. post. odrejenega dražbenega naroka. Če je pa bila prisoja³⁰ zemljišča iz drugih razlogov, kakor je zgoraj omenjeni, pravnomočno odklonjena, a je sicer dražba dopustna, odredi sodišče uradoma nov dražbeni narok, ki se vrši na podlagi prejšnjih dražbenih pogojev (§ 149 izv. post.).³¹

K § 177 izv. post. (§ 216 avstr. izv. reda) našteva dr. Goršičeva knjiga podrobno prvenstvene terjatve, ki pridejo sedaj po zakonu o neposrednih davkih,³² zakonu o taksah in drugih novejših predpisih v poštev.

Glede izvršbe z rubežem in prodajo premičnin (§§ 208 do 240 izv. post. T. str. 393 nasl.) je treba takisto opozoriti na nekaj važnih sprememb avstr. izv. reda, že kar se tiče stvari, ki niso zarubljive.³³ Posebno je zanimiva v tem pogledu zaščita zavezanca, ki je sam poljedelec ali ki se pretežno preživlja s kmetijstvom. No, posebej še poudarja izv. postopnik,³⁴ da se ne sme oddvojeno voditi izvršba na prirastek in na pritekline. Ni določbe po vzorcu nemškega prava,³⁵ ki bi dovoljevala posebno izvršbo z rubežem in prodajo (premičnin) na še ne od tal ločene poljske pridelke, ki se smejo prodati šele po njih dozoritvi. Če je predlagana izvršba z rubežem in prodajo premičnin, odredi izvršilno sodišče uradoma prodajo (§ 220 izv. post.), če ni predlagan izključno le rubež. V tem primeru mora zahtevajoči upnik v roku enega leta od dneva rubeža predlagati prodajo, ker sicer na zarubljenih premičninah pridobljena zastavna pravica prestane.³⁶

³⁰ »Dosuda« po slovenskem besedilu avstr. izv. reda »domik« (»Zuschlag«). Slovenski prevod zakona o zemlj. knjigah rabi pa slednji izraz (§ 79 z. o z. knj.).

³¹ Prim. § 188 odst. II., III. in IV. avstr. izv. r.

³² Zak. 8. februarja 1928 Sl. Nov. 29/VIII.

³³ §§ 209 in 210 izv. post. in 251 avstr. izv. r.

³⁴ § 211 izv. post. in 252 avstr. izv. r.

³⁵ § 824 nemš. c. p.

³⁶ §§ 208 in 215 izv. post., odnosno §§ 249 in 256 avstr. izv. r.

V poglavju o izvršbi na denarne terjatve navaja tolmač k § 241 toč. 4. izv. post.³⁷ tudi nezarubljiva plačila in podpore po invalidskem zakonu od 4. julija 1929 Sl. Nov. 13. julija 1929 št. 161/LXVI s poznejšimi dopolnitvami. Naslednjih 10 paragrafov izv. post. (§§ 242 — 252) pa napravljaja konec precej zmedenemu dosedanemu pravnemu stanju glede vprašanja, koliko so odvzete od izvršbe plače in pokojnine javnih in zasebnih nameščencev ter delavske mezde.³⁸ Zakon loči tukaj med privilegiranimi³⁹ in nepriviligiranimi terjatvami. Določbe (§§ 241 — 252 zv. post.) so javnopravnega značaja. Njih uporaba se z dogovorom med zahtevajočim upnikom in zavezancem ne more ne izključiti ne omejiti. Šlo bi predaleč, ako bi hoteli tu navajati podrobnosti sicer dovolj jasnih gorenjih predpisov. Pri § 243 izv. post., ki govori o zarubljivosti polovice obsojenčevega zaslužka v času, ko prestaja kazen v prid dolžnih alimentacij, nas opozori avtor na kolizijo te določbe z ono po § 37 zakona o izvršitvi kazni na prostosti, po kateri pripada ves obsojenčev zaslužek državi. Strinjamo se z naziranjem, da je imeti slednjo zakonito določbo kot deloma derogirano s poznejšim § 243 izv. post.

Glede izvršbe na denarne terjatve zoper državo soglaša § 255 izv. post. s § 295 avstr. izv. reda, da je strogo ločiti med oblastvom, ki nakazuje izplačilo in oblastvom, ki nakazilo izvrši z izplačilom. Z vročitvijo sodne plačilne prepovedi prvonavedenemu oblastvu (naredbodavcu) je šteti rubež kot izvršen. Želeti bi bilo, da dr. Goršičeva knjiga ob bodoči novi nakladi še bolj izjasni z navedbo konkretnih primerov ta važni razloček. Najbolje bi ustrezal za praktično uporabo kar popoln pregled vseh »naredbodavcev« in izplačilnih blagajn (računovodstev). Žal, da nimamo še naredbenika ministrstva pravde, ki bi nam od časa do časa sporočil preglede gorenjih v § 255 izv. post. mišljenih oblastev.⁴⁰

V novi zakon ni prevzeta določba § 368 avstr. izv. reda, ki omogočuje, da vtožuje zahtevajoči upnik svojo korist ali odškodnino, v primeru, če se izkaže dajatev ali storitev, ki ne obstoji v denarju, izvršilno kot neizterljiva, ne le na

³⁷ § 290 avstr. izv. r. nima te točke.

³⁸ Glej »Eberl-Sajovičeve« pripombe k čl. IX. Uvod. zak. k avstr. izv. r.

³⁹ § 251 izv. post.

⁴⁰ Predsedništvo višjega deželnega sodišča v Ljubljani je s tiskanim razpisom 14. januarja 1925 Preds. 1542/2/24—6 sporočilo vsa naredbodavna in izplačilna oblastva v svojem okolišu.

rednem, zato pristojnem, temveč tudi na izvršilnem sodišču.⁴¹

Poleg izvršbe v zavarovanje v ožjem pomenu besede, pozna novi zakon tudi še izvršbo v predhodno izpolnitev, pa le v zavarovanje zahtevka, ki ni usmerjen na plačilo denarnega zneska in tudi ni prikladen v zavarovanje s predznambo v zemljiški knjigi (§ 321 izv. post.). Določba, ki vpeljuje to novo vrsto izvršbe v zavarovanje, je posneta po nemškem izvršilnem pravu.⁴²

Sodišče (§ 7 točka 1 izv. post.) dovoli tako izvršbo v predhodno (predčasno) izpolnitev, da si še ni postala sodba rednega tuzemskega sodišča pravnomočna ali še ni radi postavljenega daljšega paricijskega roka izvršna. Sodišče ugotovi predlogu, če smatra to kot umestno, a je predlagatelj verjetno izkazal obstoj nevarnosti prihodnjega obrezo uspešenja sedaj še nemogoče izvršbe v izpolnitev in položil primerno varščino. Višino in kakovost varščine določi sodišče po zaslišanju obeh strank in pred pologom varščine se dovoljena izvršba s predhodno izpolnitvijo ne sprovede. Tukaj pa se tudi ozira sodišče na dolžnika in ne uvaža predloga, ako dolžnik s svoje strani verjetno izkaže, da bi mu iz take predhodne izvršbe mogla nastati nepovračljiva škoda ter v korist upnikovega zahtevka položi primerno varščino.

Podrobno opozarja dr. Goršičev tolmač na deloma novo ureditev (§ 323 izv. post.) pri izvršbi v zavarovanje denarnih terjatev v primerih, kjer posvedočba nevarnosti, v misel vzeta v § 322 izv. post. ni potrebna. Niso prevzeta med naslove, na podlagi katerih je mogoče doseči izvršbo v zavarovanje plačilna povelja v opominjevalnem postopanju.⁴³ A kar se tiče sodb v državljansko pravnih sporih, navedenih v § 323 točka 3 in 4 izv. post., se sme izvršba v zavarovanje dovoliti le na polog varščine za škodo, ki bi utegnila nastati zavezancu iz izvršbe. Sicer pa je treba

⁴¹ Določbe §§ 502 in nasl. c. p. p. ne dopuščajo prav za prav, da bi se poleg glavnega zahtevka na izročitev kakega predmeta stavil v tožbi še eventualni zahtevek na plačilo denarne vsote za primer, da se izkaže ne v denarju obstoječa terjatev kot neizterljiva.

⁴² Od tamkaj je bila prevzeta v madjarski in bosanski pravdni postopnik (»Tolmač« str. 519 nasl.). Izvršba v predhodno izpolnitev je dopustna v Nemčiji tudi za nekatere denarne terjatve, kar bi pa pri nas zaradi uzakonjene izvršbe v zavarovanje bilo odveč.

⁴³ § 371 toč. 3. avstr. izv. r. Glej tudi pripombo št. 16 zgoraj.

postopati tukaj kakor to odreja določba o izvršbi na predhodno izpolnitev.⁴⁴

V skladu s potrebami vsakdanjega življenja je izvršilni postopnik razširil možnost zavarovanja zahtevkov po začasnih odredbah. Že pri začasnih odredbah v zavarovanje denarnih terjatev je opozorjeno (§ 330 izv. post.), da velja kot znatno otežkočenje bodoče izvršilne izterjave, če bi se sodba morala izvršiti v inozemstvu.⁴⁵ Tudi v zavarovanje le denarnih prispevkov se sme dovoliti le začasna odredba s prepovedjo odsvojitve in obremenitve zemljišč ali stvarnih pravic na njih, a to le, če posvedoči predlagatelj, da nasprotnik nima za zadostno zavarovanje ogrožene terjatve druge imovine (§ 331 izv. post.). Avtorju našega tolmača daje razlaganje o možnostih začasnih odredb v zavarovanje nedenarnih terjatev (§ 332 izv. post.) priliko, da opozarja na zanimive določbe zakonov o nelojalni tekmi in o avtorskem pravu.⁴⁶

Primerjali smo na podlagi dr. Goršičeve knjige novi izvršilni postopnik z doslej (do 1. jan. 1932) pri nas veljavnim izvršilnim redom, da pokažemo, kar poudarja tudi avtor sam, da je ta izvršilni postopnik na eni strani mnogo krajši kakor njegov vzorec in tudi enotnejši, a na drugi strani vendarle težaven in kompliciran. Prav glede na vedno bolj in bolj izenačeno stanje zakonov v naši državi bo zahteval v pre mnogih vsakdanjih primerih tudi od starejšega prak-tika ponovno poglobitev vanj. V to pa bo služil najbolje dr. Goršičev tolmač, ki je na eni strani posnel vse iz dose-danje literature in judikature, kar obdrži svojo važnost tudi za prihodnost, na drugi strani pa izcrpno opozarja na bistveno predrugačeno pravno stanje v naši državi.

⁴⁴ § 321 odst. II. in III. izv. post.

⁴⁵ Prim. § 381 št. 1. avstr. izv. r. in § 332 št. 1. izv. post. glede drugih denarnih zahtevkov.

⁴⁶ Glej pripombe pod št. 6 in 7 zgoraj.

Književna poročila.

Dr. Dolenc Metod: 1. Prispevek k zgodovini »zelenastva« med Slovenci. Odtis iz Šišičevega zbornika 1929. Str. 201 do 210.

2. Pravni institut »Klausel des allgemeinen Landschadenbundes« v slovenskih deželah. Odtis iz Zbornika znanstvenih razprav VII. 1930. Str. 34.

3. Slovenska ljudska sodišča v dobi od 16. do 18. stoletja. Preštampano iz 239. knjige »Rada« Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. 1930. Str. 55.

Prva od teh treh razprav menda največ zaradi tega ni popolnoma uspeła, ker izhaja pisatelj od dogmatsko nebitvenega, a tudi sploh nevažnega razločevanja, ki je bilo običajno v starejši nemški doktrini, kaj je »Zins- ali Geldwucher« in kaj je »Sachwucher«. Kurt Peschke (Eisler—Weber—Wieser, Handbuch der Staatswissenschaften VIII, str. 1083) sodi raz motrišče nemške terminologije, da je beseda »Sachwucher« slabo narejena. Slovenski neologizem »stvarno (!) odušstvo« (bolje bi bilo reči »nenovčno odušstvo«) je še strašnejši. — Rimljani so pobijali odušstvo sploh, tudi odušstvo pri nenovčnih predmetih, saj so uvedli civilnopravno prepoved »laesio enormis« in zapoved iusti pretii. Prav analiza njihovih uredb je mnogo pripomogla, da smo spoznali, da ima vse odušstvo iste elemente. S to sintezo se je koristilo že več modernih zakonikov, ki postavljajo enoten pojem odušstva. — Diferenciacija je potrebna v pravcu, ali se ima proti odiranju zaščititi posameznik ali splošnost. Tako govorimo v prvem slučaju o odušstvu (Individualwucher), v drugem slučaju o dragoletstvu (Sozialwucher). To, kar imenuje pisatelj »zelenastvo«, more biti eno ali drugo. V obeh slučajih imamo zanj svoja točna oznamenila. Besedi »odušstvo« ali »dragoletstvo« moramo dodati dopolnilo »s povprečnim nakupovanjem žita na polju«, »grozdja na trsju« in slično, torej besede, kakršne je pisatelj našel v svojih virih (»auf die Esst zu Pausch«, »auf dem Felde zu Pausch«). Dragoletstvo je občno ime, ki ga rabimo za označevanje vseh vrst socialnega odiranja, ne samo za dragoletstvo pri cenah (Preistreiberei). Hrvatski pravniški in zgodovinarski krogi bodo imeli našo terminologijo za zelo siromašno. V resnici nam srbskega nerazumljivega neologizma »zelenastvo« prav nič ni treba, ker imamo termine »odušstvo« odn. »dragoletstvo« s povprečnim nakupom grozdja na trsju. Ko objasnjujemo, da je določevanje terminov zavisno od pravnega opredeljevanja, ne smemo zamolčati, da bi bil pisatelj še več dogmatskih oporišč našel v nauku o sredstvih obrambe, ki se jih zakonodaja poslužuje v borbi proti odušstvu. Toda v razpravi o »zelenastvu« se znajdemo kar pred ugotovitvijo, da je kazen vedra vina, ki so jo gorščine na Koglu, Bojniku in Starih vinih z občnimi sodbami zapretile onemu, ki bi grozdje povprek na trsju prodal, samoupravna naredba, izdana v borbi proti dragoletnikom, ki so vinogradnike upropaščali. Pisatelj se ne zaustavi pri vprašanju, ali ni bil samo poedin primer (individualnega) odušstva povod

rečenim občnim sodbam, nego apriorna domneva, da gre za pobijanje dragoletstva, ga kar potegne s seboj, češ odiranje se je bržčas razpaslo in škodovalo ravno najbolj revnim vinogradnikom; reakcija da je prišla iz sočutja do lastnih stanovancev na vinski gorici, iz duha praktične kolektivnosti, pa morda tudi iz mržnje proti izkoriščevalcem, ki so prihajali iz mest in trgov in spravljali mastne dobičke, dasi jih niso zaslužili s trudom svojih rok. — Popolnoma neverjetno je, da je v dobi teh gorskih zborov premahovalo dragoletstvo s povprečnim kupovanjem grozdja na trsju. Domača zgodovina o dragoletnikih te vrste ničesar ne ve. Gorskemu gospodu ni nedostajalo sredstev proti takim pijavkam, saj noben vinogradnik ni smel izvoziti ali iznesti ne mošta ne vina brez odobrenja gorskega gospoda ali njegovega gornika. Gorski gospod bi bil zabranil izvoz in iznos, čim bi bili ogroženi njegovi interesi. Gornik bi ga bil na to opozoril. Gorski zbor bi bil nanj apeliral. Toda kaj vidimo? Gorski gospod se je glede gorskih zborov, ki so se l. 1743. vršili na Koglu, Bojniku in Starih vinih, popolnoma dezinteresiral. Gorski zbori pa so se obrnili — proti svojim članom. Tudi tu zdrkne pisatelj preko težav, češ, »lastnim vinogradnikom se je zabičilo pod kaznijo, naj se ne dajo odirati od tujih izkoriščevalcev, izkoriščevalci pa itak niso pripadali sodstvu vinogorskega zbora«. Socialna zaščita proti oderuštvi se ne daje tako, da se zagrozi kruta kazen žrtvi, ki jo je oderuh izmozgal! To ni nikaka obramba, še manj pa sočutje! Ni moči vzdržati hipoteze, da so se klevevški vinogradniki strogo zavzeli proti dragoletstvu s povprečnim nakupovanjem grozdja na trsju. — Duh, ki veje iz občnih sodb iz l. 1743., nam ni neznan. Te občne sodbe živo spominjajo na organizacijo cehov. Kakor so cehi maksimirali vsa dela in vse zaslužke svojih pripadnikov, prav tako so se gorski zbori posluževali svoje upravne avtonomije v to, da so na temelju proizvodnih stroškov, rizika, primerne čistega dobička in drugih konkretnih okoliščin regulirali ceno vinu. To je bilo v duhu dobe Marije Terezije. Ko se je v vinski gorici zgodil primer, da je ob trgatvi kmet povedal, da je grozdje že poleti prodal kar povprek, gorski gospod ob pritrtilu gornikovem ni odrekel svoje naknadne odobritve, da se prodano grozdje izvozi, toda naročil je gorniku, naj gorščina pazi, da se v bodoče kaj takega več ne pripeti. Vršeč posle gorske policije so gorščine v svojih plenih sklenile, da ima povprečna prodaja grozdja na trsju prestati, inace naj neposlušneža zadene kazen vedra vina. Kolektivna borba proti oderuhom je bila gorskim zborom nepoznana briga. Saj niti naša doba nima dovolj smisla za organizirano borbo proti individualnemu oderuštvi.

Dobro je pisatelju uspela druga razprava, v kateri nam razjasnjuje »instrumentum guarentigiatum«, pravni institut, ki je bil doslej malo objašnjen, dasi je zanimal naš pravniški svet, kar je vzklikal vznikla misel, da moramo raziskovati domače pravo. Vladimir Levčec, čigar manom se pisatelj klanja, je bil tudi tu zastavil svoje pero, a smrt ga je prestregla in vrgla našo pravno vedo za mnogo let nazaj. Pisatelj, ki neutrudno sestavlja slovensko pravno zgodovino, poleg tega pa monografsko objašnjuje lik za likom, kjerkoli je vglobitev potrebna, je porabil svoje, Levčevo in Luschinovo gradivo in nas presenetil z odlično monografijo, ki je razdeljena na štiri poglavja: zakonodaja, književnost, praktični primeri in zaključki. V kako teman kot je pisatelj

posvetil, se da soditi že po tem, da pravni institut, o katerem je govor, nima slovenskega oznamenila. Po naših mislih je kriv nerazjašnjeni izraz »Landschadenbund«, da se še nihče ni tvegala stopiti pred našo pravniško srenjo s terminološkimi predlogi. Pisatelj se v terminološko vprašanje ne spušča. »Land« pomeni štajersko, Kranjsko ali Koroško. Listina, opremljena s klavzulo »Schadenbunda«, je bila v dotični deželi izvršna; ako pa je bila opremljena s kompasnim pismom, t. j. z zaprosbo, naslovljeno na ogradno sodišče (Schrannengericht) sosednje dežele, je bila izvršna tudi v tej deželi. Štajerska, Kranjska in Koroška so to pravno pomoč dogovorile 21. junija 1584, a nadvojvoda Karl je dogovor s svojim mandatom z dne 10. aprila 1590 potrdil, češ, v takih primerih veljaj tožnikov zahtevkov kot likviden in kot terjatev, ki je zavarovana pri »Schadenbundu« vsake dežele, t. j. štajerske, Koroške, Kranjske. Nastanek besede »Schadenbund« res da še ni popolnoma objašnjen. Pomen klavzule, daljše in krajše, pa je popolnoma jasen. Klavzula je značila posebno sumarno postopanje ali pa takojšnjo izvršbo v vso imovino zavezanca in njegovih dedičev za vso škodo brez pravice pritožbe na višjo stopnjo. Menimo, da je prišel čas, ko treba pravni institut »Klausel des allgemeinen Schadenbundes« krstiti s terminom »klavzula deželске izvršnosti«, a listino — instrumentum garantigiatum — s terminom »listina s klavzulo deželске izvršnosti« ali tudi kar z nazivom »deželsko izvršna listina« (Kaspretova arhaična oblika »deželski« se po mojih mislih prilega zgodovinskemu osredju). Ako bi termin »Klausel des allgemeinen Schadenbundes« dobesedno prevedli, bi zabredli v greh, ki smo ga zakrivali, n. pr. prevedši termin »das Faustrecht« z izrazom »pravo pesti«, mesto z oznamenilom »pravo jačjeg a«. Sodimo, da pisatelj pravilno trdi, da so notarji, ki jih je Maks I. uvedel l. 1512., presadili zgornjeitalski »instrumentum garantigiatum« v Notranjo Avstrijo. Pisatelju moramo izreči toplo priznanje, da je z muko zbral sedaj znano literaturo (Rechbach 1680, Beckmann 1688, Suttinger 1714, Freyhoffen 1715 in Ankershoffen 1833). Da bi se le kmalu objasnilo, na katere indekse in dela se nanašajo Globčnikove štiri letnice iz 14. do 16. stoletja! Slutimo, da je tamkaj skrit ključ za odgonetljaj, kakšen je prvotni pomen »Schadenbunda«.

Tretja razprava z napisom »Slovenska ljudska sodišča v dobi od 16. do 18. stoletja« je do malega istovetna s pisateljevo razpravo »Die niedere Volksgerichtsbarkeit unter den Slovenen von Ende des 16. bis Anfang des 19. Jahrhunderts«. (Gl. Slovenski Pravnik 1930, str. 192.) Ko sem podpisane v tem listu referiral o tej pisateljevi razpravi, sem izrazil svoj dvom glede razlage Ruck (Rukh) = Rauch. To svojo opombo moram preklicati, ker sem se uveril, da pisatelj v smislu Stowasserjevih izvajanj pravilno trdi, da so »z lastnim dimom (mit aignem Rukhen) v gorščini sedeči tisti osobenjki, ki so imeli lastno ognjišče (dim). Čudno je vsekako, da je Andrej Recelj, ki je bil župnik na Raki (1582), prevedel to mesto z besedami »z lastnim hrptom«. Umestno se nam zdi opozoriti na to, da je pisatelj v slovenski razpravi (str. 3 in 4) zbral podatke o slovenskih prevodih gorskih bukev, ki jih je deset. V ostalem moramo ponoviti svojo sodbo o tem delu: aere perennius.

Dr. Francé Gorščič.

Nikolaj D. Pahorukov: Uvodni zakon za zakonik o sudskom postopku u građanskim parnicama. Geca Kon. Beograd 1930. 74 str. Cena ?

Knjižica je 9. zvezek zbirke zakonov, ki jo ureja univ. prof. dr. Mihajlo Ilić. Pisatelj, ki ima kot dolgoletni tajnik v skoro vseh komisijah za izdelavo zakonskih načrtov v ministrstvu pravde in kot sekretar Vrhovnega zakonodajnega sveta izredno mnogo vpogleda v stvarjanje naših novih zakonov, si je v knjižici stavil nalogo, da olajša praktično uporabo uvodnega zakona k novemu civilnemu sodnemu postopniku. To poskuša doseči, kakor sam naglaša, z uporabo uradnih motivov k načrtu uvodnega zakona in s kratkimi opazkami, v katerih pri poedinih paragrafih zlasti navaja predpise drugih zakonov, ki so v zvezi s predpisi uvodnega zakona. Hvalevredno je, da je pisatelj opustil dosedaj tako pogosto citiranje drugih zakonov s samim datumom in da je dodal, vsaj pri zakonih, ki so izdani po zedinjenju, številke Službenih Novin in njihove priloge; praksi bo s tem prihranjenega dokaj časa. Dobrodošli bodo praksi tudi citati meddržavnih pogodb, katerih določbe se kaj lahko izgube iz spomina in ki jih je često težko najti. Dodano je dovolj izčrpno stvarno kazalo. Ker je poleg vsega tega srbsko-hrvatsko besedilo izvirno in je zato pogosto potrebno z njim primerjati slovenski prevod ter je oblika knjižice prav priročna, bo delo dobro služilo tudi slovenskim pravnikom. **M. Škerlj.**

Dr. Kostrenčić Marko: Slobode dalmatinskih gradova po tipu trogirskom. Preštampano iz 239. knjige »Rada« Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Zagreb, 1930. Str. 95.

Ta pravnozgodovinska studija je bila potrebna. Doslejšnji pisci so trogirsko diplomo iz l. 1107. tolmačili v duhu, ki je bil, da se tako izrazimo, sociološko pogrešen: usmerjen je bil ad maiorem gloriam državnopravnih tendenc režima izza dobe pred prevratom po svetovni vojni... Trogirska diploma je pratip javnopravnih svoboščin poznega srednjega veka in kot tak dokument prvorazredne politične in državno-pravne važnosti. V njem so videla dalmatinska mesta, ki so se smatrala za kraljevsko-hrvatska (Dubrovnik, Split, Trogir, Zadar, Kotor, Krk, Rab, Osero) — v nasprotju z rimskimi — carskimi — paladij svojih pravic in svoboščin, tvorečih najvišjo stopnjo avtonomnega življenja, ki se da doseči. Proslavljanje beneškega vpliva na imenovana hrvatsko-dalmatinska mesta — zlasti v delu Ivana Luciusa: *De regno Dalmatiae et Croatiae libri sex* (Amsterdam, 1666) nima znanstvene opore. Trogirska diploma, vrlo kratka, ali lapidarno točna, je postala osnova državnopravnega življa s široko avtonomijo mest, a sistem beneške vladavine je bil povsod ozkosrčen in krut.

Kostrenčić je svojo tezo, da je treba pomen trogirske diplome ocenjevati v zvezi z vprašanjem, kakšen vpliv je imela na druga dalmatinska mesta in da se pride po tem potu do sklepov, ki smo jih gori očrtali, izčrpno utemeljil. Prikazal je najprej pravno stanje dalmatinskih mest pred l. 1107. in razložil nato zgodovinski postanek trogirske diplome iz zunanjih političnih dogodkov. Ko je podal izvirnik diplome iz l. 1107., ga je v nadaljnjih obširnih izvajanjih podvrgel minuciozno natančni analizi od člena do člena, osem po številu. Mikavno bi bilo, da bi navedli več podrobnosti, iz katerih bi se razvidel način obdelave, ali zadovoljiti se moramo v okviru tega naznanila, da prikažemo vsaj ne-

koliko važnejših podatkov dela. K členu IV., ki se glasi: »*Lege anti-quitus constituta vos uti permittam*«, se je pisatelj lotil vprašanja, kako so na podlagi običajnega prava nastajali statuti s pravicami avtonomnega pravosodstva. Pri členu V., ki govori o delitvi pristojbin, izvirajočih iz porabe luke, prinaša pisatelj obširno, vrlo zanimivo analizo vseh prihodkov mest vobče, pri čemer se je moral seveda oprijemati hipotetičnih generaliziranj, ki utegnejo tu pa tam izzvati pomisleke. Pri čl. VII., ki napoveduje kronanje, ugotavlja Kostrenčič, da je Koloman mislil na kronanje za kralja Hrvatske in Dalmacije skupno in obenem (v nasprotju s Klaićem, da sta to dva »*regna*«). V nadaljnjih poglavjih dokazuje s primerjavo drugih privilegijev, katere občine razen Trogira so sprejele od Kolomana podobne privilegije in prihaja do sklepa, da so bile to Dubrovnik, Kotor, Cres in Krk, ki so tvorile z Zadrom, Trogirom, Splitom in Rabom Dalmacijo; dalje, kako so se v poznejših potrditvah privilegijev do 15. stoletja svoboščine nadomestovale z drugimi ali izpopolnjevale, slednjič, katere občine so vobče prevzele privilegije po tipu trogirске diplome od drugih kraljev in kako.

Iz te pestre vsebine se vidi, da je Kostrenčič globoko rezal brazde v pravni zgodovini Dalmacije. Naj bi njegovo delo ne ostalo neopaženo med slovenskimi zgodovinarji, pa tudi političnimi delavci!

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Jelić Ilja M.: Šta znači kamen o vratu? Istorisko-pravna studija. Izdanje knjižarnice Rajkovića i Čukovića, Beograd, 1931. Str. 46. Cena 12 Din.

Knez Črne gore Danilo I. je izdal l. 1855. zakon, s katerim je zabranil pod kaznijo šibanja dotlej obstajajoči običaj, da pride pritožitelj, pa bilo kriv, bilo nedolžen, pred kneza ali pred Vrhovno sodišče s kamenom, ki ga nosi okoli vratu obešenega na vrvici. Jelić nabraja razna mnenja drugih pisateljev, odkod je ta običaj prihajal, zavrže vsa, pa ga razloži verjetno tako-le: Dokler ni bilo v Črni gori državnih sodišč za kaznovanje zločincev, so se sodniki branili sojenja, če je šlo za primer potrebe, da se izreče smrtna kazen. Bali so se namreč krvne osvete svojcev obsojenega in nato usmrčenega zločinca. Ako pa je hotel pritožitelj pokazati, da mu gre zgolj za pravico, pa najsi mu izreko sodniki smrtno kazen, prišel je pred sodnike s simboličnim znakom — kamenom na vratu —, da se on v naprej sam obsoja na kazen vtopitve v vodi — na to kaže: kamen — in da jim daje na prosto, naj mu svobodno sodijo, ne plašeč se njegove osvete, ker sam pristaja na to, da ga makar na smrt vtopitve obsodijo. Ta običaj pa knezu Danilu I. ni bil po godu, kajti on je hotel, da dvigne spoštovanje in ugled od njega postavljenih sodnikov; zato — prepoved v omenjenem zakonu.

Ta dobra studija ni nezanimiva; kajti ona nam v komunalnopolitičnem pogledu lepo osvetljuje vprašanje, zakaj se med Srbi ideja lajškega kazenskega pravosodja še do dandanes ni mogla vkoreniniti, da bi mogli za vso državo za kazensko pravosodstvo uvesti senate z učenimi in lajškimi sodniki.

Dr. Metod Dolenc.

Petrović Radmila: »Vasojevički zakon od dvanaest točaka« gosp. Ilije Jelića.« Narodna štamparija, Beograd. Str. 47.

Ko je v l. 1929. izšla Jelićeva, v naslovu označena razprava, objasnili smo v našem prikazu Sl. Pr., 1930. l., str. 43, 44, da je po avtorjevih izvajanjih prišlo objavljeno besedilo zakonskih točk naravnost iz ustnega preizročila, ter smo pristavili, da jamči za pristnost avtor Jelić in srbska kraljevska akademija kot izdajateljica. Kot vesten poročevalec moram na tem mestu ugotoviti, da je Radmila S. Petrović v Srpskem književnem glasniku XXVIII. (1929). na strani 534—538 napisala zoper to delo neke očitke, na katere je Jelić odgovoril v Braniču l. 1929., št. 7.—12. ostro polemično. Na ta odgovor se nanaša v naslovu navedena brošura Petrović Radmile. Pisateljica izraža svoje dvome o pristnosti besedila Vasojevičkega zakona in pobija tudi še druga izvajanja Jelića v njegovem delu o »brakolomstvu« in »krvni osveti« (gl. Slov. Pravnika, 1927., str. 237., in 1928., str. 77.). Ni, da bi se spuščali v podrobnosti iz njene polemike, zadostuje naj, da navedemo njen zaključek: »Kao što se vidi, ja imam pravo da sumjam u »Vasojevički zakon od dvanaest točaka« sve dotle dok me g. Jelić nesumljivim dokazom ne ubedi in njegovu avtentičnost. Oni pokušaji g. Jelića u odgovoru da to učini nisu ni najmanje uspeli. Kad je u pitanju tako važna stvar: kad se posumja u istinitost zakona, onda je, najblažje rečeno, i malo smešno da g. Jelić sa četiri pisma, koja inače i samo mnogo ne potvrđuju, želi da ubedi da je zakon avtentičan« (str. 46., 47.).

Dr. Metod Dolenc.

Dr. ing. Balen Josip i dr. Sagadin Stevan: šumarski zakoni i propisi: I. Zakon o šumama. Sa tumačem, uredbama i pravilnicima popratili —. Izdanje ministarstva šuma i rudnika. Tisak zaklade tiskare Narodnih novina v Zagrebu. Str. 323.

Poenotenje zakonodaje napreduje v naši kraljevini tako hitro, da je pač nujno potrebno za vse tiste, ki imajo opravka z novimi zakoni, nuditi jim — kot nadomestilo za »vladne motive«, ki jih ni, dobre komentarje. Ministrstvo za gozdove in rudnike je imelo srečno roko, ko je poverilo komentiranje gozdarskemu strokovnjaku, univ. prof. Balenu in drž. svet. Sagadinu. Oba sta kot člana Vrhovnega zakonodajnega sveta v Beogradu sodelovala v sekciji in v plenarnih sejah pri redakciji tega zakona, ki je stopil v veljavo 1. julija 1930. Uvod k oznanjeni knjigi je napisal referent za ta zakon ing. Vilim Čmelik iz navedenega ministrstva. Razložil je historiat ter pomen zakona o gozdovih, ki se omejuje samo na določbe načelne in splošne narave, ki pa dajejo po svoji preciznosti zadovoljujoče smernice za delo upravnih oblastev v pogledu izvajanja enotne gospodarske politike v vsej kraljevini, a prepuščajo normiranje tehnične strani upravljanja uredbam, pravilnikom in naredbam. Skoraj polovica naznanjene knjige je izpolnjena s takimi uredbami, pravilniki in naredbami, nadaljnje uredbe, pravilniki in naredbe pa se nam obetajo v drugi knjigi, ki bo objavljena pozneje.

Prva knjiga je torej v glavnem komentar zakona o gozdovih in reči smemo, da je pisan kratko in jasno za vsakega strokovnjaka, pa tudi za druge interesente. Pravnikom bo dober kašipot, ker se ne omejuje samo na materijo o gozdarskih vprašanjih, ampak razmotriva tudi vse drugo zakonodavstvo, ki ima stike z gozdarstvom. Opozarjamo pri tem zlasti na poglavja o gozdarski upravi in o kazensko-pravnih določbah.

Skrb ministrstva za gozdove in rudnike za hitro popularizacijo novih enotnih državnih zakonov naj bi služila za vzgled še drugim ministrstvom!

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Žmave Ivan: Přírodovědecký rozbor funkcí sociálního úvěru. (Prirodoznanstvena analiza funkcij socialnega kredita.) — Praha, 1930. — 48 str. — Izdala Masaryková akademie práce.

Naš rojak, na čigar »Ozdravljenje socialnega življenja« (Gorica, 1913) se morda kak čitatelj še spomni, stopa pred javnost z novim reformatoričnim spisom. Že sam naslov obeta, da odpre knjiga široke in zanimive perspektive v boljšo socialno bodočnost. Vsebina knjige je vzhičenega optimizma polna in propoveduje neumorno, da se dajo odpraviti napake in težave sedanje družbe, ako se preorganizira na energetičnih osnovah sociotehnike.

O »socialnem kreditu«, t. j. o tem, o čemer nas hoče pisatelj poučiti, zvemo žal šele od strani 43. naprej nekaj; vendar pa je tudi na teh straneh, kakor na prejšnjih, dokazna metoda nadsorazmerno bolj proroška kakor znanstvena. Vsled tega zadeva prepričevalnost izvajanj seveda n skoraj nepremagljive ovire.

Najvažnejše, kar zvemo o funkcijah socialnega kredita, je približno tole: Funkcija kredita je v tem, da omogoča časovno razliko v izravnavanju prejemajočih ter dajajočih gospodarskih dejanj. Za trdno in zanesljivo spojitev obeh teh vrst gospodarskega dogajanja skrbi do danes naš staroazijski-rimski pravni red, ki ga pa izrabljajo imoviti sloji, da zaslužijo delovno ljudstvo. Toda sociotehnična družba — da pride, avtor propoveduje — bo zasnovala zanesljivo spojitev obeh vrst gospodarskih dejanj na drugačni podlagi, namreč na natančno in pravno izmerljivih funkcijah življenjedarnega človeškega dela ustvarjajoče vrednote, medtem ko je stavila in stavi stara neznanstvena in nenravna družba zanesljivost kreditnih vezi na nasilje pravnih obvez, na prazno vero v zlatega moloha itd. Nova družba bo delo, ki ustvarja vrednote, z znanstvenim vodstvom (scientific management) gospodarjenja porazdelila tako, da se časovne vrzeli premostijo s kratkimi in lahkimi prehodi. To doseže na ta način, da organizira primerno ne samo proizvajanje, kar se, zlasti v USA, itak že sedaj dogaja, temveč še bolj, da organizira znanstveno tudi obtok blagovnih vrednot ter njih porazdelitev, t. j. cirkulacijo in konzum. Kajti čim bolj se skrajša pot, ki jo premeri blago od proizvajalca do potrošnika, tem manj kapitala in kredita je treba, Pa ne le po tehnični plati produkcije in blagovnega obtoka, tudi od strani »evbiotično« regulirane potrošnje se kredit »ozdravi«, t. j. z znanstveno ter računsko racionalizacijo gospodinjkega gospodarstva ter nadalje s poznanstvenitvijo denarstva, ki sloni na prezastarelih načelih kovinskega kritja. Hipotečne ter obligacijske oblike kredita zreformirajo v istem socialnem duhu javnopravne naprave za dolgoročni kredit. Na ta način se družabni sistem postavi, kakor pojmovno tako dejanski, na nov, dosledno znanstven ter nraven temelj, na temelj stroge prirodne ter energetične vede in na temelj vestne evangelijske nramnosti.

Vprašanje, kako naj se ta načrt tehnično izvede ter ob kakšnih podrobnejših družabnih, političnih in gospodarskih pogojih, prepušča avtor molče čitatelju v nadaljnjo razmišljanje.

A. Ogris.

Kramer Rudolf: Menice, menični protesti in drugo po novem meničnem zakonu z dne 28. novembra 1928. Kratka navodila z obrazci. Ljubljana. Samozaložba. 1930. Str. 178.

Namen knjige označuje v uvodu avtor, poudarjajoč, da je glede na dejstvo, da smejo po novem meničnem zakonu notarski pomočniki opraviti ves protestni postopek in da niti menični zakon, niti uredba o protestnih registrih ne zahtevata za pomočnika javnega notarja kake posebne kvalifikacije, smatral za potrebno, »da v kratkih obrisih izbere iz meničnega zakona in čekovnega zakona, uredb in škerljevega komentarja ono, kar je za notarsko poslovanje neobhodno potrebno vedeti, da poda nekaj obrazcev za izvrševanje zakona v pogledu naprave protestov, nadomestil protestov, vpisovanja v protestni register, notarski repertorij, raznih potrdil in da priključi nekaj navodil za razumevanje in primenjivanje zakona.« Knjiga ima torej v prvi vrsti služiti kot pripomoček notarskim pisarnam in njih osebju, ki nima potrebne teoretične izobrazbe, da bi iz lastnega znanja na podlagi zakona samega izvrševalo posle, katere izvrševati je upravičeno in poklicano. Ta namen bo avtor menda v polni meri dosegel.

Pomen knjige pa sega preko namena, ki si ga je stavil avtor.

Knjiga namreč ne vsebuje le obrazcev, ampak nudi v prvem poglavju izrpen pregled vseh bistvenih zakonitih določb glede menice, meničnih izjav in meničnih zavez, v drugem poglavju zopet izrpen pregled glede meničnih protestov in protestnega postopka ter tvori na ta način nekako učno knjigo meničnega prava, ki ne bo služila samo pisarniškemu osebju notarskih pisarn, ampak tudi vsem onim gospodarskim krogom, ki imajo interes na tem, da poznajo menično pravo. Tudi dijaštvo bo moglo knjigo uporabljati kot učbenik bistvenih določb meničnega prava.

Knjiga je sestavljena torej predvsem po praktičnih vidikih in jo vsled tega priporočamo.

Dr. J. H.

Dr. Šuman Janko: Zakonski propisi iz avtorskog prava sa motivima. Obnova. 1930. Zagreb. Str. 199. Cena 70 Din.

Kakor kaže že naslov, prinaša knjiga zbrano zakonsko gradivo o našem avtorskem pravu. Zakonu o zaščiti avtorskega prava so dodani vsi doslej izšli pravilniki, poleg tega je natisnjena bernska konvencija iz l. 1908 z dodatnim protokolom iz l. 1914, revidirana bernska konvencija iz l. 1928 in naš zakon iz l. 1930 o pristopu k bernski konvenciji. Zakon sam je pojašnjen na mnogih mestih s kratkim obrazloženjem, čigar besedilo je vzeto skoro izključno motivom, tako da je prikazana v prvi vrsti ratio legis posameznih zakonitih določb. Nadaljnje opazke opozarjajo na ustrezne predpise in na razmerje našega zakona do bernske konvencije, pa tudi na meddržavne pogodbe, sklenjene z drugimi državami. Prav dober je sicer: kratki uvod o postanku jugoslovanskega zakona. Knjiga bo torej zanesljiv pripomoček, kadar bo uporabljati zakon, in jo zato priporočamo.

Dr. R. S.

Dr. Bilimovič Aleksander: Kritische und positive Bemerkungen zur Geldwerttheorie. I. Teil. Kritische Bemerkungen. Posebni odtisk iz II. knjige, 3. zvezka »Zeitschrift für National-ökonomie (Dunaj, Berlin). — Str. 353 do 375.

Zbirka zakonov, XLVII. snopič:

Zakon o izvršbi in zavarovanju (izvršilni postopnik). Ljubljana. 1931. Tiskovna zadruga. Str. 238. Cena Din 72.—

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca marca 1931.

XLI. redna glavna skupščina društva »Pravnika« se je vršila dne 28. januarja 1931 v ljubljanski pravosodni palači. Zborovanje je otvoril podpredsednik dv. sv. Bežek, opravičil bolnega predsednika g. dr. Majarona, nato pa po pozdravu navzočnih dal besedo društvenemu tajniku dr. Sajovicu. Ta je podal nato nastopno tajniško poročilo:

Koncem leta 1930. je štelo naše društvo 684 članov in sicer 4 častne ter 680 rednih članov. Pomnožilo se je to število napram lanskem letu za skromnih 10, kar znači, da nismo napredovali v takšnem razmerju kakor leta 1929., ko smo napredovali za 20 članov. Podrobneje povedano, pristopilo je društvu v lanskem letu sicer 35 novih članov, kar je vsekakor lepo število, nasprotno pa smo že tekom leta morali ugotoviti, da 17 bivših društvenikov ne moremo več prištevati našim članom ter smo jih črtali, ker vzlic ponovnim opominom za več let niso poravnali članarine. Vzrokov za na ta način izraženi izstop nam odpadli niso navedli. Ker pa ta pojav, kakor vse kaže, tudi v prihodnjem letu še ne bo izginil, bo vsekakor treba, da z intenzivnim društvenim delovanjem dokažemo, da naše delovanje ne daje povoda, da društveniki odpadajo. Umrlo je v preteklem letu 8 članov. Med temi se spominjamo z globoko pieteto dveh, ki sta nam ostala zvesta v dobrih in slabih časih od ustanovitve društva do svoje smrti, to sta bila odvetnik dr. Anton Brumen in notar Avgust Drukar. Zlasti zasluži naš spomin dr. Brumen, ki je bil v mlajših letih delaven sotrudnik našega glasila, prispeval pa je še za slavnostno številko l. 1929. markantno črtico, kako se je v osemdesetih letih boril slovenski jezik za svoje pravice na sodiščih. Ostali umrli člani so bili: odvetniki dr. Josip Jerič, dr. Artur Geiger, Anton Bulovec, veliki župan v pokoju dr. Franc Vodopivec, član glavne kontrole Hilarij Vodopivec, višji sodni svetnik v pokoju Janko Guzelj.

Poleg manjših društvenih dogodkov, ki so registrirani v Slovenskem Pravniku, je omeniti društveni izlet, ki je bil dne 1. junija 1930 in sicer iz Tržiča skozi Sv. Lucijo, Zlatno v Begunje. Udeležba na izletu je bila jako dobra, vseh izletnikov je bilo okoli 50. Dalje je poročati, da so se nam naša prizadevanja, da bi oživili podružnico v Celju k samostojnemu delovanju, žal, izjalovila. Na III. kongresu češkoslovaških pravnikov v Bratislavi je društvo zastopal podpredsednik advokatske komore v Ljubljani g. dr. J. Žirovnik.

Znanstveno društveno delovanje se je gibalo v dveh smereh, v prirejanju predavanj in izdajanju društvenega glasila. Vseh predavanj v preteklem letu je bilo deset. Od teh se jih je bavilo 6 specialno z novim kazenskim pravom v naši državi in sicer so predavali: 1. apelacijski sodnik dr. E. Pajnič: »Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o kazenskem postopanju« (19. februarja 1930); 2. univ. prof. A. Maklecov: »Kazniva dejanja zoper javno moralno po novem kazenskem zakoniku« (27. februarja 1930); 3. prvi državni tožilec dr. I. Jančič: »Mladinsko sodstvo po novih kazenskih zakonih« (12. marca 1930); 4. državni tožilec dr. A. Juhart: »Odmera kazni pri steku kazenskih zakonov in kaznivih dejanj po novih kazenskih zakonih« (26. marca 1930); 5. in 6. apelacijski sodnik v pokoju dr. E. Pajnič: »Preizkus sodnih

odločb v pripravljalnem kazenskem postopanju« (10. in 18. decembra 1930). Poleg tega smo imeli še dvoje predavanj iz kazenskega prava, namreč dne 26. marca 1930 primarija dr. A. Göstla: »Pataloški lažnik in slepar« in dne 21. januarja 1931 univ. profesorja A. Maklecova: »Psihoanaliza in kazensko pravo«. Iz narodno-gospodarske stroke sta predavala docent in ravnatelj g. dr. L. Böhm o: »Mednarodnem položaju Donave« (2. aprila 1930) in univ. profesor g. dr. A. Bilimovič o: »Karlu Bücherju in njegovem znanstvenem delu« (3. decembra 1930).

Našega glasila »Slovenskega Pravnika« je izšel lani XLIV. letnik. Poleg 17 daljših razprav, ki se razen pravne zgodovine in pravne filozofije bavijo z vsemi drugimi pravnimi problemi, je bila priobčena v »Slovenskem Pravniku« cela vrsta poročil in ocen o novih juridičnih izdanih, domačih in tujih. Poleg tega je izhajala še naprej zbirka odločb iz civilnega in kazenskega prava. Iz tega izhaja, da je ostal »Slovenski Pravniki« tudi lansko leto na isti višini, kakor jo je imel prej in da je zaslužen njegov sloves, ki naše glasilo spremlja tudi v tujini. Zamenjuje se »Slovenski Pravniki« z 10 drugimi pravnikiškimi časopisi.

Našim članom, ki so predavali na naših sestankih, in sotrudnikom »Slovenskega Pravnika« se za njih nesebično pomoč najlepše zahvaljujemo.

Smer našega dela bo morala ostati tudi v bodoče neizpremenjena. Opazovati v prvi vrsti izpremembe v naši zakonodaji in jo razlagati, poleg tega pa se baviti tudi z vsemi drugimi problemi pravne vede, te dve smeri bo gojiti tako na naših predavanjih kakor v društvenem glasilu. —

Blagajniško poročilo je podal blagajnik dr. Rutar:

Dohodki v letu 1930. so bili:

Saldo koncem l. 1929.	Din 12.242,28
članarina	„ 36.872,12
prodaja knjig	„ 1.741,36
podpora ministrstva pravde	„ 8.000.—
podpora advokatske komore	„ 5.000.—
obresti	„ 87,18
predplačila	„ 1.115.—
razno	„ 4.251,66
Skupaj	Din 69.309,60

Izdatki so znašali:

Tiskarna	Din 34.984.—
honorarji	„ 9.954.—
ekspedicija	„ 1.146,30
predavanja	„ 3.350.—
upravni stroški	„ 1.918,92
razni izdatki	„ 1.208.—
saldo koncem l. 1930.	„ 16.748,38
Skupaj	Din 69.309,60

Vrednost čiste imovine je znašala koncem l. 1930. 19.289,72 Din.

Proračun za leto 1931. izkazuje izdatkov 50.000 Din, dohodkov 50.000 Din (članarina 42.000 Din, podpora ministrstva pravde 8.000 Din).

Blagajnik upravlja poleg »Pravnikove« blagajne tudi »Kongresni fond«, ki je znašal l. 1930. 74.231.61 Din.

Končno omenja blagajnik še težkoče pri izterjevanju članarine. Le približno polovica plača članarino prostovoljno, pred koncem leta se opominja okoli 400 zamudnikov. Vzlic vsem opominom je bilo koncem leta še dolga na članarini v znesku 16.320 Din. Za 3 leta dolguje še članarino 17 članov.

Po tem poročilu je izrekel predsednik posebno zahvalo advokatski komori za naklonjeno podporo, nato sta bili odobreni obe poročili brez debate.

V imenu preglednikov je poročal dr. Žirovnik, da so knjige in računi v redu. Predlagal je absolutorij in zahvalo blagajniku, kar je bilo sprejeto soglasno.

Tajnik dr. Sajovic je nato utemeljeval predlog, da se zviša število odbornikov za dva. Predlagal je v to svrho nastopno izpremembo pravil:

§ 9, točka a) naj se glasi: »a) voli načelnika in 12 odbornikov, kojih mora vsaj 8 stanovati v Ljubljani, in dva preglednika za eno leto«;

§ 11 naj se glasi: »Odborniki volijo iz svoje srede načelnikovega namestnika, tajnika, blagajnika, knjižničarja ali gospodarja in tri odbornike v nadzorstvo društvenega glasila.«

§ 12 naj se glasi: »Odborove seje so tajne. Odbor je sklepčen, ako je z načelnikom vsaj pet odbornikov navzočih, in sklepa z nadpolovično večino. Pri enako razdeljenih glasovih odločuje predsednik.«

Predlagana izprememba pravil je bila sprejeta soglasno.

Poslednja točka dnevnega reda so bile volitve. Z vzklikom so bili izvoljeni: za načelnika dr. D. Majaron, v odbor pa Bežek, dr. Dolenc, dr. Grasselli, dr. Hrašovec, Hudovernik, dr. Jančič, Kuder, dr. Lučovnik, dr. Rutar, dr. Sajovic, dr. Souvan in dr. Urbanc. Za preglednika sta bila vnovič izvoljena dr. Tekavčič in dr. Žirovnik.

Ker je bil s tem dnevni red izčrpan, se je predsednik zahvalil navzočim in skupščino zaključil.

Kronika društva »Pravnika«. Za poslovno leto 1931, izvoljeni odbor se je konstituiral takole: načelnik dr. Danilo Majaron, predsednik advokatske komore v Ljubljani, namestnik dv. sv. Božidar Bežek, tajnik apelacijski sodnik dr. Rudolf Sajovic, blagajnik direktor pošt. hran. v pokoju dr. Ignac Rutar, njegov namestnik odvetnik dr. Anton Urbanc, knjižničar namestnik državnega tožilca dr. Hinko Lučovnik. — V društvu je dvakrat predaval namestnik viš. drž. tožilca dr. Avgust Munda: »Nekaj pripomb k sodni praksi glede na novo kazensko zakonodajo«. (Dne 26. februarja in 5. marca.) Predavanje univ. prof. Maklecova: »Psihoanaliza in kazensko pravo« je bilo priobčeno v 3. številki »Ljubljanskega Zvona« 1931. — Društvu so pristopili kot novi člani: Tone Brumen, odvetniški kandidat v Ptuj, Obren Čorčič, advokat v Kosovski Mitrovici, dr. Tone Ogrizek, odvetnik v Celju, in Evgenij Spektorski, univ. profesor v Ljubljani. Izstopili so 4 člani.

Osebnosti. Na Aleksandrovi univerzi v Ljubljani so postavljeni: za rednega profesorja Maklecov Aleksander, za docenta dr. Jurkovič Joso in dr. Tomšič Ivan, za privatnega docenta dr. Furlan Boris. — Pri sodiščih so postavljeni: za apelacijske sodnike pri višjem

deželnem sodišču v Ljubljani dr. Gaber Milko, Strasser Vinko, dr. Sajovic Rudolf, dr. Mastnak Lavo; za predsednika okrožnega sodišča v Novem mestu dr. Kavčič Jožef, za predsednika deželnega sodišča v Ljubljani Keršič Peter; za starejšini sreskih sodišč Šavelj Anton (Ribnica) in Pakiž Silverij (Kozje); za sodnike okrožnih sodišč Ažman Cvetko in dr. Grmovšek Srečko (oba Maribor), Müller Janko (Ljubljana); za namestnike državnih tožilcev dr. Lučovnik Hinko (Ljubljana), Lesjak Jurij (Celje), Meršol Ferdinand (Novo mesto); za sodnike sreskih sodišč sodniški pripravniki Šmalc Leopold (Konjice), Goslar Branko (Ptuj), dr. Dev Miroslav (Dolnja Lendava), Trampuž Alojzij (Kozje), Kokalj Josip (Šmarje pri Jelšah), Kežar Mirko (Marenberg), Verstovšek Zdenko (Šoštanj), dr. Grobelnik Aleksander (Metlika), Torelli Albin (Črnomelj), Pleiweiss Karel (Trebne). Premeščeni so sodniki dr. Češarek Fran v Kočevje, Zorko Josip v Kamnik, Pfeifer Josip v Kranj, Slabe Franc v Radovljico. — Pri banski upravi Dravske banovine so postavljeni: za banskega svetnika dr. Bogataj Lovro, za sekretarja Legat Ivan, za pristava Lenarčič Alojzij; za sekretarja Savske banovine je postavljen Verbič Franc, za sreske načelnike Popovič Pero (Mostar), Pokljukar Ciril (Novi), za pristave Dev Bogomir (Tomislav grad), dr. Masović Zorislav (Kočevje). — Za policijskega svetnika je postavljen Pestevšek Karel (Ljubljana), za policijskega inspektorja Dučan Josip (Ljubljana), Batagelj Anton (ministrstvo za notranje posle), za višjega policijskega komisarja Grbič Vladimir (Jesenice), za policijskega komisarja Kos Stanko (Maribor). — Pri finančni direkciji v Ljubljani so postavljeni: za finančnega svetnika Mozetič Josip, za višjega finančnega sekretarja dr. Orel Filip, za finančnega sekretarja dr. Dobida Karel. Postavljena sta za finančna svetnika Sedlar Gustav (Sarajevo) in dr. Stegenšek Franc (ministrstvo financ). — Odvetniško pisarno so otvorili: Kvas Miroslav v Višnji gori, dr. Tusulin Rasto v Črnomlju, dr. Furlan Boris v Ljubljani, dr. Vadnal Ludvik, dr. Sedmak Josip in Koder Franc v Murski Soboti, dr. Majaron Ferdinand v Ljubljani. Preselil se je odvetnik dr. Leskovec Janko v Rogatec. Izvrševanju odvetništva sta se odpovedala dr. Novačan Anton in dr. Marušič Drago. — V pokoj sta stopila sodnik apelacijskega sodišča dr. Pajnič Edvard in starejšina sreskega sodišča dr. Doljan Jakob. — Umrli so: odvetniki dr. Požru Josip, dr. Goljevšček Josip, dr. Vrečko Josip, notar dr. Horvat Fran, sodnik okrožnega sodišča Posega Fran, finančni svetnik v pok. dr. Mühleisen Erik in administrativni svetnik Ekel Karel.

Poslovanje borznega razsodišča ljubljanske borze za blago in vrednote v letu 1930.

V poslovnem letu kaže število vložnih tožb porast za 224 tožb (okoli 13 %) proti prejšnjemu letu, tako da je bilo rešiti vključno z onimi, ki so ostale iz prejšnjega leta, v celoti 1798 tožb (1758 + 40). Od novo prirastlih tožb se tiče 20 tehničnih borznih poslov, 1738 pa poslov, sklenjenih izven borze.

Rešenih je bilo 8 tožb z zavrnitvijo zaradi nepristojnosti, s poravnavo 18, z zamudno sodbo 1439, s sodbo po izvršeni razpravi 62, na drug način 41, dočim postopanje v 182 primerih počiva (večinoma pred razpravo plačane terjatve), nerešenih pa je ostalo 48 tožb.

Postopanje je trajalo pri pravnih stvareh, rešenih s sodbo, od dne vložene tožbe do izrečene sodbe manj kakor 1 mesec v 1404 primerih, nad 1 mesec v 115 primerih. Med primeri, ki so trajali do 1 meseca, je bilo rešenih 257 primerov v 8 dneh, 948 v 14 dneh, v 199 primerih v času nad 14 dni do 1 meseca. Kolikor se je postopanje zavleklo nad 1 mesec, je vzrok v tem, ker je bilo vročanje tožb težavno (zaradi odklonitve sprejema tožbe po pošti), ali pa, ker je bilo treba razpravo preložiti v izvedbo dokazov ali iz drugih tehtnih razlogov.

Pri poslih, sklenjenih izven borze, ni bil član borze tožitelj v 702, toženec pa ne v 1733 primerih, med temi je bilo 2449 tuzemcev in 89 inozemcev.

Advokati so intervenirali za tožitelja v 994, za toženca v 70 primerih.

Tožbam proti strankam, ki niso borzni člani, je bilo ugodeno v 1492 primerih, v 8 pa je bil zahtevek zavržen.

Izkaz razodeva viden napredek, kar dokazuje, da je zaupanje v razsodišče nezmanjšano. Smotreno in hitro delovanje privablja v vedno večjem številu trgovce, celo inozemske, zlasti z Dunaja in iz Češkoslovaške. **B. B.**

K določbam § 121. zakona o advokatih.

Paragraf 121 a. z. določa predvsem v prvem odstavku, da smejo one osebe, ki so po narodnosti Slovani in so že bili advokati v kaki drugi državi, kjerkoli v inozemstvu, biti vpisane v imenik vsake advokatske komore naše države, ako pridobé jugoslovansko državljanstvo in ako po enoletni praksi pri tukajšnjem advokatu položé advokatski izpit. Taki prosilci morajo s potrdilom ministra pravde dokazati, da od strani ministrstva ni nobenega pomisleka proti vpisu. Poudariti je, da zaprosena komora ni dolžna na prosilca vpisati (»smejo biti vpisani«), marveč da rešuje prošnjo po svobodni oceni.

Drugi odstavek pa ustanavlja poseben privilegij za »advokate srbsko-hrvatsko-slovenske narodnosti z ozemlja bivše Avstro-Ogrske«. Taki prosilci se, če postanejo državljani naše kraljevine, morajo vpisati, in to brez prakse in izpita, ki jih zahteva prvi odstavek, na pr. od Rusov ali Poljakov, ki so bili advokati v Rusiji ali tudi v Nemčiji. Ta ugodnost sledi iz načela narodnosti, priznanega v mirovnih pogodbah in kolikor toliko spoštovanega tudi v Rapalski pogodbi s kraljevino Italijo: Osebe, na katere se nanaša drugi odstavek § 121, so imele pravico optirati za našo kraljevino, po preteku opcijskega roka pa jim zakon o državljanstvu od 21. septembra 1921 priznava važne olajšave za pridobitev državljanstva. Razumljivo je tedaj, da je zakon o advokatih hotel takim osebam za primer, da postanejo naši državljani, omogočiti izvrševanje svoje profesije brez novih kvalitativnih pogojev, ker bi si sicer marsikdo dobro premislil, preden bi zaprosil za državljanstvo, ako bi se mu v novi domovini onemogočil ali vsaj otežkočil obstanek. Tako ustanavlja tudi zakon o državljanstvu v § 54 splošen princip, po katerem se ima prirojenim državljanom, ki se sprejmejo v državno službo ali ki se posvetijo kakemu javnemu poklicu, vštetiti vsa dotedanja doba državne ali javne službe ali doba prakse, ako so predtem služili na ozemlju držav, na katere se nanašajo mirovne pogodbe, sklenjene z Avstrijo, Ogrsko in Bolgarijo, in sicer neglede na to — pravi dr. Pirkmajer v svojem kome-

tarju — ali se je taka služba odnosno praksa vršila pred zedinjenjem ali pozneje.

Ugodnost drugega (in tretjega) odstavka § 121 je časovno omejena na dobo petih let od dneva, ko je zakon stopil v veljavo, tedaj do 19. marca 1934. Po preteku tega roka bo veljal tudi za advokate srbsko-hrvatsko-slovenske narodnosti (ker so Slovani in advokati iz druge države) prvi odstavek tega paragrafa, to je s m e l i bodo biti vpisani, ako bodo po enoletni praksi položili advokatski izpit in priložili zahtevano potrdilo ministra pravde. Ta časovna omejitev je razumljiva z ozirom na rastočo diferenciacijo zakonodajstev.

Tretji odstavek ustanavlja posebno ugodnost, tudi omejeno na dobo petih let, za advokatske pripravnike srbsko-hrvatsko-slovenske narodnosti z ozemlja bivše Avstro-Ogrske za primer, da postanejo državljani naše kraljevine. Takim pripravnikom se v šteje čas dotodanje (očividno: dokler pridobijo državljanstvo) pripravniške prakse po § 5 zakona.

Z določbami § 121 Zakona o Advokatih so se pred kratkim imele priliko baviti Advokatski Komori v Skoplju in Beogradu ter Kasacija v Beogradu. Prosilec, Slovenec po narodnosti, ki je bil dne 16. februarja 1921 vpisan v imenik advokatske zbornice v Trstu, je pridobil v letu 1930 državljanstvo kraljevine Jugoslavije in se je preselil v Jugoslavijo, je zaprosil, sklicujoč se na drugi odstavek cit. § 121, za vpis pri advokatski komori v Skoplju. Komora je prošnjo zavrnila z naslednjo motivacijo: Drugi odstavek § 121 se nanaša na one advokate srbsko-hrvatsko-slovenske narodnosti, ki so postali naši državljani istočasno z ozemljem svojega bivanja, t. j. z zedinjenjem, kar ni prosilčev primer. Sicer pa se ta odstavek ne bi mogel v nobenem slučaju uporabiti že iz tega razloga, ker prosilec ni dokazal, da je bil advokat na ozemlju bivše Avstro-Ogrske in advokat za časa avstro-ogrske vladavine. Zaradi tega bi se imel nanj uporabiti edinole prvi odstavek § 121, t. j. smel bi biti vpisan le pod pogojem, da po enoletni praksi pri advokatu položi izpit.

Zoper to rešitev se je pritožil prosilec na Kasacijo v Beogradu, katera je pa z neobrazloženim sklepom pritožbo zavrnila in rešitev komore potrdila. Nato je prosilec zaprosil za vpis pri komori v Beogradu, a tudi tukaj ni imel sreče: Komora mu je prošnjo odbila, sklicujoč se na pravkar navedeno rešitev kasacije. »Smisel drugega odstavka § 121« — pravi komora v obrazloženju — »je ta, da se morajo vpisati v imenik advokatov samo oni advokati srbsko-hrvatsko-slovenske narodnosti, kateri so advokaturu izvrševali na ozemlju bivše avstro-ogrske monarhije do njenega zloma, ne pa oni, ki so pridobili advokaturu šele po zlomu avstro-ogrske monarhije.«

Poglavitni razlog, iz katerega je Skopska Komora prosilca odbila, je tako očividno napačen, da ni vredno baviti se ž njim. Kaka potreba je bila, dajati leta 1928 oziroma 1929 posebno prehodno odredbo za one advokate srbsko-hrvatsko-slovenske narodnosti, ki so že 10 let prej z zedinjenjem postali državljani, t. j. za advokate iz vseh prečanskih krajev? Kaj pa bi bilo, če bi to tolmačenje res držalo, z advokati, ki so z zedinjenjem postali naši državljani, ki pa so nemške ali madžarske narodnosti? Sicer pa je treba posebnega poguma, da se besedilo zakona tako na glavo postavi.

Nevzdržljiv pa je tudi drugi, podrejeni razlog rešitve Skopske Komore, katerega osvaja tudi Beograjska, češ, da se drugi odstavek § 121 nanaša le na one advokate srbsko-hrvatsko-slovenske narodnosti z ozemlja bivše Avstro-Ogrske, ki so bili tam advokati že za vladavine prejšnje monarhije.

Pogoji, na katere je vezana katerakoli zakonita ugodnost, morajo biti taksativno naštet in se ne dajo ekstenzivno tolmačiti. Le kdor izpolni vse našete pogoje, ima pravico do ugodnosti, na drugi strani pa se ne sme od njega več zahtevati, kot zakon izrečno zahteva. V našem primeru stavi drugi odstavek tri pogoje: 1.) da je prosilec »advokat z ozemlja bivše Avstro-Ogrske«, 2.) da je srbsko-hrvatsko-slovenske narodnosti in 3.) da je postal državljan kraljevine.

Gotovo je, da razume zakonodavec pod ozemljem bivše Avstro-Ogrske le ono ozemlje monarhije, ki ni pripadlo naši kraljevini. Advokati z onega ozemlja bivše Avstro-Ogrske, ki je pripadlo Jugoslaviji, niso leta 1928 ali 1929 potrebovali nobene posebne odredbe, nobene ugodnosti: oni, ki so bili advokati že v bivši Avstriji, so ostali vpisani neglede na njihovo narodnost (vštevši Nemce v Sloveniji, Madžare v Hrvatski in Italijane v Dalmaciji); oni, ki so izpolnili potrebne pogoje šele po zednjenju, so bili vpisani na podlagi določb raznih tedanjih zakonov o advokatih, odkar pa je stopil v veljavo sedanji zakon o advokatih, veljajo zanje v I. poglavju zakona navedeni splošni pogoji. Kakor že rečeno, je z drugim odstavkom § 121 zakonodavec očitno nameraval omogočiti nadaljevanje advokatske prakse onim našim sonarodnjakom, ki so ostali izven mej Jugoslavije, za primer, da bi jih razmere naknadno prisilile, zateči se v našo državo.

Sedaj nastane vprašanje, ali je zakonodavec to ugodnost res hotel omejiti le na one osebe, ki so pridobile advokaturu že pod vladavo Avstro-Ogrske? Pustimo za enkrat vprašanje, kaj je zakonodajavec hotel, in pogledjmo, kaj je rekel, ker na njegov namen moramo sklepati predvsem iz besed, ki se jih poslužuje.

»Advokati srbsko-hrvatsko-slovenske narodnosti z ozemlja bivše Avstro-Ogrske...« Da se na kratko in na način, ki ne dopušča nobenega dvoma, označi kaka pokrajina, je včasih skoro neobhodno potrebno, zateči se k historičnim imenom. Kako hočete n. pr. povedati, za kateri del sedanje Dravske banovine velja zakon o lovu od 21. septembra 1906, ako ne upotrebljavate izraza »ozemlje bivše štajerske«, da se loči od ozemlja »bivše Kranjske«, za katero veljajo druge zakonite določbe o lovu? Kako naj se na drug način pove, da je uživanje stare dijaške ustanove pridržano dijakom z »ozemlja bivše vojvodine Kranjske«? Tako si je tudi v tem primeru zakonodavec, da si prihrani naštevanje vseh posameznih pokrajin in njih delov, na katere je mislil, pomagal z označbo »ozemlje bivše Avstro-Ogrske«. Zato je gotovo, da je na pr. Julijska Krajina, ki je pripadla Italiji, ozemlje bivše Avstro-Ogrske. Pravtako gotovo pa je, da je advokat iz Julijske Krajine, iz Trsta ali Postojne, advokat z ozemlja bivše Avstro-Ogrske, in sicer pravtako oni, ki je postal tak šele včeraj kakor oni, ki je postal advokat že pred 25 leti. Če je to res, je dan prvi pogoj, na katerega je vezana ugodnost drugega odstavka § 121. Trditi, da je zakonodavec več mislil zahtevati kot v resnici izrečno zahteva, trditi, da je zakonodavec z besedami »z ozemlja bivše Avstro-Ogrske« mislil samo one, ki so izvrševali advokaturu že

v bivši Avstro-Ogrski, pred polomom, temu se pravi samolastno izpopolnjevati zakon, samolastno postavljati nove pogoje. Ako bi zakonodajavec hotel omejiti to ugodnost na stare avstro-ogrške advokate, bi sporni odstavek drugače stiliziral.

Da pa ni imel zakonodavec namena tako omejiti vprašalno ugodnost, izhaja tudi iz tretjega odstavka istega paragrafa, ki govori o advokatskih pripravnikih. Pripravniku srbsko-hrvatsko-slovenske narodnosti, ki ima pet let prakse na ozemlju bivše Avstro-Ogrske, recimo od leta 1925 do leta 1930, in ki je leta 1930 pridobil jugoslovansko državljanstvo, se mora vsa ta pripravniška praksa všteti. Tak pripravnik sme tedaj v naši državi takoj, brez vsake druge prakse, polagati advokatski izpit. Po tolmačenju, ki ga drugemu odstavku § 121 dajejo komori v Skoplju in Beogradu ter beograjska kasacija, bi bil tak pripravnik na boljšem kot njegov šef, ki je leta 1920, po predhodni sedemletni pripravniški praksi, postal v Trstu advokat in tam izvrševal advokaturu do leta 1930. Ta bi moral namreč za to, da se sme prijaviti k izpitu, svoji skupni sedemnajstletni praksi dodati na starost še eno leto. Da bi bila ironija popolnejša, bi bilo takemu nesrečnežu svetovati, da napravi osemnajsto leto prakse — v pisarni imenovanega svojega koncipienta.

Ko sem to nesmiselnost, ki se zakonodavcu podtika, predočil nekemu tovarišu, mi je odvrnil: Če je »ozemlje bivše Avstro-Ogrske« v drugem odstavku § 121 mišljeno samo do zloma Avstro-Ogrske, je pomen besed »z omenjenega ozemlja«, ki jih rabi tretji odstavek, prav isti: to pomeni, da se pripravnikom, navedenim v tem odstavku, ima všteti samo ona praksa, ki so jo prebili v Avstro-Ogrski pred polomom. Ta opazka je logična in dosledna, napaka je le v premisi, in da je premisa napačna, izhaja iz nevdržnosti posledice. Predvsem nesmisel bi ostal isti: Pripravnik, ki je do leta 1918. prebil v Trstu pet let prakse, bi smel v Jugoslaviji takoj polagati izpit; advokat pa, ki je do leta 1918 imel v Trstu sedem let prakse in ki je poleg tega položil v Trstu leta 1920 advokatski izpit, bi moral pri nas praktimirati še eno leto. Dalje bi bilo precej čudno, da bi se zakon zavzel za advokatske kandidate, ki so izvrševali prakso že v bivši Avstro-Ogrski, kateri pa do leta 1929, ko je stopil zakon v veljavo, niso nikjer položili izpita, da bi pa spregledal one, ki so na pr. leta 1921 — in tudi še leta pozneje — pod istimi pogoji, iz istih predmetov in na isti način polagali advokatski izpit v Trstu, kakor so ga v istem času polagali kandidati v Ljubljani. Končno pa govori proti takemu tolmačenju samo besedilo zakona: Praksa, ki se ima pripravnikom všteti, je opredeljena s prilogom »dotedanja«. Beseda »dotedanja« se ne more na noben način nanašati na zlom bivše monarhije; z isto pravico bi se lahko trdilo, da se ta časovni prilog nanaša na smrt madame de Thebes. Nanašati se more in nanaša se brezdvomno le na čas, ko je pripravnik pridobil državljanstvo kraljevine Jugoslavije.

Iz tega izhaja »a contrario«, da imajo tudi v drugem odstavku besede »z ozemlja bivše Avstro-Ogrske« izključno le teritorialni pomen, brez vsake časovne primesi. Ne more biti tedaj prav nobenega dvoma, da se drugi odstavek § 121 nanaša na advokate srbo-hrvatsko-slovenske narodnosti z ozemlja bivše Avstro-Ogrske, katero ni pripadlo Jugoslaviji, in to neglede na vprašanje, kdaj so tam postali advokati. Žal,

da ni mogoče dobiti obrazloženja, s katerim je vlada načrt prvotnega zakona o advokatih z 29. novembra 1928, ki vsebuje isto določbo, predložila Narodni Skupščini in da manjkajo tudi stenografski zapisniki o diskusiji. V nadomestilo smo se obrnili na nekaj bivših poslancev, kateri so bili člani Zakonodavnega Odbora N. S., in ti so vsi odločno potrdili navedeno »ratio legis«.

Vendar pa nudi sam tekst zakona tudi zagovornikom nasprotne teze en argument. To je drugi stavek drugega odstavka § 121: »Ta odredba velja tudi za one advokate, ki so dobili pravico advokature po zakonu o priznanju kvalitativnih pogojev za dosego advokature in javnega notariata z dne 30. julija 1919«. Tega zakona ne poznam, baje so se pa ž njim priznali advokatom, notarjem in pripravnikom praksa in izpiti, katere so prebili odnosno katere so položili na ozemlju bivše Avstro-Ogrske, v kolikor ni pripadlo naši kraljevini, od poloma naprej do dneva, ko je zakon stopil v veljavo. Ako se s prvim stavkom priznavajo praksa, ki se bo na takem ozemlju prebila in izpiti, ki se bodo tam polagali vse do 19. marca 1934, — je drugi stavek popolnoma odveč, — in če ga je zakonodavec smatral potrebnim, bi dokazovalo, da je res hotel omejiti ugodnost drugega odstavka le na one, ki so postali advokati do zloma monarhije ter jo je istočasno razširil samo še na one, ki so postali advokati do 30. julija 1919.

To argumentiranje je seveda pravilno. Citirani drugi stavek je res odveč in zaradi tega v stanu popolnoma spremeniti smisel prvega. Kako je tedaj prišel v besedilo? Razlaga je enostavna: Prvotni načrt zakona je res hotel favorizirati samo one, ki so bili že v Avstro-Ogrski advokati, in se je glasil: »Advokati srbsko-hrvatsko-slovenske narodnosti z ozemlja bivše Avstro-Ogrske, ki so pridobili advokaturu do 28. oktobra 1918 in ki postanejo državljani kraljevine SHS, se morajo na prošnjo vpisati v imenik advokatov brez prakse in izpiti, določenih v prvem odstavku. Ta odredba velja tudi za one advokate, ki so dobili pravico advokature po zakonu o priznanju kvalitativnih pogojev za dosego advokature in javnega notariata z dne 30. julija 1919.« Drugi stavek je tedaj imel svoj smisel. V Zakonodavnem Odseku pa, v katerem so sedeli tudi gospodje, ki so razmere v Julijski Krajini dobro poznali in se zanimali za usodo naših sonarodnjakov v tujini, kakor na pr. dr. Kramer in pokojni dr. Žerjav, ali pa pozneje v skupščini — so morali nastati pomisleki proti taki neupravičeni omejitvi, ki so imeli vsekakor za posledico, da se je navedena omejitev enostavno črtala, — ne da bi se istočasno natančneje pregledalo in popravilo ostalo besedilo. Tako je na nesrečo ostal v tekstu drugi stavek, ki more sedaj samo kvariti pravilno razumevanje vsega odstavka.

Poudariti moram, da ta razlaga ni samo moja domneva, marveč da je temu resnično tako: Načrt zakona hrani g. P., višji uradnik v Ministrstvu Pravde, ki je v sejah Zakonodavnega Odbora vodil zapisnik. Teh sejnih zapisnikov pa na žalost menda nima več.

Tako odpade edini argument, ki bi govoril proti naši tezi. Ne samo, marveč okolnost, da je v končnem besedilu zakona izostala omejitev, »ki so postali advokati do 28. oktobra 1918«, katera se je nahajala v osnutku zakona, je jasen dokaz za to, da je zakonodavec hotel razširiti vprašalno ugodnost na vse one, ki bodo na pr. v Julijski Krajini postali advokati do 19. marca 1934.

IV. Kongres pravnikov Kraljevine Jugoslavije se bo vršil koncem meseca maja in začetkom meseca junija 1931 v Skoplju. Dnevni red, ki ga je Stalni odbor že objavil, je naslednji:

1. Pomen Dušanovega zakonika (referentje univ. profesorji dr. Dolenc M., dr. Janković Dr., dr. Kostrenčić M.);

2. Značaj in pomen tobačnega in opijskega monopola (referenta dr. Stojadinović M. in Peručić Šp.).

3. Agrarno vprašanje (referentje Galić Iv., dr. Spiller-Muys Fr., Sretenović M.);

4. Povračilo škode, povzročene z vozili, ki jih goni elementarna sila (referentje advokat dr. Blagojević V., univ. prof. dr. Pliverić M., apelacijski sodnik dr. Stuhec A.);

5. Zaščita poljedelca v izvršbi (referentje univ. prof. dr. Arandjelović Dr., univ. docent in direktor v pok. dr. Böhm L., univ. prof. dr. Zuglia S.).

Po statutu morejo biti člani Kongresa samo pravniki, ki so zaeno člani enega jugoslovanskih pravniških društev. Zato pozivljemo vse člana društva »Pravnika«, da se pri glasijo temu društvu, ako se nameravajo udeležiti Kongresa. Članarina znaša za državne in samoupravne činovnike ter pravne pripravnike po Din 60.—, za pripadnike ostalih poklicev Din 120.—. Za vsakega rodbinskega člana je plačati prav toliko. Članarini je priložiti še znesek Din 20.— za spomenico o kongresu.

Prijave naj se pošljejo do konca meseca aprila na odbor društva »Pravnika«. V prijavi naj se točno označi priimek in ime, poklic in bivališče člana, dalje kakšno prenočišče se želi. Po možnosti bo skrbljivo tudi za brezplačna prenočišča. S prijavo naj se obenem vpošlje članarina s prispevkom za Spomenico, ob pošiljatvi naj se točno označi, da se pošilja članarina za Kongres pravnikov, da ne bo zamjenjav s članarino za društvo »Pravnik«. Na prijave brez nakazila članarina se ne more ozirati.

Vsa nadaljnja pojasnila se bodo priobčevala po dnevnem časopisju.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe: Spomenica na drugi Kongres pravnika, Spomenica za III. glavnu skupštino Kongresa pravnika in letniki „Slov. Pravnika“ od l. 1909. naprej. Cena s poštino vred za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din, za Spomenico o sarajevskem Kongresu 30 Din, za „Slovenski Pravnik“ letniki od 1923 do 1929 po 70 Din, ostali letniki po 36 Din. Posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — cena 15 Din.

Današnjemu snopiču so priložene položnice za plačilo članarine, ki znaša 60 Din. Prosimo vse člane in naročnike, da se poslužijo položnic in da nam poravnajo članarino vnaprej.

Članarina za Kongres pravnikov naj se pošlje posebej in kot taka označi.
